
Vergaderjaar 2001–2002

---

28 380

Financiële verantwoordingen over het jaar 2001

Nr. 1

FINANCIEEL JAARVERSLAG VAN HET RIJK

Samengesteld op grond van artikel 68 van de Comptabiliteitswet.
's-Gravenhage, 5 juni 2002

De Minister van Financiën,
G. Zalm

Voorwoord

Het Financieel Jaarverslag van het Rijk over 2001 zoals dat voor u ligt, is om meerdere redenen een bijzondere. Het is het laatste jaarverslag dat grotendeels nog in de oude vorm wordt gepresenteerd, omdat in de begroting voor het jaar 2001 nog niet de 3 basisvragen «Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? Wat mag dat kosten?» centraal stonden. In de begroting voor 2002 stonden die vragen wel centraal en dus zal pas volgend jaar in het Financieel Jaarverslag over dat jaar aangesloten worden bij die basisvragen door beantwoording van de typische Jaarverslag-vragen: «Hebben we bereikt wat we hebben beoogd? Hebben we gedaan wat we daarvoor zouden doen? Heeft het gekost wat we dachten dat het zou kosten?».

Daarnaast is dit Financieel Jaarverslag van het Rijk het eerste dat volledig in euro is aangegeven. Het bijzondere karakter zit ook in het feit dat we in 2001 voor het eerst sinds vele jaren van sterke economische groei te maken kregen met een aanzienlijke vertraging in die groei. Ten slotte is dit Financieel Jaarverslag van het Rijk ook het laatste jaarverslag van het kabinet-Kok II en daarmee mogelijk ook van ondergetekende als minister van Financiën.

De economische groei over 2001 is uitgekomen op 1,1%, na jaren van groei rond de 4% en ook een prognose voor 2001 in die orde van grootte. Het EMU-saldo voor 2001 is uitgekomen op 0,2% BBP. De EMU-schuld kwam uit op 53,2% BBP. Beide cijfers waren daarmee wat ongunstiger dan in de begroting voor 2001 werd voorzien, maar het is verheugend te constateren dat het trendmatige begrotingsbeleid ook in mindere tijden z'n verdienste heeft bewezen. Voor 2001 kon bijna 7 miljard euro aan extra uitgaven, bovenop de 3 miljard uit het Regeerakkoord, beschikbaar worden gemaakt zonder overschrijding van het uitgavenkader en met behoud van de rust in het begrotingsproces.

Met dit jaarverslag is weer een belangrijke stap gezet in een voortgaand proces van het transparanter maken van het begrotings- en verantwoordingsproces. Hoewel er zoals aangegeven nog geen sprake is van een echte VBTB-verantwoording (Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording), gaat dit jaarverslag al wel zo concreet mogelijk in op de resultaten van het beleid en worden er al wel financiële en kwantitatieve prestatiegegevens gepresenteerd. Er zullen echter nog belangrijke vervolgstappen gezet moeten worden. Voorwaar een mooie taak voor mijn opvolger.

De Minister van Financiën,
G. Zalm

Verzoek tot dechargeverlening over het financieel beheer in 2001

Aan de Voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal,

Onder verwijzing naar artikel 68, tweede lid, van de Comptabiliteitswet¹ verzoek ik beide Kamers van de Staten-Generaal de ministers decharge te verlenen over het door hen in het jaar 2001 gevoerde financiële beheer.

De dechargeverlening dient plaats te vinden aan de hand van:

- a. de betrokken departementale en niet-departementale jaarverslagen;
- b. het onderhavige Financieel Jaarverslag van het Rijk;
- c. de rapporten van onderzoek van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de departementale en niet-departementale jaarverslagen;
- d. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel Jaarverslag van het Rijk opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk en met betrekking tot de in het Financieel Jaarverslag van het Rijk opgenomen Saldibalans van het Rijk;

en wel nadat de betrokken Slotwetten zijn vastgesteld.

Elke minister dient afzonderlijk te worden gedechargeerd voor het gevoerde financiële beheer overeenkomstig onderstaand schema.

---

¹ Ten opzichte van de in artikel 68, tweede lid, van de Comptabiliteitswet genoemde uiterste datum van 1 september is de procedure van dechargeverlening vervroegd naar de derde woensdag van mei (voor 2002 geldt in verband met het verkiezingsreces de eerste woensdag in juni). De derde woensdag van mei markeert het eind van het versnellings-traject van de verantwoordingsprocedure dat enige jaren geleden in samenspraak met de Tweede Kamer der Staten-Generaal is ingezet. Dit einddoel van de versnelling is in de nota *Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording (VBTB)* (Kamerstukken II, 1998–1999, 26 573) aangekondigd. Daarin is ook voorgesteld een aantal verantwoordingsdocumenten een andere benaming te geven. De thans aangeboden verantwoordingsdocumenten wijken daarom qua naamgeving af van de in artikel 68, tweede lid, benoemde stukken (de departementale jaarverslagen in plaats van de financiële verantwoordingen en het financieel jaarverslag van het Rijk in plaats van de financiële verantwoording van het Rijk). De hiermee samenhangende aanpassingen van de Comptabiliteitswet worden doorgevoerd in de nieuwe Comptabiliteitswet 2001 (Kamerstukken II, 2002–2001, 27 849).

Voor de minister van:	Met betrekking tot het financieel beheer samenhangende met:
Algemene Zaken	De begroting van het ministerie van Algemene Zaken (III) De begroting van het Huis der Koningin (I)
Buitenlandse Zaken	De begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V)
Justitie	De begroting van het ministerie van Justitie (VI)
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	De begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) De begroting van de Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin (II) De begroting van Koninkrijksrelaties (IV) De begroting van het Provinciefonds
Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	De begroting het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (VIII)
Financiën	De begroting van het ministerie van Financiën (IXB) De begroting van de Nationale Schuld (IXA) De begroting van het Gemeentefonds
Defensie	De begroting van het ministerie van Defensie (X)
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	De begroting van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI)
Verkeer en Waterstaat	De begroting van het ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) De begroting van het Infrastructuurfonds
Economische Zaken	De begroting van het ministerie van Economische Zaken (XIII) De begroting van het Fonds Economische Structuurversterking
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	De begroting van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV) De begroting van het Diergezondheidsfonds
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	De begroting van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) De begroting van het AOW-spaarfonds
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	De begroting van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI)

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Verzoek tot dechargeverlening	5
1. Hoofdpijnen van het begrotingsbeleid	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Prioriteiten van beleid	10
1.3 De uitgaventoetsing	17
1.4 De ontvangsten	19
1.5 Het EMU-saldo en de EMU-schuld	23
2 Hoofdpijnen van het financieel management	27
2.1 Inleiding	27
2.2 Rijksbrede thema's bedrijfsvoering	27
2.3 Bijzondere thema's bedrijfsvoering	30
2.4 Resultaatgericht verantwoorden	33
Lijst van gebruikte termen en hun betekenis	37
Bijlage	
1. Budgettaire kerndegegevens	45
2. De uitgaven en niet-belastingontvangsten 2001	47
3. De belasting- en premieontvangsten	57
4. EMU-saldo, EMU-schuld, sociale fondsen en financierings- behoeften	59
5. Belastinguitgaven	61
6. Verticale toelichting 2001	63
7. Staatsbalans 2001 (pro forma)	128
8. Monitor ombuigingen/intensiveringen Regeerakkoord	141
Lijst van gebruikte afkortingen	153
Trefwoordenlijst	155

1. Hoofdpijnen van het begrotingsbeleid

1.1 Inleiding

economische groei

Het jaar 2001 wordt gekenmerkt door een aanzienlijke vertraging van de groei van de wereldeconomie. Ook in Nederland is sprake van een sterke conjuncturele afzwakking. Na jaren van economische groei rond de 4%, is de groei in 2001 uitgekomen op 1,1%. In de ontwerpbegroting voor het jaar 2001 (Miljoenennota 2001) werd nog rekening gehouden met een groei van 4%. Deze verslechterde economische situatie heeft gevolgen voor de uitkomsten van de begroting 2001. Het EMU-saldo voor het jaar 2001 is uitgekomen op 0,2% BBP.

Het trendmatige begrotingsbeleid bewijst zijn schokbestendigheid nu het kabinet ondanks de mindere economische groei er in geslaagd is om sinds Miljoenennota 2001 (MN 2001) de ruim 3 miljard euro extra uitgaven voor de beleidsprioriteiten te handhaven zonder dat het uitgavenkader wordt overschreden. In totaal is deze kabinetsperiode aan de uitgavenkant voor 2001 bijna 10 miljard euro geïntensiveerd. De ruimte hiervoor is gevonden uit lagere rentebetalingen, een lager werkloosheidsvolume en onderuitputting op begrotingen.

Gedurende de eerste helft van 2001 daalde de economische groei van een gemiddelde van 4% in de afgelopen jaren naar 1½%. De vermindering in de economische groei werd in de tweede helft van 2001 verder beïnvloed door de terroristische aanslagen op 11 september. Hierdoor is de uiteindelijke economische groei net boven de 1% uitgekomen. Vooral de ontwikkeling van de wereldhandel stagneerde in 2001 waardoor de belangrijke motor onder de groei in de afgelopen 4 jaar, de export, hapert. Dat de economische groei toch nog iets boven de 1% uitkomt is vooral het gevolg van de stijging van de overheidsbestedingen in 2001.

EMU-saldo/EMU-schuld

Doordat het EMU-saldo in 2001 is uitgekomen op 0,2% Bruto Binnenlands Product (BBP), wordt hiermee – voor het derde opeenvolgende jaar – het jaar afgesloten met een begrotingsoverschot. In de ontwerpbegroting werd nog een EMU-saldo van 0,7% BBP voorzien. De verslechtering van het EMU-saldo is vooral het gevolg van tegenvallende belasting- en premie-inkomsten vanwege de lagere economische groei. Hierbij moet overigens opgemerkt worden dat een daling in de economische groei, pas met een zekere vertraging doorwerkt in de omvang van de inkomsten. Hierdoor is het saldo slechts gering gedaald. Daarnaast heeft de aankoop van winstrechten DSM (0,3% BBP) het saldo eenmalig neerwaarts beïnvloed. De verslechtering van het EMU-saldo heeft ertoe geleid dat de EMU-schuld opwaarts is bijgesteld. In de ontwerpbegroting (MN 2001) werd nog uitgegaan van een EMU-schuld van 52,3% BBP. De EMU-schuld is in 2001 uitgekomen op 53,2% BBP. Hiermee ligt Nederland overigens ruim onder de 60%-grens zoals die in het Verdrag van Maastricht is vastgelegd. Ten opzichte van het jaar 2000 (56% BBP) is de schuldquote in 2001 met bijna 3%-punt BBP gedaald. In absolute omvang is de schuld, mede door de aankoop van KPN-aandelen en Tennet (bij elkaar 2,5 miljard

euro) licht opgelopen van ultimo 224,7 miljard euro in 2000 naar 225,9 miljard euro ultimo 2001.

Tabel 1.5.1 Ontwikkeling EMU-saldo en EMU-schuld 2001 in % BBP

	Miljoenennota 2001	Financieel Jaar- verslag 2001	Vershil
EMU-saldo («-» = tekort)	0,7	0,2	- 0,5
EMU-schuld	52,3	53,2	0,9

aansluiting begroting-
verantwoording

Aangezien de verantwoording aansluit op de informatie die eerder in de begrotingen is verstrekt, zullen de departementale jaarverslagen pas in 2003 kunnen beginnen met het beantwoorden van de WWW-vragen. Immers de departementale begrotingen voor 2002 hebben voor het eerst de basisvragen «Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? Wat mag dat kosten?» centraal gesteld. De Miljoenennota is gebaseerd op de departementale begrotingen. In het Financieel Jaarverslag van het Rijk dat in mei 2003 wordt gepresenteerd, zal het daarom voor het eerst mogelijk zijn de vragen «Hebben we bereikt wat we hebben beoogd? Hebben we gedaan wat we daarvoor zouden doen? Heeft het gekost wat we dachten dat het zou kosten?» meer centraal te stellen. De bedoeling is vervolgens dat in het traject departementale begrotingen, miljoenennota, departementale verantwoordingen en financieel jaarverslag, de WWW-vragen en de antwoorden daarop ieder jaar steeds vollediger zullen worden. Onderhavig Financieel Jaarverslag probeert al wel zo concreet als mogelijk in te gaan op de resultaten van het gevoerde beleid. Tevens wordt rekening gehouden met de wens van de Tweede Kamer om nu al zowel financiële als kwantitatieve prestatiegegevens te presenteren.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt het budgettaire beeld van 2001 geschetst. Paragraaf 1.2 behandelt de prioriteiten van de regering en de mate waarin en de wijze waarop aan deze prioriteiten invulling is gegeven. Paragraaf 1.3 geeft een beeld van de uitgaven alsmede de toetsing aan de uitgavenkaders. Paragraaf 1.4 gaat in op de belastingontvangsten in samenhang met de ontwikkeling bij de sociale fondsen. Paragraaf 1.5 tenslotte behandelt de ontwikkeling in het EMU-saldo en de EMU-schuld.

1.2 Prioriteiten van beleid

Uitgavenverhogingen

regeerakkoord

Een belangrijke doelstelling, zoals ook door de regering verwoord in het Regeerakkoord, is het versterken van de economische en sociale infrastructuur van onze samenleving. Ook in het jaar 2001 waren de inspanningen hierop gericht. Aan de prioriteiten uit het Regeerakkoord onderwijs, zorg, milieu en infrastructuur zijn extra middelen beschikbaar gesteld. Ook het thema veiligheid is een belangrijke prioriteit waar extra geld voor is uitgetrokken. Ten slotte hebben uitgavenverhogingen plaatsgevonden op het terrein van de werkgelegenheid en op het internationale vlak.

Tabel 1.2.1 geeft een overzicht van de uitgavenverhogingen in het jaar 2001. In totaal zijn in 2001, inclusief de middelen uit het Regeerakkoord, de uitgaven met 10 miljard euro verhoogd. In de tabel worden de middelen uit het Regeerakkoord en de overige uitgavenverhogingen die

na Regeerakkoord zijn gerealiseerd apart zichtbaar gemaakt. In de toelichting op de uitgavenverhogingen wordt dit onderscheid niet steeds gemaakt.

Tabel 1.2.1 uitgavenverhogingen 2001 (in miljarden euro's)			
Uitgavenverhogingen 2001 per cluster	Totaal	Regeerakkoord	Na Regeerakkoord gerealiseerd
Onderwijs	2,0	0,6	1,4
Arbeidsmarkt en inkomensbeleid	1,4	0,6	0,8
Zorg	2,5	0,8	1,7
Infrastructuur	1,0	0,7	0,3
Natuur en Milieu	0,4	0,1	0,3
Veiligheid	1,2	0,3	0,9
Internationaal en defensie	0,4	- 0,1	0,5
Overig	1,2	0,2	1,0
Totaal	10,0	3,2	6,8

Als gevolg van afronding kan de som der delen 0,1 afwijken van het totaal.

Onderwijs

onderwijs

Zoals in de Miljoenennota 2001 is aangegeven zijn de intensiveringen uit het Regeerakkoord voornamelijk gericht op de versterking van de economische en sociale veerkracht van de Nederlandse samenleving waarbij het onderwijs van groot belang is. Bovenop de 600 miljoen euro ten behoeve van de kwaliteit van het onderwijs uit het Regeerakkoord zijn de uitgaven voor onderwijs met 1,4 miljard euro verhoogd. Het totaal aan uitgavenverhogingen voor onderwijs vanaf het Regeerakkoord komt daarmee op 2 miljard euro.

Een deel van de extra middelen voor onderwijs was noodzakelijk om op de autonome ontwikkelingen in te springen. De leerlingen- en studenten-aantallen in het HBO, WO en MBO zijn de afgelopen jaren fors gestegen. Voor de komende jaren wordt een voortzetting van deze trend verwacht. ICT in het onderwijs heeft eveneens een extra impuls gekregen om het onderwijs te moderniseren en beter aan te laten sluiten bij de vraag van de moderne samenleving. De aansluiting op het Kennisnet is voor deze kabinetsperiode gegarandeerd en er is extra geïnvesteerd in de ontwikkeling en verspreiding van educatieve software en in het opleiden van lesgeevenden.

beroepsonderwijs

Om arbeidsmarktknelpunten in de onderwijssector op te lossen zijn middelen beschikbaar gesteld voor verbetering van de arbeidsvoorwaarden van onderwijsgeevenden en voor de schoolbudgetten. De arbeidsvoorwaarden zijn onder andere verbeterd door de carrièrelijnen van leraren in te korten tot 18 jaar en door beloningsdifferentiatie. De schoolbudgetten kunnen scholen gebruiken om specifieke knelpunten op te lossen, bijvoorbeeld door kinderopvang, het inzetten van onderwijs-assistenten en het bevorderen van zij-instroom. Daarnaast is extra geld beschikbaar gesteld voor de bestrijding van het ziekteverzuim. Om de kwaliteit van het beroepsonderwijs te verbeteren zijn maatregelen getroffen om uitval te voorkomen en is geïnvesteerd in materieel en de modernisering van het onderwijsproces. De samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven in de BVE sector is verbeterd door verbetering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, de examine-

achterstandsbeleid

ring en de grotere doorstroom. De complementaire inzet van de sociale partners moet in 2002 concrete vorm en inhoud krijgen, alvorens in een nieuw Regeerakkoord gesproken kan worden over aanvullende impulsen vanuit de rijksoverheid. In het HBO worden lectoren aangesteld die een sturende rol in hun vakgebied krijgen. Voor de vorming van deze kennisringen zijn extra middelen ter beschikking gesteld.

Teneinde de doelstellingen van de impuls beroepsonderwijs te kunnen meten, zijn twee monitoren in ontwikkeling die rendementgegevens gaan opleveren over de kwalificatiewinst en andere concrete maatregelen.

Voor het cluster onderwijskansen en achterstandsbeleid (achterstandsscholen, vroeg- en voorschoolse opvang en wachtlijsten speciaal onderwijs) is structureel 125 miljoen euro extra uitgetrokken.

In september 2001 is de Wet Tegemoetkoming voor de Studiekosten in werking getreden. Hierdoor valt de bijdrage in studiekosten van het rijk niet meteen weg boven een bepaalde inkomensdrempelwaarde maar vermindert de bijdrage geleidelijk naarmate het inkomen toeneemt.

Meer mensen (21%) komen hierdoor in aanmerking voor tegemoetkoming studiekosten.

Een motie ter bevordering van het fundamenteel onderzoek heeft geleid tot structurele ophoging van dit budget met 11 miljoen euro.

Arbeidsmarkt en inkomensbeleid

arbeidsaanbod

In 2001 ging veel aandacht uit naar de voorbereiding en implementatie van de nieuwe Structuur Uitvoering Werk en Inkomen (SUWI). De nieuwe uitvoeringsvoeringsstructuur moet een klantvriendelijke en efficiënte uitvoering opleveren die op termijn lagere uitkeringslasten en uitvoeringskosten oplevert. Begin 2001 zijn middelen ingezet voor de verzelfstandiging van Kliq en voor de stimulering van de totstandkoming van de Centra voor Werk en Inkomen (CWI) en de Bedrijfsverzamelgebouwen. Ook de afwikkeling van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie vergde inzet van middelen. Hiervoor is in 2001 358 miljoen euro beschikbaar gesteld.

In het arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid kwam in 2001 de nadruk te liggen op het activeren van het arbeidsaanbod. Mede als gevolg van de hoge arbeidsvraag en openstaande vacatures in Nederland in 2001 was er sprake van een lagere groei van het totale aantal gesubsidieerde arbeidsplaatsen (WIW, I/D-banen, WSW). Met name het aantal WIW-dienstbetrekkingen liet een daling zien. Daartegenover stond een stijgend aantal I/D-banen. De Regeerakkoord doelstelling van 60 000 I/D-banen is nog niet gehaald. Eind 2001 zijn 50 863 banen gerealiseerd. De uitstroom uit gesubsidieerde arbeid is lager dan verwacht. Zo is er in 2001 een lagere uitstroom uit de I/D-banen dan in 2000. Volgens het in 2001 uitgevoerde onderzoek naar de effectiviteit van de arbeidsmarktinstrumenten, het IBO-rapport «Aan de Slag», is de effectiviteit van het arbeidsmarktbeleid volgens dit rapport gebaat bij een grotere eenduidigheid van doelstellingen en sterkere gerichtheid op reguliere arbeid.

uitstroom bijstandsgerechtigden

In het voorjaar van 2001 zijn in het kader van de Agenda voor de Toekomst met gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt over extra maatregelen die ertoe moeten leiden dat bijstandsgerechtigden uitstromen naar al dan niet gesubsidieerd werk. Doel hiervan is 40% uitstroom in 2006. Hiermee samenhangend lag in 2001 prioriteit bij het tegengaan van fraude in de sociale zekerheid en het adequaat uitvoeren van de Algemene Bijstandwet. Daarnaast heeft het MKB-convenant, dat de werkgelegenheid voor allochtone werklozen in het MKB moest stimuleren, een bijdrage geleverd aan het sneller aan het werk komen van allochtonen. In het kader van het Plan van Aanpak WAO is het beleid gericht op beheersing en beperking van de volumegroei in de WAO geïntensiveerd met de

Wet Verbetering Poortwachter. Deze wet is in 2001 door de Tweede en Eerste Kamer goedgekeurd en treedt per april 2002 in werking. Daarnaast heeft het kabinet middelen uitgetrokken voor de arboconvenanten. In dit kader worden gerichte afspraken gemaakt met verschillende sectoren om de arbeidsomstandigheden te verbeteren.

Zorg

zorg

In 2001 zijn de fundamenteën gelegd voor de toekomstige inrichting van het Nederlandse zorgstelsel. In de in juli 2001 gepresenteerde kabinetsnota «Vraag aan bod» staat centraal de omslag van een aanbodgericht naar een vraaggericht stelsel, met een belangrijke rol voor de zorgverzekeraars. In de praktijk is hiertoe met de wachtlijstaanpak volgens «Zorg verzekerd» al een stap gezet.

Het blijkt dat de vorig jaar ingezette koers met betrekking tot de wachtlijstbestrijding succesvol is geweest: de productie is sterk gegroeid. De wachtlijsten en -tijden lijken zich na jaren van groei min of meer te stabiliseren en in sommige (deel)sectoren (waaronder de gehandicaptenzorg) doet zich een daling voor. Ook wordt in het kader van de wachtlijstaanpak steeds meer gebruik gemaakt van persoonsgebonden budgetten (PGB's). Het totale aantal budgethouders is in 2001 sterk gegroeid van ruim 22 600 in begin 2001 tot 36 500 eind 2001.

Tevens is besloten het PGB te vereenvoudigen, wat het gebruik ervan verder moet stimuleren. De PGB-regeling nieuwe stijl zal 1 januari 2003, of zo veel eerder als mogelijk is, in werking treden.

Ook in 2001 stond het arbeidsmarktbeleid voornamelijk in het teken van het terugdringen van de personeelstekorten. De door het kabinet ingestelde commissie-Van Rijn kwam begin 2001 met aanbevelingen om de tekorten terug te dringen. Voor onder andere specifieke beloningsmaatregelen, opleidingen en maatregelen om uitstroom door ziekte en arbeidsongeschiktheid te beperken heeft het kabinet 275 miljoen euro extra beschikbaar gesteld voor de zorgsector. Voor werkdrukvermindering zijn eerder al de instellingsbudgetten opgehoogd. Om een tekort aan medische beroepsbeoefenaren tegen te gaan is de capaciteit van de verschillende medische opleidingen in 2001 fors verhoogd. Tenslotte is de (arbeidsmarkt)positie van huisartsen in 2001 sterk verbeterd door onder andere het budget voor de praktijkkosten van huisartsen te verhogen met 15 800 euro per praktijk. Om ervoor te zorgen dat huisartsen minder avond-, nacht- en weekenddiensten hoeven te draaien is de dienstestructuur landelijk ingevoerd. Hiervoor is ongeveer 68 miljoen euro beschikbaar gekomen.

Infrastructuur

infrastructuur

In 1998 is in het kader van het Regeerakkoord het investeringsbudget voor bereikbaarheid tot en met 2010 aanzienlijk verhoogd. Het grootste deel van de nieuwe infrastructuur (impuls '98) moet echter nog gerealiseerd worden. Uit tussentijdse evaluatie blijkt dat het effect van het gehele beleid – zoals in 1996 vastgesteld – op de bereikbaarheid van het hoofdwegennet in de periode 1995 tot 2000 ongeveer even groot is als voorspeld (ten opzichte van 1995 circa 50% minder voertuigverliesuren vanwege het gerealiseerde beleid). Door externe factoren (groei economie, werkgelegenheid en inkomens) is het gebruik van het hoofdwegennet en de congestie hierop echter sterker gestegen dan in 1996 werd voorzien. Om dit op te vangen wordt de komende periode – in lijn met het NVVP¹ – onder andere sterk ingezet op «slimme» maatregelen met als doel de

¹ Nationale Verkeers- en Vervoers Plan.

reeds bestaande infrastructurele capaciteit beter te benutten. Voorbeelden hiervan zijn onder andere plusstroken en toeritdosering.

Met het oog op een verdere verknoping van het onderliggende wegennet met het hoofdwegennet en voor het Openbaar Vervoer, – in het kader van het Bereikbaarheidsoffensief voor de Randstad (BOR) – zijn voor de grootstedelijke regio's mobiliteitsfondsen gevormd. De regio's Rotterdam, Utrecht, Haaglanden en de Noordelijke Randstad bleken in 2001 meer in het fonds te kunnen storten dan waarvan oorspronkelijk werd uitgegaan. Verkeer en Waterstaat heeft conform de afspraken hierover de storting van de deelnemers aan de regionale mobiliteitsfondsen in hetzelfde tempo verdubbeld.

Verder zijn op het vlak van het prijsbeleid alternatieven (km-heffing, tol, betaalstroken) in onderzoek en voorbereiding.

kenniswijk

Om een impuls te geven aan de kennis en innovatie met betrekking tot ICT is begin 2001 de Kenniswijk BV opgericht. In de BV participeren tientallen publieke en private aandeelhouders. De BV concentreert zich in eerste instantie vooral op de ontwikkeling van nieuwe elektronische diensten voor zo'n 84 000 bewoners van de «Kenniswijk» (in de regio Eindhoven). Conform de nieuwe Europese telecommunicatieregels is de ministerraad in december akkoord gegaan met een wetsvoorstel dat internetconcurrentie op de kabel beter mogelijk maakt.

nieuwe sleutelprojecten

In 2001 is in het kader van verschillende Nieuwe Sleutelprojecten in samenwerking en onderhandeling met andere partijen bestudeerd in hoeverre gecombineerde planvorming en uitvoering in een vorm van publiek-private samenwerking tot een extra kwaliteitsslag kunnen leiden. In 2001 kon voor Amsterdam Zuidas hierover een intentieovereenkomst worden afgesloten. Ook is begin juni 2001 met betrekking tot de bovenbouw HSL-zuid een contract ondertekend waarbij de private partij zorgdraagt voor de financiering van de aanleg en voor het instandhouden ervan.

Natuur en milieu

economisch hoofdstructuur

In het kader van de intensiveringen uit het Regeerakkoord van 1998 zijn middelen toegevoegd aan de LNV-begroting voor hoofdzakelijk de reconstructie van zandgebieden, grondprijscompensatie ten behoeve van de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en agrarisch natuurbeheer.

Sinds 1998 is circa 21 500 hectare grond voor natuur verworven, circa 15% van de totale grondverwervingstaakstelling 1998–2018. Daarnaast wordt momenteel circa 85 000 hectare via agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer door agrariërs beheerd. In de nota «Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur» is aangekondigd dat in de periode tot en met 2020 13 500 hectare robuuste verbindingen ten behoeve van de EHS wordt verworven en 20 000 hectare aan landschapselementen wordt aangelegd. Hiermee wordt een impuls gegeven aan 200 000 hectare landschap.

In het Regeerakkoord is tevens afgesproken dat de gevolgen van extra economische groei voor het milieu gecompenseerd worden. Hiervoor zijn middelen toegevoegd aan de begrotingen van LNV, VROM en V&W. Een belangrijk deel van de middelen werd en wordt besteed aan uitbanning van landbouwbestrijdingsmiddelen en aan stil wegdek. De Clean Development Mechanism/Joint Implementation middelen hebben nog niet tot veel uitgaven voor CO₂-reductierechten geleid. In 2001 zijn onderhandelingen gevoerd met internationale bankinstellingen ten behoeve van contracten voor de aankoop van CO₂-reductierechten.

vijfde nota ruimtelijke ordening

In het kader van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is voor het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit en de sanering van ongewenste bestem-

mingen tot en met 2010 in totaal 450 miljoen euro aan de begroting van VROM toegevoegd. In 2001 is een belangrijk deel van deze gelden besteed aan het uitkopen van tuinders in de Bommelerwaard. Hierdoor wordt voorkomen dat de glastuinbouw zich uitbreidt in dit kwetsbare gebied. De vrijkomende gronden krijgen in overleg met de Dienst Landelijk Gebied een passende bestemming.

In 2001 heeft VROM een convenant ondertekend over het verdiept aanleggen van de A4 op de plek waar de HSL-Zuid uit de tunnel onder het Groene Hart komt. Hierdoor kan de spoorlijn de weg op maaiveldhoogte kruisen.

Veiligheid

veiligheid

Ten behoeve van een kwaliteitsimpuls en de directe kosten verbonden aan de vuurwerkcramp is in 2001 42 miljoen euro aan Enschede beschikbaar gesteld. Voor het opvangen van de gevolgen van de nieuwjaarsbrand in Volendam en de kosten van de commissie-Alders is 12 miljoen euro aangewend.

openbaar ministerie

Bij het Openbaar Ministerie is een forse impuls gegeven aan ICT. Bij de Rechterlijke Macht heeft een capaciteitsuitbreiding plaatsgevonden, onder andere door uitbreiding van het aantal Vreemdelingenkamers van 5 naar 15. Bij het gevangeniswezen is de capaciteit in jeugdinrichtingen uitgebreid van 1770 plaatsen in 2000 naar 2003 plaatsen in 2001. Voor deze versterking van de justitiële keten is extra geld beschikbaar gesteld.

politie

De werktijd van de politie is verlengd van 36 uren naar 38 uren en de capaciteit is tevens uitgebreid in verband met regiospecifieke problemen en de bestrijding van XTC. De sterktedoelstelling voor het eind van deze kabinetsperiode (43 622 fte's) is daarmee al in 2001 gehaald (43 755 fte's op 1-7-2001). Het politieonderwijs is vernieuwd en de opvang van het natuurlijk verloop is beter geregeld.

Bij de regionale korpsen is een breed programma van deskundigheidsbevordering gestart. Het doen van elektronische aangifte wordt mogelijk gemaakt en er zijn proeven gestart met elektronisch proces-verbaal. Hiertoe hebben investeringen plaatsgevonden op het gebied van ICT. Het project C2000 wordt versneld uitgevoerd. Met dit project wordt een nieuwe, integrale communicatie-infrastructuur gecreëerd voor politie, ambulancediensten en de brandweer. Naar aanleiding van het rapport Oosting is besloten de rampenorganisatie verder te versterken door preventieve activiteiten, versterking van het toezicht, een kwaliteitsimpuls bij de geneeskundige hulpverlening en het stimuleren van oefeningen. Het CRIEM-experiment is uitgebreid met als gevolg dat vrijwel elke afdeling jeugdreclassering van de gezinsvoogdij-instellingen nu individuele trajectbegeleiding kan aanbieden.

Ten slotte heeft een uitbreiding van de capaciteit van de douane en de marechaussee plaatsgevonden. Tevens is de huisvesting van de marechaussee op Schiphol verbeterd en zijn er middelen voor ICT en uitbreiding van de opleidingscapaciteit beschikbaar gesteld.

Internationaal en defensie

internationale samenwerking

Door grotere groei van het Bruto Nationaal Product (BNP) dan geraamd in het Regeerakkoord, is het mogelijk geweest extra uitgaven te doen op het terrein van internationale samenwerking. De middelen zijn onder andere uitgetrokken voor vredesoperaties, de landenprogramma's sociale ontwikkeling en onderwijs, macrosteun, schuldverlichting en bijdragen aan multilaterale instellingen.

In 2001 is eenmalig 62 miljoen euro aan de HGIS toegevoegd ten behoeve van schuldkwijtschelding van een aantal HIPC-landen. Op verzoek van de Tweede Kamer is het aantal operationele F16's gehandhaafd op 108. Ten behoeve van het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid zijn middelen aan de Defensiebegroting toegevoegd. Hiermee worden de nationale en Europese militaire capaciteiten versterkt, hetgeen bijdraagt aan een vergroting van het Europese crisisbeheersingsvermogen. In 2001 is extra geld beschikbaar gesteld voor de verplaatsing van activiteiten van Defensie om vestiging van het internationaal strafhof op het terrein de Alexanderkazerne mogelijk te maken.

Overig

gemeente- en provinciefonds	Ten slotte is voor 2001 extra geld beschikbaar gesteld voor onder andere monumentenzorg, asiel en de doorvertaling naar het Gemeente- en Provinciefonds.
monumentenzorg	Voor monumentenzorg is een inhaalslag gemaakt voor het wegwerken van restauratieachterstanden bij rijksmonumenten. Het extra geld dat hiervoor beschikbaar is gesteld wordt zodanig ingezet dat tevens wordt bijgedragen aan het realiseren van een nieuw instandhoudingsbeleid voor rijksmonumenten.
asielterrein	De uitgavenverhogingen op het asielterrein hebben voornamelijk te maken met de invoering van de Nieuwe Vreemdelingenwet. Deze wet heeft ertoe geleid dat asielprocedures zijn verkort. Ook de efficiëntieverbetering die is bereikt met de invoering van de behandelkantoren van de IND draagt hieraan bij. Mede door de nieuwe wet is de instroom van asielzoekers in het afgelopen jaar afgenomen. De beleidsmatige uitwerking van de AMA-notitie heeft tevens geleid tot een verlaging van de instroom van minderjarige asielzoekers. Het aantal inburgeringstrajecten voor oudkomers is uitgebreid. Dit heeft geleid tot een daling van bestaande wachtlijsten van 10 202 in december 2000 tot 6856 in december 2001 en verkorting van de tijd dat mensen op een wachtlijst staan.

Belastingherziening

belastingherziening	Op 1 januari 2001 is de Belastingherziening 2001 in werking getreden. De belastingherziening is gericht op het creëren van een robuust en eenvoudig belastingstelsel met bredere grondslagen en lagere tarieven in de loon- en inkomstenbelasting. Belangrijke doestellingen van de belastingherziening zijn bevordering van de werkgelegenheid en de economische structuur, bevordering van de emancipatie en economische zelfstandigheid van burgers en het bijdragen aan een duurzame economische ontwikkeling door een verdere vergroening van het belastingstelsel. In het oog springende wijzigingen van het nieuwe belastingstelsel zijn de introductie van het boxensysteem en de vermogensrendementsheffing, de omzetting van de belastingvrije som in een individueel uit te betalen heffingskorting, de introductie van de arbeidskorting, de verlaging van de marginale tarieven in de loon- en inkomstenbelasting en een verhoging van de BTW en de milieubelastingen. Door de introductie van de arbeidskorting en de verlaging van de marginale tarieven in de loon- en inkomstenbelasting is het aanvaarden van werk aantrekkelijker geworden. De verdere verschuiving van de belasting op arbeid naar belasting op milieu draagt bij aan bevordering van een duurzame ontwikkeling. Met het belasten van een fictief rendement in de nieuw ingevoerde vermogensrendementsheffing is bereikt dat het voor de
---------------------	--

fiscale behandeling van vermogensopbrengsten niet langer van belang is in welke vorm vermogensopbrengsten worden genoten.

Hierdoor nemen de mogelijkheden voor belastingontwijking af.

Een goede uitvoering van het herziene belastingstelsel had in 2001 de hoogste prioriteit binnen de Belastingdienst. De opdracht voor de Belastingdienst is om de Belastingherziening 2001 voor iedereen duidelijk en gemakkelijk te maken. De Belastingdienst heeft dat in 2001 gedaan door massale communicatie via de media, voorlichtingsmateriaal en informatie op de internetsite.

De belastingherziening wordt geëvalueerd in 2005. Over de effecten van de vermogensrendementsheffing wordt al in 2003 verslag gedaan. Van belang is voorts het rapport «Belastingen en premies – Een verkenning naar nieuwe mogelijkheden vanuit het belastingstelsel 2001», dat op 28 augustus 2001 naar de Tweede Kamer is gezonden. Deze verkenning bevat een analyse van de wijze waarop de structuur van het nieuwe belastingstelsel verder kan worden benut voor de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, zoals de relatief lage arbeidsparticipatie.

1.3 De uitgaventoetsing

uitgavenkader

Deze paragraaf staat in het teken van de toetsing van de uitgaven voor het jaar 2001. De totale collectieve uitgaven blijven in 2001 per saldo ruim binnen de afgesproken kaders. De overschrijdingen bij de sectoren Rijksbegroting in enge zin en Zorg worden meer dan gecompenseerd door overschrijdingen binnen de sector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt. In onderstaande tabel staat de toetsing van de uitgavenkaders weergegeven.

Tabel 1.3.1: Toetsing uitgavenkaders (in miljarden euro's)*			
2001	MN 2001 (1)	FJR 2001 (2)	Vershil (2-1)
Rijksbegroting in enge zin	0,6	0,8	0,2
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	- 1,3	- 1,9	- 0,6
Zorg	0,7	1,1	- 0,5
Totaal collectieve sector	0,0	- 0,0	- 0,0

* Als gevolg van afronding kan de som der delen 0,1 afwijken van het totaal

In het navolgende wordt een toelichting gegeven op de belangrijkste ontwikkeling van de netto-uitgaven sinds de Miljoenennota 2001. Vervolgens wordt het uitgavenkader 2001 berekend, waarna de netto-uitgaven aan dit kader getoetst worden.

Tabel 1.3.2 Ontwikkeling netto-uitgaven, uitgavenkader en toetsing (in miljarden euro's)*

2001	Rbg-eng	SZA	Zorg	Totaal
A. Netto-uitgaven				
Totale netto uitgaven stand Miljoenennota 2001	85,0	50,5	29,0	164,5
Macro: reële loonontwikkeling	-0,2	-0,2	-0,1	-0,5
Macro: nominale loon- en prijsontwikkeling	0,4	0,4	0,2	1,0
Macro: rente	-0,4			-0,4
Macro: volume werkloosheid		-0,2		-0,2
Overige mee- en tegenvallers	-0,5	-0,3	-0,1	-1,0
Uitgavenintensiveringen	2,0	0,3	0,9	3,1
Technische mutaties	0,2	0,0	0,0	0,1
Totale netto uitgaven stand FJR2001	86,4	50,4	29,8	166,6
B. Uitgavenkader				
Uitgavenkader Miljoenennota 2001	84,4	51,8	28,3	164,4
Aanpassing prijs BBP	1,0	0,6	0,3	1,9
Technische mutaties	0,2	0,0	0,0	0,1
Inzet uitgavenreserve tranche 2001	0,1	0,0	0,0	0,1
Uitgavenkader FJR2001	85,6	52,4	28,6	166,6
C. Uitgaventoetsing				
Totale netto uitgaven stand FJR2001	86,4	50,4	29,8	166,6
Uitgavenkader FJR2001	85,6	52,4	28,6	166,6
Verschil («+» = overschrijding)	0,8	-1,9	1,1	-0,0

* Als gevolg van afronding kan de som der delen 0,1 afwijken van het totaal

De totale netto-uitgaven zijn uitgekomen op 166,6 miljard euro. Ten opzichte van stand Miljoenennota 2001 betekent dit een verhoging van circa 2 miljard euro. Eveneens is het totaal van uitgavenkaders sinds Miljoenennota 2001 met circa 2,2 miljard euro opgehoogd. Dit is vooral het gevolg van een hogere prijsontwikkeling van het BBP ten opzichte van de raming in de ontwerpbegroting. Deze is sinds Miljoenennota 2001 met 1,25%-punt toegenomen. Daarnaast is als onderdeel van de totale dekking voor intensiveringen, de uitgavenreserve tranche 2001 voor 0,07 miljard euro toegedeeld aan de ijklijn Rijksbegroting in enge zin en voor 0,03 miljard euro aan de ijklijn Zorg. De toetsing van de netto-uitgaven aan het uitgavenkader resulteert in een per saldo sluitend kader.

Rijksbegroting in enge zin

kaders rijksbegroting eng

De netto-collectieve uitgaven binnen de budgetdisciplinesector Rijksbegroting in enge zin zijn met bijna 1,5 miljard euro toegenomen. De hogere loon- en prijsontwikkeling heeft geresulteerd in een hogere nominale ontwikkeling dan bij Miljoenennota 2001 werd voorzien. De rentebetalingen vertonen een meevaller als gevolg van een lagere rente en een lager kapitaalmarktberoep. Extra intensiveringen hebben zich voorgedaan bij Onderwijs en Veiligheid, waarbij een substantieel deel van de extra middelen bestemd zijn ter oplossing van arbeidsmarkt knelpunten. Het resultaat van de toetsing van de uitgaven aan het kader is een overschrijding van 0,8 miljard euro.

Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt

kader SZA

De netto-uitgaven voor sociale zekerheid en arbeidsmarkt vertonen een lichte afname ten opzichte van Miljoenennota 2001. Hoewel de loon- en prijsontwikkeling is toegenomen, is tegelijkertijd sprake van een meeval-

lende werkloosheidsontwikkeling. Daarnaast is onderuitputting opgetreden bij de I/D-banen, de Wet inschakeling Werkzoekenden (WIW) en zijn bij Algemene Bijstandswet meevallers opgetreden. Tegelijkertijd heeft de toegenomen prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product geleid tot een forse opwaartse aanpassing van het uitgavenkader. Hierdoor resulteert de toetsing van de netto-uitgaven aan het uitgavenkader tot een onderschrijding van 1,9 miljard euro.

Zorg

kader zorg

De netto-zorguitgaven zijn met circa 0,8 miljard euro toegenomen. Naast een hogere nominale loon- en prijsontwikkeling zijn extra middelen aangewend voor de bestrijding van wachtlijsten en oplossen van arbeidsmarktproblemen. Daarnaast hebben hogere uitgaven voor medicijnen geleid tot hogere uitgaven in de post overige mee- en tegenvallers. De hoogte van het uitgavenkader Zorg is sinds Miljoenennota 2001 aangepast aan de hand van de opgelopen prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product. Toetsing van de netto zorguitgaven aan het uitgavenkader levert een overschrijding op van 1,1 miljard euro.

1.4 De ontvangsten

overheidsinkomsten

De overheidsinkomsten (belastingen, premies en gasbaten) zijn naar huidige inzichten 2,75 miljard euro lager uitgevallen dan geraamd bij ontwerpbegroting (OB) (zie tabel 1.4.1). Bij belastingen en gasbaten betreft het realisatiecijfers op kasbasis, conform de verwerking op de relevante begrotingen. Bij de premies betreft het ramingen op transactiebasis.

Tabel 1.4.1 Ontwikkeling van de overheidsinkomsten (in miljarden euro's)			
	OB 2001 (1)	FJR 2001 (2)	Verschil (2-1)
Belastingen	103,16	100,76*	- 2,40
Premies	59,91	59,10	- 0,81
Gasbaten	1,83	2,29	0,46
Totaal	164,90	162,14	- 2,75

* Belastingopbrengst exclusief 0,51 miljard euro nabetalings van de fondsen aan het rijk.

Belastinginkomsten

belastingen

In deze paragraaf worden de realisaties van de totale belastingontvangsten in 2001 toegelicht, waarbij wordt ingegaan op de afwijkingen ten opzichte van de ramingen bij ontwerpbegroting. Toegelicht wordt welk deel van de ramingsbijstellingen betrekking heeft op de doorwerking van realisaties van 2000, welk deel op autonome maatregelen en welk deel op endogene ontwikkelingen.

De totale belastingontvangsten zijn 2,4 miljard euro lager uitgekomen dan ten tijde van de ontwerpbegroting werd geraamd. De doorwerking van de realisatie over 2000 leidde tot en 0,14 miljard euro lagere ontvangsten. Autonome wijzigingen hebben een neerwaarts effect gehad van 1,89 miljard euro en endogene bijstellingen hebben geleid tot 0,39 miljard euro lagere ontvangsten.

Tabel 1.4.2 Mutatie raming belastingontvangsten 2001 t.o.v. ontwerp-begroting (in miljarden euro's)

	Doorwerking 2000	Autonoom	Endogeen	Totaal
Kostprijsverhogende belastingen	- 0,83	- 0,32	- 1,87	- 3,02
Omzetbelasting	- 0,11	- 0,14	- 1,27	- 1,52
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	- 0,04	0,00	- 0,17	- 0,21
Accijnzen	- 0,35	- 0,03	- 0,36	- 0,75
Belastingen van rechtsverkeer	- 0,21	0,00	0,54	0,33
Motorrijtuigenbelasting	- 0,12	- 0,17	0,11	- 0,18
Overig	0,00	0,01	- 0,71	- 0,70
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	0,69	- 1,57	1,47	0,60
Inkomstenbelasting	0,21	- 2,22	- 0,23	- 2,25
Loonbelasting	- 0,07	0,67	- 0,04	0,55
Vennootschapsbelasting	0,37	- 0,01	0,37	0,73
Dividendbelasting	0,06	0,00	1,69	1,75
Successierechten	0,08	0,00	- 0,31	- 0,23
Overig	0,04	0,00	0,00	0,05
Totaal belastingen	- 0,14	- 1,89	- 0,39	- 2,41

Doorwerking realisatie 2000

In de eerste plaats is de ramingsbijstelling het gevolg van een afwijkende realisatie over 2000.

Deze zijn nader toegelicht in de Voorlopige Rekening 2000 (VR 2000).

Autonome wijzigingen

ramingsbijstellingen

Autonome ramingsbijstellingen zijn het gevolg van wijzigingen in het (fiscaal) beleid, nabetalingsen of in het uitvoeringsproces van de Belastingdienst. In de regel zijn autonome bijstellingen lopende het begrotingsjaar relatief beperkt omdat het beleid grotendeels bij ontwerp-begroting vaststaat. Bij Voorjaarsnota is sprake geweest van extra beleid in de vorm van 0,18 miljard additionele lastenverlichting waartoe is besloten naar aanleiding van de Algemene Politieke Beschouwingen. Het overige deel van de autonome van 1,89 miljard bestaat uit 0,23 miljard euro lagere BTW-opbrengst op infrastructuur voor het Openbaar Vervoer en een éénmalige kasschuif van 1,63 miljard euro tussen belasting en premies (toegelicht in Voorjaarsnota 2001, tabel 9). De eenmalige kasschuif houdt verband met de belastingherziening.

Structureel blijft overigens de verdeling van de opbrengst van belasting en premies ongewijzigd.

Bijstelling 2001 door een gewijzigd economisch beeld

De meeste aanpassingen in de raming gedurende het begrotingsjaar betreffen endogene ramingsbijstellingen. Deze zijn het gevolg van nieuwe inzichten over de economische groei in het lopende jaar en de relatie tussen de economische groei en de belastingontvangst.

Een hogere (nominale) economische groei zal gewoonlijk leiden tot hogere belastingontvangsten, vanwege hogere binnenlandse beste-

dingen, groeiende werkgelegenheid, hogere winsten en/of loon- en prijsmutaties. Omgekeerd zal een lagere economische groei in de regel leiden tot lagere belastingontvangsten.

Een wijziging in de verhouding tussen de belastingopbrengst en de economische groei kan tot uitdrukking worden gebracht in een veranderende macro progressiefactor. De progressiefactor is de verhouding van de procentuele toename van de belastinginkomsten ten opzichte van de (nominale) groei van het BBP. Oorzaken van wijzigingen in de macro progressiefactor zijn bijvoorbeeld andere kaspatronen, afwijkende verwachtingen aangaande het proces van belastinginning of nieuwe inzichten in de samenstelling van de economische groei.

De totale neerwaartse endogene ramingsbijstelling bedraagt 0,39 miljard euro. In tabel 1.4.3 worden de bij de ontwerpbegroting geldende inzichten ten aanzien van enkele belangrijke macro-economische indicatoren van het economische beeld en de macro progressiefactor vergeleken met de inzichten bij het Financieel Jaarverslag 2001. In tabel 1.4.4 worden de endogene effecten op de belastingontvangsten weergegeven.

Tabel 1.4.3 Economisch beeld en progressiefactor 2001 bij verschillende begrotingsmomenten (mutaties per jaar in%)

Begrotingsmoment	Nominale Groei BBP (waarde%)	Reële groei BBP (vol%)	Particuliere consumptie (vol%)	Inflatie (CPI)	Bruto Loon Markt	Werkgelegenheid	AIQ	Progressie factor (niveau)
Ontwerpbegroting	7¼	4	4½	3½	6¼	2¼	83	0,86
Financieel Jaarverslag 2001	6½	1	1¼	4½	6¾	2	85½	0,86
Mutaties	- 1¼	- 3	- 2¾	1	½	- ¼	2½	0

Tabel 1.4.4 Endogene ramingsbijstellingen ten opzichte van Ontwerp-begroting; uitgesplitst naar oorzaak (in miljarden euro's)

Begrotingsmoment	Afwijkende economische groei	Afwijkende progressiefactor	Totale endogene bijstelling
Totaal Financieel Jaarverslag t.o.v. Ontwerpbegroting	- 0,3	0,0	- 0,3

Uit de tabellen blijkt dat de neerwaartse bijstelling van de raming van het BBP met 1¼%-punt (waarvan een neerwaartse aanpassing van de volumecomponent van 2,9% en een opwaartse aanpassing van de prijscomponent met 1,6%) heeft geleid tot een neerwaartse ramingsbijstelling van 0,3 miljard euro.

De macro progressiefactor is per saldo niet gewijzigd en heeft derhalve geen effect op de uitkomst gehad. Opgemerkt moet worden dat het economisch beeld over het afgelopen jaar nog niet volledig duidelijk is en op een later tijdstip nog wijzigingen kan ondergaan.

De lagere economische groei betreft alle bestedingscategorieën. Aan de inkomstenkant heeft de terugval vooral tot lagere winsten geleid. De werkgelegenheid en de lonen zijn nauwelijks bijgesteld.

Van de endogene bijstelling van 0,39 miljard euro is 0,15 miljard euro incidenteel of tijdelijk.

De resterende 0,24 miljard euro endogene daling is het saldo van 2,01 miljard euro hogere ontvangsten die nauwelijks of geen directe relatie hebben met de economische ontwikkeling in 2001 (belastingen van

rechtsverkeer 0,51 miljard euro en het structurele deel van de dividendbelasting 1,50 miljard euro) en een daling van 2,25 miljard euro van de overige belastingen. Dit betreffen met name de omzetbelasting en accijnzen in samenhang met de sterkere neerwaartse bijstelling van de consumptie ten opzichte van het BBP. De realisatie van de vennootschapsbelasting is hoger dan bij ontwerpbegroting geraamd, maar deze ontvangsten hebben vooral betrekking op het belastingjaar 2000. Voor een uitgebreide toelichting van de endogene bijstellingen per belastingsoort wordt verwezen naar de Voorlopige Rekening 2001.

De premieontvangsten

premieontvangsten

De premieontvangsten van de sociale fondsen zijn in 2001 0,81 miljard euro lager dan bij de ontwerpbegroting.

De tegenvallende premieontvangsten op transactiebasis in 2001 zijn per saldo het resultaat van na de Miljoenennota 2001 genomen beleidsmaatregelen, een gewijzigde economisch beeld, een afwijkende progressiefactor en de doorwerking van meevallende premie-inkomsten in 2000 (tabel 1.4.5). De premieontvangsten van de sociale fondsen betreffen nog geen echte realisaties voor 2001. De realisatiecijfers komen later in 2002 beschikbaar.

Tabel 1.4.5 Mutatie van de raming van de premieontvangsten op transactiebasis Financieel Jaarverslag 2001 t.o.v. ontwerpbegroting 2001 (in miljarden euro's)

	Beleid	Endogene bijstellingen		Totaal
		Doorwerking 2000	Endogeen 2001	
Volksverzekeringen	- 0,14	0,47	- 1,12	- 0,79
AOW	- 0,08	0,29	- 0,61	- 0,41
ANW	- 0,01	0,02	- 0,05	- 0,03
AWBZ	- 0,05	0,16	- 0,46	- 0,35
Werknemers-verzekeringen	- 0,23	0,54	- 0,33	- 0,02
WAO/WAZ	0,00	0,21	- 0,32	- 0,11
AWF	0,00	0,03	0,20	0,22
WGF	0,00	0,03	- 0,20	- 0,18
ZFW (incl. ZFI)	- 0,23	0,28	- 0,00	0,04
Totaal	- 0,37	1,01	- 1,45	- 0,81

Bij de volksverzekeringen doet zich ten opzichte van de ontwerpbegroting een tegenvaller voor van 0,79 miljard euro. De inkomsten van de AOW en ANW nemen samen met 0,44 miljard euro af en de inkomsten van de AWBZ met 0,35 miljard euro. Bij de werknemersverzekeringen is nauwelijks sprake van een tegenvaller. Wel is bij de werknemersverzekeringen sprake van een samenstellingseffect. De inkomsten van de WAO/WAZ en WGF nemen af, terwijl de inkomsten van de AWF en ZFW toenemen.

De tegenvallende premie-inkomsten zijn voor 1,45 miljard euro het gevolg van endogene bijstellingen. Deze worden veroorzaakt door een lagere nominale economische groei dan ten tijde van de ontwerpbegroting werd

verwacht (– 0,22 miljard euro) en een sterk afwijkende progressiefactor (– 1,24 miljard euro). Voor een uitsplitsing van de endogene bijstellingen naar ramingsmoment wordt verwezen naar de Voorlopige Rekening 2001.

Aardgasbaten

aardgasbaten

De voor de ijklat relevante aardgasbaten (niet-belastingontvangsten exclusief FES) vallen in 2001 0,46 miljard euro hoger uit dan geraamd in de ontwerpbegroting. Dit wordt met name veroorzaakt door een hogere olieprijs en dollarkoers.

1.5 Het EMU-saldo en de EMU-schuld

Het saldo

EMU-saldo

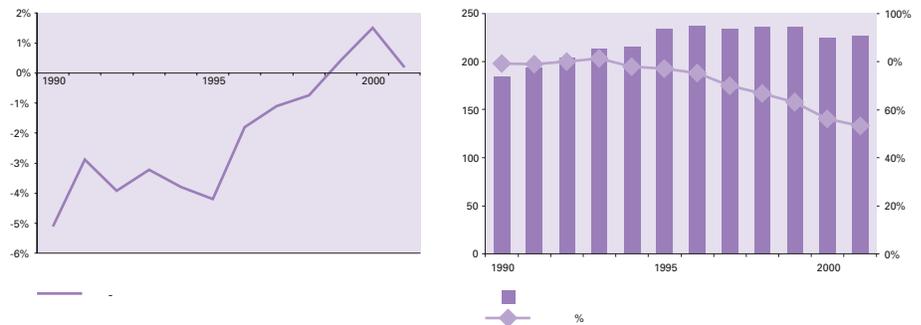
Voor het derde opeenvolgende jaar is er sprake van een overschot. Het EMU-saldo 2001 is namelijk ondanks de economische tegenwind uitgekomen op – een weliswaar klein – overschot van 0,2% BBP. Hiermee voldoet Nederland aan de afspraken van het Stabiliteits en Groei-pact waarbij de EU-landen hebben afgesproken dat de begroting in principe een overschot vertoont («close to balance or in surplus»).

De schuld

EMU-schuld

De EMU-schuldquote is uitgekomen op 53,2% BBP. Hiermee ligt Nederland ruim onder de 60%-grens zoals die in het Verdrag van Maastricht is vastgelegd. Ten opzichte van het jaar 2000 (56% BBP) is de schuldquote in 2001 met 2,8%-punt BBP gedaald. In absolute omvang is de schuld door aankopen staatsdeelnemingen (Tennet en KPN) en afkoop winstrechten DSM licht opgelopen van 224,7 miljard euro in 2000 naar 225,9 miljard euro in 2001.

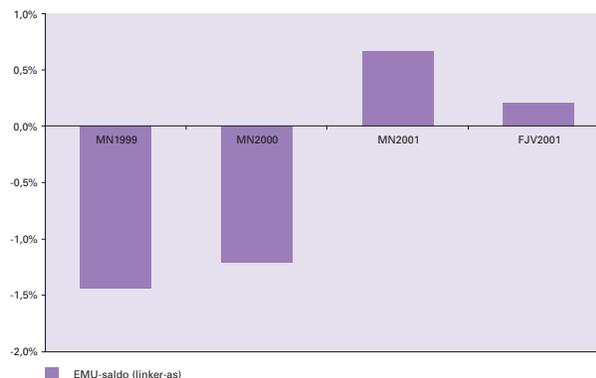
Grafiek 1.5.1: Ontwikkeling 1990–2001 EMU-saldo en EMU-schuld

Vergelijking met de oorspronkelijke raming

In onderstaande grafiek staat de ontwikkeling vanaf het Regeerakkoord van het EMU-saldo en de EMU-schuld voor 2001 op de verschillende notamomenten.

Grafiek 1.5.2: Ontwikkeling EMU-saldo 2001 vanaf Regeerakkoord op de verschillende notamomenten

uitkomst versus raming

Uit de ontwikkeling vanaf het Regeerakkoord blijkt dat het EMU-saldo bij MN 1999 en MN 2000 lager werd geraamd dan gerealiseerd is en dat bij MN 2001 nog een hoger saldo werd verwacht dan gerealiseerd is. De afwijking van de daadwerkelijke economische ontwikkeling ten opzichte van de raming veroorzaakt met name aan de inkomstenkant fluctuaties. De realisatie van het EMU-saldo in 2001 is uitgekomen op 0,2% BBP. De realisatie is daarmee bijna 1,7%-punt hoger uitgekomen dan de ruim – 1,4% die bij MN 1999 werd verwacht en 0,5%-punt lager dan bij MN 2001 werd verwacht.

AOW-spaarfonds

Als schuldreductie plaatsvindt door stortingen in het AOW-spaarfonds is sprake van een tijdelijke geormerkte schuldreductie omdat de stortingen inclusief de opgebouwde rente na 2020 zullen worden aangewend voor financiering van AOW-uitgaven. Het verschil tussen via het AOW-spaarfonds gerealiseerde schuldreductie en gewone schuldreductie is dat op laatstgenoemde geen toekomstige claim rust. Voor een juist inzicht in de financiële positie van de overheid is het dan ook wenselijk de toekomstige claim expliciet in beeld te brengen bij de presentatie van het EMU-saldo en de EMU-schuld. Daarom worden in de onderstaande tabellen beide grootheden ook weergegeven voor de jaarlijkse ontvangsten en het opgebouwde vermogen van het AOW-spaarfonds.

Tabel 1.5.1 Aansluiting EMU-saldo van MN 2001 naar Financieel Jaarverslag van het Rijk

	in miljarden euro	in% BBP
1. EMU-saldo 2001 ontwerpbegroting	2,9	0,7
2. Mutatie Centrale Overheid	- 2,1	- 0,5
3. Mutatie Sociale Fondsen	0,0	0
4. Mutatie Lokale overheid/RWT's	0,0	0
5. EMU-saldo 2001 Financieel Jaarverslag	0,8	0,2
6. <i>Ontvangsten AOW-spaarfonds</i>	2,7	0,6
7. EMU-saldo 2001 Financieel Jaarverslag exclusief ontvangsten AOW-spaarfonds	- 1,8	- 0,4

Als gevolg van afronding kan de som der delen 0,1 afwijken van het totaal

Tabel 1.5.2 Aansluiting EMU-schuld 2000 naar 2001 Financieel Jaarverslag van het Rijk (stand Notificatie maart)

	in miljarden euro
1. EMU-schuld 1 januari 2001	224,7
2. EMU-saldo	- 0,8
3. Kas-transactieverschillen/ financiële transacties en overig	2,1
4. EMU-schuld ultimo 2001	225,9
5. Aow-spaarfonds	9,7
6. EMU-schuld ultimo 2001 exclusies AOW-spaarfonds	235,6

De opwaartse bijstelling van de schuld in 2001 wordt met name veroorzaakt door het saldo van aan- en verkoop in staatsdeelnemingen en door de afkoop van winstrechten DSM in het gasgebouw. Zo is Tennet aangekocht voor een bedrag van 0,8 miljard euro en heeft de participatie in de aandelenemissie van KPN 1,7 miljard euro gekost. Daar tegenover staat de verkoop van aandelen TPG voor bijna een miljard euro. Om de Nederlandse cijfers in Europees perspectief te plaatsen, zal hieronder het EMU-saldo en de EMU-schuld worden toegelicht van de landen van de Europese Unie.

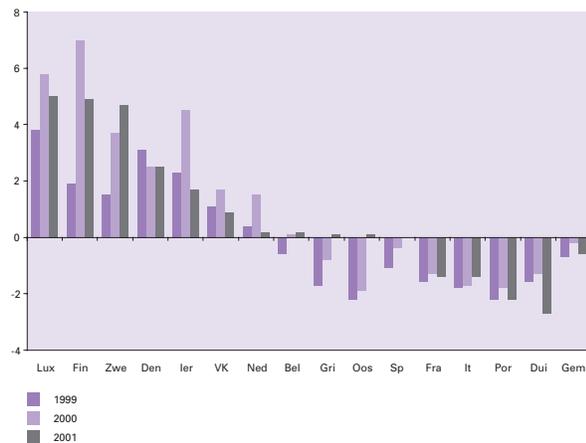
EMU-saldo en EMU-schuld 1999, 2000 en 2001 in Europees perspectief

eupees perspectief

Nederland is een van de elf lidstaten van de Europese Unie met een positief EMU-saldo in 2001.

Het gaat naast Nederland om Luxemburg, Finland, Zweden, Denemarken, Ierland, Verenigd Koninkrijk, België, Griekenland, Oostenrijk, Spanje. De andere vier EU-landen hebben negatieve EMU-saldi variërend tussen de - 1,4% BBP en - 2,7% BBP. Het gemiddelde EMU-saldo van de landen van de EU en in de Euro-groep bedroeg - 0,6% BBP, respectievelijk - 1,3% BBP.

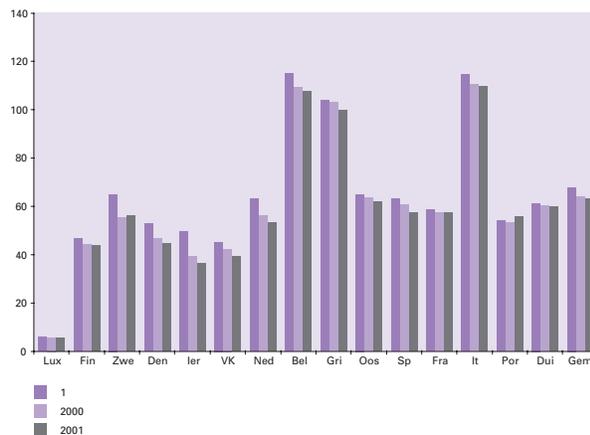
Grafiek 1.5.3: Het EMU-saldo in Europees perspectief

De gemiddelde EMU-schuldquote in de EU bedroeg 63% BBP in 2001. De Nederlandse schuldquote van 53,2% BBP ligt dus onder het gemiddelde en eveneens onder de referentiewaarde van 60% BBP.

Luxemburg heeft met 5,5% BBP de kleinste schuldquote; twee landen (België en Italië) hebben een schuldquote van boven de 100%.

Grafiek 1.5.4: De EMU-schuld in Europees perspectief

2. Hoofdpijnen van het financieel management

2.1 Inleiding

bedrijfsvoering

Op het terrein van de bedrijfsvoering bij de Rijksoverheid hebben zich in 2001 veel ontwikkelingen voorgedaan. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bedrijfsvoeringsthema's toegelicht. Enkele thema's hebben een jaarlijks wederkerend karakter, andere thema's hebben betrekking op ontwikkelingen en implementatie van het afgelopen jaar. In navolging van het FJR 2000 is de beschouwing over de bedrijfsvoering geen integrale beschouwing, maar een uitzonderingsrapportage.

Rijksbrede thema's die in paragraaf 2.2 aandacht krijgen zijn het financieel beheer bij departementen en bij agentschappen, het materieelbeheer, Inkoop en Europese Aanbestedingregels, informatiebeveiliging, integriteit en fraude, controleerbaarheid en uitvoerbaarheid van regelgeving, reviewbeleid en Toezichtsvisies gericht op rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT). Als bijzondere thema's bedrijfsvoering wordt in paragraaf 2.3 aandacht geschonken aan de audit-functie in het VBTB-tijdperk, de baseline financieel en materieelbeheer en ontwikkelingen in financieel beheer, toezicht en controle van Europese geldstromen. In paragraaf 2.4 krijgt een drietal thema's op het gebied van resultaatgericht verantwoordelijkheid aandacht, namelijk VBTB, het Eigentijds Begrotingsstelsel (EBS) en Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO's).

2.2 Rijksbrede thema's bedrijfsvoering

Financieel beheer departementen

financieel beheer

In algemene zin is er een goede vooruitgang geboekt bij de bestaande knelpunten in het financieel beheer bij de departementen. Door VBTB krijgt financieel beheer als onderdeel van de bedrijfsvoering steeds meer aandacht van het management. Diezelfde ontwikkeling is te zien op het punt van een planmatige aanpak van de gesignaleerde knelpunten. Nog niet altijd zijn de doorgevoerde verbeteringen in het financieel beheer al zichtbaar in de werking. Belangrijk aandachtspunt blijft in die gevallen de centrale monitoring van de implementatie en de werking van de verbetermaatregelen in de planning en controlcyclus (P&C-cyclus). Dit geldt bijvoorbeeld bij Defensie en bij Justitie. De centrale monitoring is ook belangrijk in geval van eventuele nieuwe knelpunten. De overheid is blijvend in beweging door nieuwe beleidsmatige ontwikkelingen. Daarnaast kan door onder meer reorganisaties en door (te veel) vacatures het financieel beheer onder druk komen te staan, waardoor altijd nieuwe knelpunten kunnen ontstaan. Het is van belang dat deze binnen de P&C-cyclus vroegtijdig worden gesignaleerd en verbetermaatregelen direct worden ingezet.

agentschappen

Agentschappen¹ moeten het goede voorbeeld geven op het gebied van de bedrijfsvoering bij het Rijk en moeten dus ook zorgdragen voor een ordelijk en controleerbaar financieel- en materieelbeheer. De nader geoperationaliseerde instellingseisen voor nieuwe agentschappen zijn de randvoorwaarden voor een verantwoorde invoering van een resultaatgericht besturingsmodel in combinatie met een baten-lastenstelsel. De instellingseisen zijn verder uitgewerkt in de wegwijzers baten-lastendiensten (editie 2001).

In algemene zin is er sprake van verbeteringen bij de bestaande knelpunten in het financieel beheer van de agentschappen. Vorig jaar werd gemeld dat bij de Rijksgebouwendienst (RGD), het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI), het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), het Centrum tot Bevordering van Import uit Ontwikkelingslanden (CBI), de Defensie Telematica Organisatie (DTO), de Rijksarchiefdienst (RAD) en de Keuringsdienst van Waren (KvW) nog (verdere) verbeteringen in het financieel beheer nodig waren. Bij het CBI zijn inmiddels alle voorgenomen verbeteringen gerealiseerd. Bij de overige agentschappen is reeds een groot aantal verbeteringen doorgevoerd, maar nog niet alle. Daarnaast doet zich bij IT-organisatie (ITO) de paradox voor dat door de verbeterde informatievoorziening een aantal knelpunten nadrukkelijker naar voren is gekomen. Hiervoor wordt een plan van aanpak opgesteld. Voorts is bij het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) een aantal tekortkomingen in het financieel beheer aan het licht gekomen dat op korte termijn wordt aangepakt. Een andere teleurstellende ontwikkeling is dat bij de Directie College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG), DTO en KLPD accountantsverklaringen met beperking zijn afgegeven. De voornaamste oorzaak is het (incidenteel) niet naleven van de Europese aanbestedingsregels door deze agentschappen. Aan dit punt wordt nu extra aandacht gegeven. Bij de agentschappen in oprichting is een goed financieel beheer voor de start een vereiste. Departementen zijn zich hiervan bewust en door de betreffende departementen wordt hier hard aan gewerkt.

Materieelbeheer

materieelbeheer

De aandacht van het management bij de departementen voor het materieelbeheer is toegenomen. Knelpunten worden op dit moment goed opgepakt. Dit heeft geresulteerd in een over het geheel genomen verbetering van het materieelbeheer. Er is ook op dit terrein sprake van een positieve invloed vanuit VBTB, waarin financieel en materieelbeheer uitdrukkelijk als onderdelen van de bedrijfsvoering worden genoemd. De risicoanalyse die de basis vormt voor de departementale uitwerking van het materieelbeheer op basis van het Besluit materieelbeheer sluit nauw aan bij het VBTB-denken. De invoering van het baten-lastenstelsel en de baseline financieel en materieel beheer hebben eveneens een positieve bijdrage gehad. Dit alles neemt niet weg dat een verdere verbetering van het materieelbeheer noodzakelijk is. Met name bij Defensie blijft het materieelbeheer een belangrijk aandachtspunt ook vanwege de omvang van de materiële goederen.

Inkoop en Europese Aanbestedingsregels

Een professionele inkoopfunctie betekent dat zo goed mogelijk wordt voorzien in de behoeften van de organisatie aan goederen en diensten die van derden moeten worden betrokken. Het is van belang dat het inkoop-

¹ De termen «agentschap» en «baten-lastendienst» worden regelmatig door elkaar gebruikt. Inhoudelijk bestaat er geen verschil tussen de twee begrippen. In dit document wordt de term agentschap gebruikt.

proces zodanig is ingericht dat het de bedrijfsvoering optimaal ondersteunt en waarborgt dat inkopen rechtmatig en doelmatig tot stand komen. Voor de rechtmatigheid van de inkoopuitgaven is tevens een goede naleving van de Europese aanbestedingsregels (EAR) van belang.

professioneel inkopen

In 2001 is sprake van positieve ontwikkelingen bij de uitvoering van de regeringsnota «Actieplan Professioneel Inkopen en Aanbesteden» (PIA). Alle departementen hebben inmiddels een coördinerend directeur inkoop (CDI) benoemd. Tevens is sprake van een toenemende aandacht van de plaatsvervangend secretarissen-generaal voor een professionele inkoopfunctie als onderdeel van de bedrijfsvoering. Verder is een verbetering bij de naleving van de Europese Aanbestedingsregels zichtbaar. Deze verbetering wordt mede bewerkstelligd doordat er meer raamcontracten worden afgesloten. Ondanks deze verbetering is er nog steeds bij enkele departementen sprake van incidenten, die het totaalbeeld ongunstig beïnvloeden. Het betreft hierbij incidenten bij onderdelen van de departementen Justitie, BZK, Defensie, VWS en in mindere mate OCenW en VROM.

Informatiebeveiliging

informatievoorziening

Een goede, beveiligde informatievoorziening is een belangrijke basisvoorwaarde voor de continuïteit van de bedrijfsprocessen. De departementen hebben in 2001 de nodige aandacht gegeven aan het oplossen van de bestaande achterstanden bij de implementatie van het Voorschrift Informatie-beveiliging Rijksoverheid (VIR). De departementen zijn er eind 2001 in het algemeen redelijk in geslaagd om de maatregelen uit de departementale plannen van aanpak gebaseerd op de Afhankelijkheids- en Kwetsbaarheidsanalyses (A&K-analyses) voor de kritische processen uit te voeren. Een aantal departementen heeft dit bereikt door een basisbeveiligingsniveau c.q. baseline informatiebeveiliging voor de kritische processen in te stellen. Nu zal de nadruk liggen op het uiterlijk eind 2002 volledig invoeren van het VIR, dat wil zeggen inclusief de overige (niet-kritische) processen.

Integriteit en fraude

integriteit

Integriteit en integriteitsbeleid als kwaliteitsaspect van de bedrijfsvoering krijgen steeds meer aandacht bij de departementen. Ook in het kader van het onderzoek naar de vermeende bouwfraude krijgen integriteit en audits naar integriteit terecht veel aandacht. Op 6 maart 2002 heeft de SG-Taskforce Bouwnijverheid een rijksbreed toetsingskader ten behoeve van een integriteitsaudit vastgesteld. Op basis hiervan zullen de bouwdepartementen (V&W, VROM, Def en LNV) de komende maanden audits uitvoeren. Ook andere departementen zullen dergelijke integriteitsaudits gaan uitvoeren. De departementale accountantsdiensten bereiden zich voor om hun rol op dit punt te intensiveren.

Controleerbaarheid en uitvoerbaarheid

controleerbaarheid
uitvoerbaarheid

Regelgeving is een belangrijk middel om beleidsdoelstellingen te realiseren en zal dan ook «VBTB-proof» moeten zijn. Bij steeds meer departementen wordt controleerbaarheid en uitvoerbaarheid als afzonderlijk aandachtspunt ingebed in het proces van regelgeving. Bij nieuwe wet- en/of regelgeving moet expliciet aandacht worden besteed aan de aspecten uitvoerbaarheid en controleerbaarheid. De toegenomen aandacht voor controleerbaarheid en uitvoerbaarheid is mede het gevolg

van de toegenomen aandacht voor de bedrijfsvoering als onderdeel van VBTB en de aandacht die DOREAC¹ hierop heeft gevestigd. In de aanwijzingen voor de regelgeving zal als toetspunt worden opgenomen dat de bedrijfsvoering van het betrokken ministerie toereikend moet zijn om de doelstellingen van de overwogen regeling te realiseren. Deze aanvulling van de aanwijzingen zal naar verwachting medio 2002 in werking treden.

Reviewbeleid

accountantsverklaring

Reviews worden gehouden om vast te stellen of een departement kan steunen op een door een externe accountant afgegeven accountantsverklaring. Het reviewbeleid vormt hiermee een onderdeel van de sturingsrelatie van een departement met op afstand geplaatste organisaties en wordt tevens gebruikt voor de vaststelling van rechtmatige besteding van subsidies. Er is het afgelopen jaar meer aandacht voor reviews bij de departementen gekomen maar de wijze waarop het reviewbeleid wordt georganiseerd kan veelal nog verbeterd worden. Het reviewbeleid wordt soms nog te veel gezien als onderdeel van de accountantscontrole van de departementen en te weinig als onderdeel van het toezicht waarvoor beleidsdirecties de primaire verantwoordelijkheid dragen.

Toezichtvisies gericht op rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT)

toezicht

In reactie op het RWT-rapport 2001 van de Algemene Rekenkamer heeft het kabinet uitgesproken dat departementen hun beleidsmatige visie op toezicht gericht op rechtspersonen met een wettelijke taak zullen vastleggen in een visie op het voor het beleid relevante niveau. In de kaderstellende visie op toezicht (tevens kabinetsstandpunt op het rapport van de ambtelijke commissie toezicht) is het belang hiervan nogmaals onderstreept. Uitgangspunt is dat de toezichtvisies van de departementen zoveel mogelijk eind 2002 zijn vastgesteld. Bij alle departementen is op dit punt voortgang geboekt ten opzichte van vorig jaar maar er zal nog behoorlijk wat inspanning geleverd moeten worden om voor alle departementen de toezichtvisie eind 2002 gereed te hebben. Naast het ontwikkelen van toezichtvisies hebben de departementen activiteiten in gang gezet om de aanbevelingen die de Algemene Rekenkamer in het RWT-rapport van 2001 heeft gedaan, vorm te geven.

2.3 Bijzondere thema's bedrijfsvoering

De audit-functie in het VBTB-tijdperk

audit-functie

De audit-functie, waarmee wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de processen binnen de departementen, is volop in beweging. In het jaar 2001 hebben belangrijke trajecten voor de audit-functie plaatsgevonden. Deze trajecten waren noodzakelijk, omdat de ontwikkelingen in de praktijk en in het bijzonder de implementatie van de regeringsnota Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording (VBTB) ertoe leiden dat het management van de departementen een behoefte aan audit-services heeft, die een bredere scope beslaat dan voorheen. Daarnaast leiden ook de geconstateerde knelpunten op de arbeidsmarkt voor overheidsaccountants tot de noodzaak tot gerichte maatregelen.

In de eerste helft van het jaar heeft de commissie Kordes, ofwel de IBO-werkgroep CDV-Accountancy, onderzoek verricht naar de gevolgen van VBTB voor de audit-functie binnen de Rijksoverheid. Het eindrapport bevat in de vorm van een aantal conclusies en aanbevelingen een visie

---

¹ Doorlichting Regelingen op Accountancy-aspecten.

voor de audit-functie in het VBTB-tijdperk, die als basis voor het te ontwikkelen beleid geldt. In de tweede helft van 2001 heeft vervolgens een nadere verdieping c.q. verfijning plaatsgevonden, hetgeen als eindresultaat het «Kwaliteitsplan voor de audit-functie» heeft opgeleverd. Dit kwaliteitsplan, dat kan worden gezien als kabinetsstandpunt bij het rapport van de commissie Kordes, is in een aantal gremia interdepartementaal afgestemd. Het kwaliteitsplan is op 21 februari 2002 door de Regering aan de Tweede Kamer aangeboden.

De uitkomsten, zoals opgenomen in het kwaliteitsplan, zijn opgesteld aan de hand van de belangrijkste aanbevelingen van de commissie Kordes, te weten:

- Instelling van departementale audit-diensten;
- Versterking van de regierol van de Audit-committees;
- Poolvorming met betrekking tot audit-specialismen en;
- Nader onderzoek naar de mogelijkheden van interdepartementaal personeelsbeleid.

Het implementatietraject is direct na vaststelling van het kwaliteitsplan door de Ministerraad gestart. Uiterlijk eind 2004 is de instelling van de departementale audit-diensten gerealiseerd. Dit betreft mede de implementatie van de hiervoor beschreven HRM-activiteiten. Eind 2002 functioneren de Audit-committees in overeenstemming met de kaders terzake die in het plan zijn opgenomen. Het nadere onderzoek naar de behoefte aan audit-specialismen wordt uitgevoerd in 2002. In 2005 vindt een evaluatie plaats.

Baseline financieel en materieelbeheer

baseline

In november 2000 is een interdepartementale werkgroep van start gegaan met de opdracht een baseline financieel en materieelbeheer te ontwikkelen. Dit project is gedurende het eerste halfjaar 2001 afgerond. De doelstelling van het project was afspraken te maken over de in het financieel en materieelbeheer te hanteren normen. Het referentiekader is mede van belang voor de communicatie met de Tweede Kamer. De baseline is op 13 juni 2001 aan de departementen toegezonden met het verzoek de baseline in de praktijk toe te gaan passen. De Algemene Rekenkamer heeft positief gereageerd op de baseline en heeft aangekondigd in het Rechtmatigheidsonderzoek 2001 veel aandacht te schenken aan de implementatie van de baseline bij de departementen.

De baseline heeft vooralsnog de status van een handleiding en dient te worden opgevat als een hulpmiddel bij het toepassen van regelgeving. De baseline kan worden gezien als een nadere uitwerking van en toelichting op de Comptabiliteitswet (CW). In de CW is bepaald dat het financieel en materieelbeheer moeten voldoen aan de eisen van rechtmatigheid, orde-lijkheid en controleerbaarheid en dat deze overigens zo doelmatig mogelijk moeten worden ingericht. Medio 2002 zal de baseline worden geëvalueerd, mede met het oog op de eventueel dan toe te kennen wettelijke status.

Om de implementatie van de baseline financieel en materieelbeheer te stimuleren is in oktober 2001 een eerste quick scan uitgevoerd naar de wijze van implementatie bij de verschillende departementen. De conclusie was dat er bij sommige departementen nog niet voldoende aandacht was voor de implementatie en dat de betrokkenheid van het management hierbij vergroot zou kunnen worden. In januari 2002 is een tweede quick

scan uitgevoerd. De meeste departementen geven op dit moment voldoende en meer expliciet invulling aan het proces van implementatie. Hiermee is ten opzichte van de eerste quick scan een duidelijke vooruitgang geboekt.

Ontwikkelingen in financieel beheer, toezicht en controle Europese geldstromen

europese geldstromen

Op 2 januari 2001 zijn de wetsvoorstellen toezicht Europese subsidies en de achtste wijziging van de Comptabiliteitswet naar de Tweede Kamer verzonden. 2001 stond in het teken van de parlementaire behandeling van deze wetsvoorstellen. Op 5 februari 2002 zijn de wetsvoorstellen in het Staatsblad geplaatst. Het komt nu aan op een adequate implementatie van deze wetten.

Vooruitlopend op de algehele herziening van het Financieel Reglement van de Europese Unie, vond in 2000/2001 een aanpassing plaats in het kader van een speciale spoedprocedure («fast track»). Daardoor werd vorig jaar al een nieuw systeem van financiële controle binnen de Commissie geïntroduceerd. Kern daarvan is de organisatorische scheiding tussen ex ante controles op transactieniveau vooraf (deze worden voortaan decentraal verricht door de beleids-DG's) en ex post audits op systeemniveau achteraf (uit te voeren door de per 1 april 2001 opgerichte interne auditdienst, die op centraal niveau en functioneel onafhankelijk van de beleids-DG's is gepositioneerd). Per DG zijn of worden op dit moment «internal audit capabilities» ingesteld.

Een en ander past in een ontwikkeling naar een meer integrale managementverantwoordelijkheid van de beleids-DG's. De Commissie gaat daarmee over van een Zuid-Europese (op Franse leest geschoeide) aanpak naar een meer Noord-Europese (Angelsaksische) systematiek van beheer en controle.

Op 5 maart 2002 sprak de Ecofin-Raad over de aanbeveling van de Raad aan het Europees Parlement over het verlenen van kwijting aan de Europese Commissie voor de uitvoering van de begroting 2000. Bij de besluitvorming daarover speelt het jaarverslag van de Europese Rekenkamer en in het bijzonder de daarin opgenomen betrouwbaarheidsverklaring een belangrijke rol. Nederland is van oordeel dat de Europese Rekenkamer de door haar geconstateerde foutenpercentages in de betrouwbaarheidsverklaring dient te publiceren. Nu dit niet gebeurt, is de werkwijze van de Europese Rekenkamer niet transparant. Nederland zal hierover op korte termijn nog een brief sturen aan de Europese Rekenkamer.

In 2001 hebben de departementen goede voortgang geboekt bij de verbetering van de inrichting van het beheer, toezicht en controle op de Europese gelden. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd. Aandachtspunten blijven de controle door onafhankelijke accountants ter plaatse, reviews door de verantwoordelijke departementen, de melding van onregelmatigheden en het tijdig aangaan van verplichtingen.

Ten aanzien van het Europees Sociaal Fonds (ESF) is in het jaar 2001 de aandacht met name gericht geweest op de volgende vier trajecten:

- de afwikkeling van de oude programmaperiode 1994–1999;
- een goede beheer- en controlestructuur voor de nieuwe programmaperiode 2000–2006;

- de vorming van de staande organisatie (financiële en project-administratie);
- de groei naar een traject van volwaardig agentschap.

De afwikkeling van de oude programmaperiode 1994–1999 blijft de nodige aandacht vragen. Niet alleen moet nog het nodige werk aan de lopende afwikkeling verricht worden, maar ook is het steeds van belang dat de lessen uit deze periode goed in kaart worden gebracht en worden benut bij de opzet van het beheer- en controlesysteem van de nieuwe programmaperiode. In dit verband speelde het rapport Koning en de Kabinetsreactie hierop een zeer belangrijke rol. SZW is in de afrondende fase van de opzet van een adequate controle- en beheerstructuur voor de nieuwe programmaperiode 2000–2006, waarbij nu de nadruk ligt op de vertaling van deze opzet in alle relevante onderdelen van de administratieve organisatie van het Agentschap SZW i.o. en de overige betrokken departementsonderdelen.

2.4 Resultaatgericht verantwoord

VBTB

implementatie VBTB

Naast de in dit hoofdstuk behandelde onderwerpen over de bedrijfsvoering, heeft de regering ook in 2001 veel aandacht besteed aan de implementatie van VBTB. Onlangs is de Staten-Generaal door middel van een brief van de minister van Financiën separaat geïnformeerd over de voortgang van de implementatie van dit project¹. De brief is op 15 april 2002 in overleg tussen de minister van Financiën en de Vaste Commissie voor de Rijksuitgaven besproken. In dit hoofdstuk komt VBTB derhalve niet nog eens als afzonderlijk thema aan bod.

Verantwoording over beleidsprioriteiten

prestatiegegevens

Voor het derde achtereenvolgende jaar zijn in de financiële verantwoordingen van de ministeries specifieke prestatiegegevens opgenomen over door de Kamer geselecteerde beleidsprioriteiten. In de brief van 18 december 2000 verzocht de voorzitter van de Tweede Kamer de regering in de financiële verantwoordingen over het begrotingsjaar 2000 aan te geven welke van de door de Kamer gevraagde prestatiegegevens in de financiële verantwoordingen 2001 konden en zouden worden opgenomen. Op basis van de financiële verantwoordingen 2000 is in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2000 de verwachting uitgesproken dat ongeveer 110 van de 188 (ongeveer 58%) gevraagde prestatiegegevens direct in de financiële verantwoordingen over 2001 zouden worden opgenomen. Met optelling van de prestatiegegevens die later en/of alternatief aangeleverd worden, zou dit percentage uitkomen op 73%.

De regering constateert dat in de financiële verantwoordingen inderdaad 110 van de gevraagde prestatiegegevens direct opgenomen zijn. Daarmee is de verwachte verbetering ten opzichte van de twee voorgaande jaren een feit (zie onderstaande tabel)².

¹ (Tweede Kamer, vergaderjaar 2001–2002, nr. 26 573, nr. 70).

² Een nadere analyse van de door de Kamer gevraagde prestatiegegevens leert dat het niet om 188 prestatiegegevens gaat – zoals in het FJR 2000 nog staat vermeld – maar om 181 prestatiegegevens. Dit heeft geen invloed gehad op het absolute aantal prestatiegegevens dat direct geleverd is. Het percentage «prestatiegegevens direct geleverd» is daardoor 3%-punt (61% i.p.v. 58%) hoger dan verwacht.

Tabel 2.4.1: Prestatiegegevens in de financiële verantwoordingen over de jaren 1999, 2000 en 2001

	Beleidsprioriteiten 1999	Beleidsprioriteiten 2000	Beleidsprioriteiten 2001
Beantwoording departementen	Aantal gevraagde prestatiegegevens: 140	Aantal gevraagde prestatiegegevens: 181	Aantal gevraagde prestatiegegevens: 181
Direct geleverd	33% (46)	49% (88)	61% (110)
Later en/of alternatief aangeleverd	33% (46)	22% (40)	12% (22)
Totaal aangeleverd	66% (92)	71% (128)	73% (132)

In alle afzonderlijke financiële verantwoordingen wordt dit jaar bovendien duidelijk toegelicht waarom de gevraagde prestatiegegevens niet direct (of later en/of op alternatieve wijze) worden aangeleverd. In het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2000 is reeds ingegaan op de diverse redenen die daaraan ten grondslag liggen. Op basis van de positieve ontwikkeling die zich de afgelopen jaren heeft voorgedaan, mag geconcludeerd worden dat de verbetermaatregelen, die de betrokken ministers de afgelopen jaren hebben genomen, hun vruchten beginnen af te werpen. Tegelijkertijd blijkt dit in sommige gevallen een proces van lange adem te zijn.

Tot slot

Dit is vooral nog het laatste jaar dat de Kamer los van de reguliere begrotingsbehandeling speciale beleidsprioriteiten heeft aangewezen, waarover zij in de financiële verantwoordingen geïnformeerd wil worden. Vanaf het begrotingsjaar 2002 zijn de begrotingen en verantwoordingen opgezet conform het gedachtegoed van de operatie VBTB. Kern van deze operatie is te komen tot een meer beleidsmatige begroting en verantwoording; een begroting en verantwoording waarin beleidsdoelstellingen worden gekoppeld aan prestaties en middelen. Het aanwijzen van beleidsprioriteiten en het selecteren van prestatiegegevens door de Kamer zal dan ook plaatsvinden tijdens de reguliere behandeling van de ontwerp-begrotingen.

Eigentijds Begroten

begrotingsstelsel

Met VBTB is de resultaatgerichtheid en de transparantie in de beleidsbegrotingen toegenomen. Dit heeft de mogelijkheid geschapen om de kwaliteit van de (uitkomsten van de) budgettaire besluitvorming te verbeteren. In de Miljoenennota 2001 heeft het kabinet aangegeven het huidige begrotingsstelsel niet het geëigende stelsel te vinden voor deze resultaatgeïntegreerde omgeving.

Het kabinet acht een baten-lastenstelsel in de vorm van een zogenoemde «kostenbegroting» daarvoor geschikter en heeft dan ook het voornemen aangekondigd om over enkele jaren de gehele rijksbegroting te transformeren tot een kostenbegroting. De ambtelijke beleidsgroep begrotingsstelsel heeft dit voornemen in het voorjaar van 2001 uitgewerkt en hierover in het rapport «Eigentijds begroten» een advies aan de minister van Financiën uitgebracht. Het kabinet heeft dit advies beperkt aangescherpt en in de Miljoenennota 2002 de contouren van het nieuwe stelsel geschetst. In oktober is hierover algemeen overleg gevoerd met de leden van de commissie voor de Rijksuitgaven. Vervolgens is een aanvang

gemaakt met de meer gedetailleerde uitwerking van het stelsel, dat moet leiden tot de invoering ervan op 1 januari 2006.

Interdepartementale beleidsonderzoeken

beleidsonderzoek

In het verslagjaar is op het terrein van de IBO's veel gebeurd. Dit geldt in de eerste plaats voor de onderwerpen waartoe reeds in het jaar 2000 besloten is (MN 2002, bijlage 7).

De meeste onderzoeken zijn in 2001 afgerond en naar de Tweede Kamer gestuurd, inclusief het desbetreffende kabinetsstandpunt. De onderzoeken inzake verwerving defensiematerieel, vouchers in de woon- en woonzorgsector, Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers en de CDV onderzoeken met betrekking tot de postverwerking rijksoverheid en de facilitaire salarisbureaus zullen in 2002 zo spoedig mogelijk na afronding naar de Kamer worden gestuurd (zie onderstaande tabel, nrs. 3, 4, 5, 12 en 13).

Interdepartementale onderzoeken 2000–2001 (IBO's)		
	Departement	Onderwerp
1	BZK	Effectiviteit en doelmatigheid van het personeelsmanagement
2	BuZa en EZ	Tweeluik Financiering EU. Deel I: Structuurbeleid in het perspectief van de uitbreiding van de EU
3	Defensie	Verwerving van defensiematerieel voor de Nederlandse krijgsmacht
4	VROM	Vouchers in de woon- en woonzorgsector
5	Justitie	Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers
6	LNV	Tweeluik Financiering EU. Deel II: Financiering gemeenschappelijk landbouwbeleid na uitbreiding EU
7	OCW	Balansverkorting van de onderwijsbijdragen
8	SZW	Toekomst van het arbeidsmarktbeleid
9	Financiën	CDV Accountancy
10	VWS	Toegang tot zorg en indicatiestelling AWBZ
11	VenW	Decentralisatie Openbaar Vervoer
12	horizontaal	CDV Postverwerking rijksoverheid
13	horizontaal	CDV Facilitaire Salarisbureaus

In het najaar van 2001 is eveneens een nieuwe ronde met (IBO's) gestart (zie tabel hieronder). De resultaten hiervan komen eerst in 2002 beschikbaar.

Onderwerpselectie IBO's voor de ronde 2001–2002		
	Departement	Onderwerp
1	Justitie	Rechtsbijstand
2	BZK	Doelmatigheid inburgeringsbeleid
3	OCW	Beroepsonderwijs
4	SZW	Alimentatiebeleid
5	VWS	Beheersing arbeidsvoorwaardenontwikkeling in de zorgsector
6	V&W	Benuttingsmaatregelen spoor
7	VROM	Afvalverwijdering
8	Buiza	Beleidskader werving en opvang internationale organisaties
9	EZ/FIN	Technologiebeleid
10	LNV	Heroriëntatie landbouwbeleid

Lijst van gebruikte termen en hun betekenis

Agentschap

Een agentschap is een onderdeel van een ministerie waarvoor een afgezonderd en afwijkend beheer wordt gevoerd met als doel een doelmatiger beheer te realiseren. Agentschappen voeren een baten-lastenstelsel, hebben een eigen begroting en staan los van de begrotingsadministratie van het moederministerie. De ministeriële verantwoordelijkheid is niet gewijzigd.

AOW-spaarfonds

Fonds waarin middelen worden vrijgemaakt voor toekomstige AOW-uitgaven. Vanaf 1997 vinden jaarlijks stortingen in dit fonds plaats. Jaarlijks wordt over het in het fonds aanwezige vermogen rente vergoed.

Baten-lastendienst

Na de inwerkingtreding van de zevende wijziging van de Comptabiliteitswet wordt de term agentschap losgelaten en vervangen door de neutralere term baten-lastendienst. Baten-lastendiensten kunnen besluiten zich met de term agentschap aan te duiden. In het wetsvoorstel tot (zevende) wijziging van de Comptabiliteitswet is dit voorgesteld zonder dat dit leidt tot inhoudelijke wijzigingen in het agentschapmodel.

Baten-lastenstelsel

In een baten-lastenstelsel worden uitgaven en ontvangsten toegerekend aan het tijdvak waarin het verbruik van goederen en diensten plaatsvindt en de baten ontstaan. Dit stelsel maakt het mogelijk om

de kosten en opbrengsten af te leiden uit de administratie.

Bedrijfsvoering

Het geheel van activiteiten inzake de aanwending van financiële, materiële en informatie-middelen in het kader van de beleids- en begrotingsprocessen waarvoor een minister verantwoordelijkheid draagt.

Beleidsintensiveringen

Verhogingen van collectieve uitgaven en/of verlagingen van ontvangsten ten opzichte van de begroting en/of de meerjarencijfers, waaraan een beleidsbeslissing ten grondslag ligt. Deze term wordt meestal beperkt tot beleidsmatige mutaties in de netto-uitgaven. Een beleidsmatige verlaging van de belastingontvangsten wordt doorgaans aangeduid met de term lastenverlichting.

Beleidsvaluatie

Onderzoek waarbij op basis van de analyse van op systematische wijze verzamelde gegevens een uitspraak kan worden gedaan over het te voeren of gevoerde beleid.

Besparingsverlies

Budgettair nadeel dat optreedt doordat een (voorgenomen) omhuiging minder besparingen oplevert dan aanvankelijk werd geraamd. Dit kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van uitstel van de invoering van de omhuigingsmaatregel.

Bruto Binnenlands Product (BBP)

De som van de beloningen van de productiefactoren *in het Nederlandse productieproces*, plus het saldo van de indirecte belastingen en kostprijsverlagende subsidies.

Budgetdisciplinesector

Cluster van uitgaven en niet-belastingontvangsten die voor de regels budgetdiscipline op identieke wijze behandeld worden. Er zijn drie budgetdisciplinesectoren: de Rijksbegroting in enge zin, de Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt en de Zorg.

Budgetteringsafspraken

Budgetteringsafspraken maken deel uit van de regels budgetdiscipline. Ze hebben betrekking op die delen van de begroting waar, bij voorkomende mutaties in de begrotingsvoorbereiding en uitvoering, per definitie alleen beleidsmatige mutaties worden onderkend. Derhalve wordt daar geen onderscheid gemaakt tussen tegenvallers, beleidsintensiveringen, meevallers, efficiency-winsten en omhuigingen.

Consolidatie

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de rijksbegroting voor dubbelstellingen als gevolg van het «brutoboeken» van onderlinge betalingen. Het brutoboeken houdt in dat zowel het departement dat de feitelijke betaling verricht, als het departement dat bijdraagt, de uitgaven in de begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt de te ontvangen bijdragen ook aan de

ontvangstenkant van de begroting. Dit geldt ook voor bijdragen van een departement aan een agent-schap. Hierdoor wordt het rekenkundige niveau van de totale rijks-uitgaven en rijksontvangsten hoger dan het feitelijke niveau. Door middel van de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd.

Contractloon(stijging)

(Stijging van) het looninkomen per werknemer als direct gevolg van de afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) in de private sector en van arbeidsvoorwaarden-afspraken met overheids personeel.

Decentralisatie

Het overdragen van verantwoordelijkheden en bevoegdheden naar decentrale overheden. Concreet kan dit leiden tot overheveling van taken (en de daartoe benodigde middelen) van de centrale overheid naar decentrale overheden.

Deflator BBP

De verwachte prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product. Op basis van de deflator BBP worden de reële uitgavenkaders en de inkomstenijklatten omgerekend in lopende prijzen, zodat de geraamde inkomsten en uitgaven er aan kunnen worden getoetst.

Derdenrekening

Rekeningcourantverhouding die het Rijk heeft met derden en rekeningen waarop uitgaven en ontvangsten staan die conform de Comptabiliteitswet niet via de begroting lopen, omdat zij met derden of met andere onderdelen van het Rijk kunnen worden verrekend. De mutatie in het saldo van de derdenrekening is niet relevant voor het EMU-saldo.

Deregulering

Het afschaffen, vereenvoudigen of stroomlijnen van regelingen en wetten die de overheid oplegt aan bedrijven, instellingen en burgers. Doel hiervan is bevordering van dynamiek en aanpassingsver-

mogen van de economie en het vermijden van onnodige bureaucratie en onnodig hoge kosten ten gevolge van ondoelmatige of inefficiënte regelgeving.

Desaldering

Het gelijktijdig verhogen of verlagen van uitgaven en niet-belastingontvangsten, die rechtstreeks met elkaar samenhangen. Desalderingen hebben dus geen invloed op het begrotingssaldo.

Doelmatigheid

Dit begrip betreft het verband tussen de ingezette middelen en de geleverde prestaties (in kwantiteit en kwaliteit). Doelmatigheid komt tot uitdrukking in kostprijzen per eenheid product en kwaliteitsgegevens.

Doeltreffendheid

Doeltreffendheid betreft de mate waarin – vanuit een beleidsdoelstelling als gewenst beschouwde – effecten worden bereikt *als gevolg van* bepaalde beleidsmaatregelen.

Economische en Monetaire Unie (EMU)

De in het Verdrag van Maastricht geregelde unie tussen EU-lidstaten. De derde fase die op 1 januari 1999 van start is gegaan kenmerkt zich door onherroepelijk vastgelegde wisselkoersen, volledig vrij kapitaalverkeer en girale invoering van de gemeenschappelijke munt, de euro. In 2002 wordt de euro ook chartaal ingevoerd. In de EMU is de Europese Centrale Bank verantwoordelijk voor het gemeenschappelijke monetaire beleid dat wordt uitgevoerd door het Europees Stelsel van Centrale Banken. Tevens vindt binnen de EMU coördinatie van het economisch beleid plaats.

Eindejaarsmarge

Voorziening in de regels budgetdiscipline die inhoudt dat het is toegestaan binnen een begroting tot maximaal 1,0% van het (gecorri-

geerde) begrotingstotaal gelden tussen opeenvolgende jaren te schuiven. Op deze wijze kan het ondoelmatig besteden van begrotingsgelden worden beperkt.

EMU-saldo

Het EMU-saldo heeft betrekking op het *vorderingensaldo* van de *sector overheid op transactiebasis*. Het vorderingensaldo geeft de mutatie in het saldo van de financiële activa en passiva van de collectieve sector weer. Omdat het EMU-saldo betrekking heeft op de totale collectieve sector is niet alleen het vorderingensaldo van het Rijk van belang, maar ook de vorderingensaldi van de sociale fondsen en de lokale overheid. Weergave op transactiebasis wil zeggen dat de economische handeling die leidt tot de uitgave of ontvangst (transactie) zoveel mogelijk als meetmoment wordt genomen.

EMU-schuld

Het totaal van de uitstaande leningen ten laste van de gehele collectieve sector. Dit is de optelsom van de uitstaande leningen ten laste van het Rijk, de sociale fondsen en de lokale overheid, minus de onderlinge schuldverhoudingen van deze drie subsectoren. De EMU-schuld is een brutoschuldbegrip.

Europese structuurfondsen

De vier structuurfondsen (ESF, EFRO, EOGFL en FIOV) zijn financieringsinstrumenten van de Europese Gemeenschap die elk op passende wijze bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de Gemeenschap. De acties die door middel van de structuurfondsen worden uitgevoerd, dragen bij tot de bevordering van de ontwikkeling en de structurele aanpassing van de regio's met een ontwikkelingsachterstand, de ondersteuning van de economische en sociale omschakeling van de in de structurele moeilijkheden verkerende zones en de ondersteuning van de aanpassing

en de modernisering van het beleid en de systemen van onderwijs, opleiding en werkgelegenheid.

Fonds Economische Structuurversterking (FES)

Het Fonds Economische Structuurversterking wordt gevoed met een deel van de aardgasbaten, als mede met de rentevrijval (na dividendderving) samenhangend met de ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen, en eventueel opbrengsten van veilingen van etherfrequenties. De middelen uit het FES worden gereserveerd voor investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur versterken. Het betreft een verdeelfonds: vanuit het fonds worden bijdragen toegekend aan andere begrotingen van het Rijk.

Gemeentefonds

Fonds waaruit jaarlijks (algemene) uitkeringen worden gedaan aan de gemeenten, ter dekking van een deel van hun uitgaven. De jaarlijkse groei van het fonds op basis van de ontwikkeling van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven, wordt het accres genoemd.

Government governance

Het waarborgen van de onderlinge samenhang in de wijze van sturen beheersen en toezichhouden van een overheidsorganisatie, gericht op een efficiënte en effectieve realisatie van beleidsdoelstellingen, alsmede het daarover op een open wijze communiceren en verantwoording afleggen ten behoeve van belanghebbenden.

Homogone Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

De middelen voor het buitenlandse beleid worden verantwoord op verschillende begrotingen. Om de samenhang van het buitenlands beleid te versterken, zijn de financiële middelen hiertoe gebundeld onder de homogene groep internationale samenwerking. Op die manier wordt de omvang van de

beschikbare middelen duidelijk gemaakt en kan een integrale afweging plaatsvinden omtrent de inzet van deze middelen.

IJKlijn

Het uitgavenkader waaraan bij de begrotingsvoorbereiding en -uitvoering de uitgavenvoornemens en -ontwikkeling worden getoetst. Er zijn ijklijnen voor de sectoren Rijksbegroting in enge zin, Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt en Zorg.

Infrastructuurfonds

Een begrotingsfonds, waarin de middelen die voorheen op de begrotingen van Verkeer en Waterstaat, het Rijkswegenfonds en het Mobiliteitsfonds beschikbaar waren voor de uitgaven aan weg-, water- en railinfrastructuur, zijn samengevoegd. Tevens worden uit dit fonds uitgaven in het kader van de Investeringsimpuls 1994–1998 gedaan; de middelen hiervoor zijn afkomstig uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

Interdepartementale beleids-onderzoeken

De evaluatie van beleidsterreinen en ontwikkeling van beleidsvarianten volgens een door de regering vastgestelde interdepartementale procedure. Deze procedure voorziet onder meer in de totstandkoming van openbare rapportages.

Intertemporele compensatie

De mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden af te wijken van het algemene uitgangspunt van de budgetdiscipline dat de fasering van compensatiemaatregelen in de tijd parallel moet lopen aan de omvang van de problematiek.

Kasstelsel

In een kasstelsel worden uitgaven en ontvangsten toegerekend aan het tijdvak waarin de feitelijke uitgaven en ontvangsten plaatsvinden.

Kas-verplichtingenstelsel

Bij de rijksoverheid is een combinatie van het kas- en verplichtingenstelsel in gebruik. De uitgaven en ontvangsten worden toegerekend aan het tijdvak waarin de feitelijke uitgaven en ontvangsten plaatsvinden. Tevens wordt inzicht gegeven in de financiële consequenties van aangegane verplichtingen.

Lastenverlichting respectievelijk -verzwaring

Een verlaging (respectievelijk verhoging) van belastingtarieven danwel verruiming (respectievelijk beperking) van fiscale aftrekmogelijkheden of een verlaging (respectievelijk verhoging) van de tarieven van de socialeverzekeringspremies.

Leen- en depositofaciliteit

Een budgettaire faciliteit waarvan dienstonderdelen van het Rijk die een baten-lastenstelsel voeren gebruik kunnen maken om bij de minister van Financiën geldmiddelen te lenen om investeringen te plegen, dan wel om rentedragend geld uit te zetten.

Loonbijstelling

Middelen die nodig zijn om de extra uitgaven van ministeries ten gevolge van loonstijgingen te financieren. Deze middelen worden gereserveerd op de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden.

Macromutaties

Mutaties als gevolg van (geraamde) wijzigingen in het economische beeld.

Najaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen optreden ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomsten. De Najaarsnota moet uiterlijk op 1 december van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Netto-uitgaven

De voor het uitgavenkader relevante (bruto)uitgaven verminderd met de voor het uitgavenkader relevante ontvangsten. Bij de relevante ontvangsten gaat het grotendeels om niet-belastingontvangsten op de Rijksbegroting en om eigen betalingen in de zorgsector.

Netto-uitgaven Rijksbegroting in enge zin

Relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten van de rijksbegroting exclusief de uitgaven en niet-belastingontvangsten van de rijksbegroting die tot de sector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt danwel tot de sector Zorg worden gerekend. Tevens worden de relevante uitgaven gecorrigeerd voor enkele incidentele posten.

Netto-uitgaven Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt

De budgetdiscipline sector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt omvat de sociale zekerheid op de rijksbegroting alsmede de uitgaven van de sociale fondsen. Voor de sociale fondsen is het totaal van uitkeringen en administratiekosten relevant. Het bovenwettelijk gedeelte blijft buiten beschouwing.

Netto-uitgaven zorgsector

De uitgaven die tot het Budgettair Kader Zorg (BKZ) worden gerekend. Het BKZ omvat de via de AWBZ, ZFW en particuliere verzekeraars (voorzover betrekking hebbend op de particulier verzekerde voorzieningen die ook in het ZFW-verzekerde pakket zijn opgenomen) gefinancierde netto-uitgaven alsmede de via de rijksbegroting gefinancierde netto-uitgaven die tot de zorgsector worden gerekend. Bij het collectief gefinancierde deel van het BKZ worden de via de particuliere verzekeraars gefinancierde uitgaven niet meegenomen, met uitzondering van de via de omslagbijdrage WTZ gefinancierde uitgaven.

Niet-belastingontvangsten (of -middelen)

Alle begrotingsontvangsten van het Rijk die niet tot de belastingen worden gerekend. Het betreft een zeer heterogene groep. Het gaat daarbij vooral om ontvangsten die samenhangen met verleende overheidsdiensten en kredietverlening door het Rijk, sommige ontvangsten die als collectieve lasten worden aangemerkt, de aardgas-baten (exclusief vennootschapsbelasting) en incidentele ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen.

Nominale mutaties

Mutaties als gevolg van wijzigingen in de lonen en prijzen.

Ombuiging

Beleidsmatige verlaging van de netto-uitgaven ten opzichte van een eerder vastgelegd ijkpunt.

Openeinderegeling

Regeling op grond waarvan derden buiten de overheid recht hebben op een geldelijke bijdrage van de overheid of van de sociale fondsen. Deze derden moeten voldoen aan in de regeling vastgestelde voorwaarden. Anders dan door het aanpassen van deze voorwaarden, kan de overheid het beroep op een openeinderegeling niet beheersen.

Overboeking

Een verschuiving van begrotingsuitgaven tussen verschillende begrotingen of budgetdiscipline sectoren.

Overige publiekrechtelijke lichamen (OPL)

Gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen en het bijzonder onderwijs.

Participatiegraad

Het aantal mensen dat deelneemt aan het arbeidsproces in procenten van de beroepsbevolking, beide

gedefinieerd in personen in de leeftijdscategorie 15 tot en met 64 jaar.

Prestatiegegevens

Kwantitatieve informatie over de prijs- en kwaliteit van producten en diensten enerzijds en de resultaten (effecten) die met overheidsbeleid worden beoogd of behaald anderzijds.

Prijsbijstelling

Tegemoetkoming voor de extra uitgaven van ministeries ten gevolge van prijsstijgingen. Deze middelen worden gereserveerd op de aanvullende post prijsbijstelling.

Provinciefonds

Fonds waaruit jaarlijks (algemene) uitkeringen worden gedaan aan de provincies, ter dekking van een deel van hun uitgaven. De jaarlijkse groei van het fonds op basis van de ontwikkelingen van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven, wordt het accres genoemd.

Reële uitgavenkader(s)

Plafondwaarden voor de netto-uitgaven in de collectieve sector. Binnen de collectieve sector worden drie sectoren onderscheiden: de Rijksbegroting in enge zin, de Sociale zekerheid en Arbeidsmarkt en de Sector Zorg. De uitgavenkaders zijn uitgedrukt in reële termen. Dat betekent dat de in guldens gemeten uitgavenkaders, wanneer de algemene nominale ontwikkeling zich anders ontwikkelt dan bij het Regeerakkoord werd voorzien, daarvoor worden aangepast.

Rente (korte en lange)

De *korte* rente wordt gelijk verondersteld aan de driemaands interbancaire rente. De *lange* rente wordt gelijk verondersteld aan het rendement op langlopende staatsleningen.

Sociale fondsen

Fondsen waaruit uitkeringen en voorzieningen worden verstrekt

krachtens socialeverzekeringswetten. De financiering vindt voor het overgrote deel plaats via sociale premies en rijksbijdragen.

Trendmatig begrotingsbeleid

Bij een trendmatig begrotingsbeleid wordt, op basis van doelstellingen of randvoorwaarden voor het overheidstekort en de lastenontwikkeling, aan het begin van de kabinetsperiode een uitgavenkader vastgesteld. Daar wordt tijdens de kabinetsperiode op gekoerst. Mutaties die tijdens die periode in de belasting- en premieontvangsten optreden komen tot uitdrukking in een mutatie van het saldo en van de lasten. De verdeling van de mutaties in de inkomsten over schuldaflossing en lasten geschiedt op basis van de mee- en tegenvallerformule voor de inkomsten.

Uitgavenkader

Het uitgavenkader van een budgetdisciplinesector geeft de plafondwaarde voor de totale (netto-)uitgaven van die sector weer. Bij het Regeerakkoord zijn de kaders in reële termen vastgelegd. Bij de

begrotingsvoorbereiding wordt het reële kader aangepast voor de prijsontwikkeling van het BBP.

Uitgavenprioriteiten

Beleidsmatige verhoging van uitgaven (intensiveringen).

Uitgavenreserve

De in de begroting opgenomen uitgavenreserve is bedoeld voor het opvangen van eventuele tegenvallers die zich in de komende jaren kunnen voordoen.

Vermoedelijke Uitkomsten

Ten tijde van de Miljoenennota voorziene uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het lopende jaar.

Verzelfstandiging

Externe verzelfstandiging: Taken worden bij of krachtens wet aan een verzelfstandigde eenheid buiten de rijksoverheid opgedragen. De ministeriële verantwoordelijkheid neemt af.

Interne verzelfstandiging: Delegatie van taken en bevoegdheden binnen de rijksoverheid. De ministeriële verantwoordelijkheid blijft intact.

Voorjaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen ten opzichte van de ontwerpbegroting noodzakelijk worden geacht. Deze nota moet uiterlijk op 1 juni van dat jaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Voorlopige Rekening (Februari- nota)

De laatste budgettaire nota over de voorlopige realisatie van de begroting van het voorgaande jaar. Deze nota moet uiterlijk op 1 maart van het opvolgende begrotingsjaar door de minister van Financiën bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Zelfstandig bestuursorgaan (ZBO)

Organen waaraan de uitoefening van een wettelijke taak is opgedragen, zonder dat er sprake is van (volledige) ondergeschiktheid aan de minister, en die voor de uitoefening van de taak uit collectieve middelen (Rijksbijdragen en heffingen) worden gefinancierd.

Bijlagen

1. Budgettaire kerngegevens

Tabel 1.1 Budgettaire kerngegevens in miljoenen euro's (minteken betekent uitgaven)

	OB 2001	realisatie	verschil
1. Netto-uitgaven onder het kader RBG-eng	- 85 005	- 86 373	- 1 368
2. Netto begrotingsgefinancierde uitgaven SZA	- 13 542	- 13 383	159
3. Netto begrotingsgefinancierde uitgaven Zorg	- 831	- 1 031	- 200
4. Netto-uitgaven niet relevant voor enig kader	- 2 338	- 4 741	- 2 403
5. Netto-uitgaven wel relevant voor RBG-eng maar niet voor saldo	- 138	- 200	- 62
6. Netto begrotingsgefinancierde uitgaven (6=1+2+3+4+5)	- 101 854	- 105 728	- 3 874
<i>w.v. uitgaven</i>	<i>- 115 551</i>	<i>- 124 177</i>	<i>- 8 626</i>
<i>w.v. niet belastingontvangsten</i>	<i>13 697</i>	<i>18 449</i>	<i>4 752</i>
7. Belastingen	103 163	101 282	- 1 881
8. Uitgavenreserve	- 113	0	113
9. Overig	390	3 951	3 561
10. EMU-saldo Centrale Overheid (10=6+7+8+9)	1 586	- 495	- 2 078
11. EMU-saldo Lokale Overheid	862	849	- 13
12. EMU-saldo Sociale Fondsen	413	453	62
13. EMU-saldo (13=10+11+12)	2 861	807	- 2 162
idem, in% BBP	0,7%	0,2%	- 0,5%
EMU-schuld	226 552	225 945	- 607
idem in% BBP	52,3%	53,2%	0,9%
BBP	432 952	424 466	- 8 486

Tabel 1.2 Uitgavenkader RBG-eng in miljoenen euro's (minteken betekent onderschrijding)

	OB 2001	Realisatie	Verschil
1. Uitgavenkader in lopende prijzen	84 356	85 594	1 238
2. Netto-uitgaven onder het uitgavenkader	85 005	86 373	1 368
3. Over-/onderschrijding (3=2-1)	649	780	131

Tabel 1.3 Uitgavenkader SZA in miljoenen euro's (minteken betekent onderschrijding)

	OB 2001	Realisatie	Verschil
1. Uitgavenkader in lopende prijzen	51 797	52 364	567
2. Netto-uitgaven onder het uitgavenkader	50 466	50 427	- 39
<i>w.v. netto begrotingsgefinancierde uitgaven onder het uitgavenkader</i>	13 542	13 383	- 159
<i>w.v. netto premiegefinancierde uitgaven onder het uitgavenkader</i>	36 923	37 045	122
3. Over-/onderschrijding (3=2-1)	- 1 331	- 1 937	- 606

Tabel 1.4 Uitgavenkader Zorg in miljoenen euro's (minteken betekent onderschrijding)

	OB 2001	Realisatie	Verschil
1. Uitgavenkader in lopende prijzen	28 291	28 628	337
2. Netto-uitgaven onder het uitgavenkader	28 981	29 773	792
<i>w.v. netto begrotingsgefinancierde uitgaven onder het uitgavenkader</i>	831	1 031	200
<i>w.v. netto premiegefinancierde uitgaven onder het uitgavenkader</i>	32 868	33 589	721
<i>w.v. particulier gefinancierd</i>	- 4 718	- 4 847	129
3. Over-/onderschrijding (3=2-1)	690	1 145	455

Tabel 1.5 Totale begrotingsgefinancierde uitgaven per begroting in miljoenen euro's

	OB 2001	Realisatie	Verschil
Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	21 072,1	23 022,7	1 950,6
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	15 912,7	16 663,5	750,8
Gemeente- en Provinciefonds	12 602,2	13 171,9	569,7
Rente staatsschuld	12 442,5	12 464,5	22,0
Buitenlandse Zaken	6 066,1	5 712,1	- 354,0
Volksgesondheid, Welzijn en Sport	7 050,2	7 816,2	766,0
Verkeer en Waterstaat, Infrastructuurfonds en FES	7 312,5	10 395,8	3 083,3
Defensie	6 616,7	7 192,2	575,5
Internationale Samenwerking	(4 765,9)	(4 771,5)	(5,6)
Justitie	4 402,8	4 928,2	525,4
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	3 902,1	4 488,1	586,0
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu	3 650,9	3 772,8	121,9
Financiën	3 130,7	3 673,6	542,88
Belastingafdrachten aan de Europese Unie	3 962,4	3 734,5	- 227,91
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1 831,9	2 422,9	591,0
Economische Zaken	1 737,2	4 021,7	2 284,54
Diversen	3 857,8	696,0	- 3 161,8
Totaal	115 550,8	124 176,8	8 626,0
Aflossingen vaste schuld	18 343,1	20 216,7	1 873,6

2. De uitgaven en niet-belastingontvangsten 2001

Tabel 2.1 Uitgaven begrotingen 2001; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

Begrotingen	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
I Huis der Koningin	6,7	6,7	0,0
II Hoge Colleges van Staat- en Kabinet der Koningin	164,0	168,6	4,6
III Algemene Zaken	33,6	41,0	7,4
IV Koninkrijksrelaties	122,2	109,2	- 13,0
V Buitenlandse Zaken	6 066,1	5 712,1	- 354,0
VI Justitie	4 402,8	4 928,2	525,4
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	3 902,1	4 488,1	586,0
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	21 072,1	23 022,7	1 950,6
IXA Nationale Schuld	12 442,5	12 464,5	22,0
IXB Financiën	3 130,7	3 673,6	542,9
X Defensie	6 616,7	7 192,2	575,5
XI Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	3 650,9	3 772,8	121,9
XII Verkeer en Waterstaat	5 588,2	7 908,5	2 320,3
XIII Economische Zaken	1 737,2	4 021,7	2 284,5
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1 831,9	2 422,9	591,0
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	15 912,7	16 663,5	750,8
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	7 050,2	7 816,2	766,0
HGIS Internationale Samenwerking	(4 765,9)	(4 771,5)	(5,6)
AP Aanvullende Posten	2 536,0	0,0	- 2 536,0
GF Gemeentefonds	11 647,0	12 159,1	512,1
PF Provinciefonds	964,4	1 012,8	48,4
ISF Infrastructuurfonds	5 525,9	6 677,1	1 151,2
FES Fonds Economische Structuurversterking	2 260,0	2 173,6	- 86,4
DGF Diergezondheidsfonds	0,0	370,5	370,5
EU Belastingadrachten aan de Europese Unie	3 962,4	3 734,5	- 227,9
CON Consolidatie	- 6 061,8	- 6 363,5	- 301,8
Totaal	133 893,9	124 176,8	9 612,0

¹ In deze tabel zijn de uitgaven voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld.

Tabel 2.2 Ontvangsten begrotingen 2001; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere ontvangsten)

Begrotingen	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	4,1	6,0	1,9
III	Algemene Zaken	4,6	8,6	4,0
IV	Koninkrijksrelaties	12,3	11,2	- 1,1
V	Buitenlandse Zaken	52,2	141,3	89,1
VI	Justitie	818,4	1 071,0	252,6
VII	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	228,6	270,8	42,2
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	1 147,5	1 167,0	19,5
IXA	Nationale Schuld	172,7	444,8	272,1
IXB	Financiën	2 609,8	3 844,1	1 234,3
X	Defensie	192,3	281,8	89,5
XI	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	162,8	205,6	42,8
XII	Verkeer en Waterstaat	545,2	1 508,7	963,5
XIII	Economische Zaken	2 262,2	2 780,6	518,4
XIV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	270,4	544,8	274,4
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	430,7	685,8	255,1
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	97,6	184,5	86,9
HGIS	Internationale Samenwerking	(86,6)	(206,1)	(119,5)
AP	Aanvullende Posten	857,8	0,0	- 857,8
ISF	Infrastructuurfonds	5 573,6	6 725,1	1 151,5
FES	Fonds Economische Structuurversterking	1 638,4	1 988,2	349,8
AOW	Spaarfonds AOW	2 697,2	2 695,1	- 2,1
DGF	Diergezondheidsfonds	0,0	247,0	247,0
CON	Consolidatie	- 6 061,8	- 6 363,5	- 301,8
Totaal		13 716,7	18 448,5	4 731,8

¹ In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld.

2.3 Rijksbegroting in enge zin

Tabel 2.3.1 Raming netto uitgaven vallend onder de ijklijn; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Totale begrotingsuitgaven	115 551	124 177	8 626
2. Totale niet-belastingontvangsten	- 13 697	- 18 449	- 4 752
3. Gasbaten (excl. FES)	1 831	2 288	457
4. Sociale zekerheid RBG	- 13 542	- 13 383	159
5. Onderlinge betalingen sociale zekerheid	- 13	- 41	- 28
6. Zorg RBG	- 831	- 1 031	- 200
7. Onderlinge betalingen zorg	- 4 855	- 4 861	- 6
8. Correcties:			
EU-Landbouwheffingen	265	264	1
VAW/Balansverkorting	- 183	- 1 384	- 1 201
Netto verstrekking studieleningen	- 678	- 736	- 58
FES-saldo	- 622	- 185	437
Netto verkoop staatsbezit	706	- 1 843	- 2 549
BTW-compensatie	- 454	- 157	297
Winstafdracht DNB	1 089	1 399	310
Saldo heffings/invorderingsrente + fiscale boetes	279	315	36
Collectieve lasten (milieuheffingen)	156	- 10	- 166
Rente sociale fondsen en AOW-spaarfonds	3	- 61	- 64
Conversie agentschappen	0	241	241
Overig	0	- 182	- 182
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	85 005	86 373	1 368

Tabel 2.3.2. Toetsing actuele netto uitgaven aan de ijklijn; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Reële ijklijn	78 514	78 514	0
BBP-deflator	1,0842	1,0970	0,0128
Aanwending uitgavenreserve	195	269	74
Overboekingen	- 1 007	- 919	88
Statistisch	44	115	71
Uitgavenkader in lopende prijzen	84 356	85 594	1 238
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	85 005	86 373	1 368
Over/onderschrijding	649	780	131

Toelichting

Tabel 2.3.1 geeft een toelichting op de opbouw van de actuele netto-uitgaven onder de ijklijn Rijksbegroting in enge zin. De netto-uitgaven omvatten de totale begrotingsuitgaven minus de totale niet-belastingontvangsten. De verdeling van de uitgaven en niet-belastingontvangsten over de begrotingen is terug te vinden in de tabellen 2.1 en 2.2 van deze bijlage.

Om de totale netto-begrotingsuitgaven te herleiden tot de netto-uitgaven vallend onder de ijklijn Rijksbegroting in enge zin, worden er diverse correcties aangebracht, weergegeven in de regels 3 tot en met 8. Deze correcties hebben ten eerste tot doel om dubbelstellingen tussen de verschillende budgetdisciplinesectoren te voorkomen (dit betreft de uitgaven van de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt en de sector zorg op de rijksbegroting en de onderlinge betalingen). Daarnaast wordt gecorrigeerd voor een aantal incidentele factoren die het zicht op de structurele ontwikkeling vertekenen en daarmee een stabiel begrotingsbeleid bemoeilijken.

In tabel 2.3.2 is weergegeven hoe de actuele raming van de uitgaven zich verhoudt tot de ijklijn in lopende prijzen. De ijklijn in lopende prijzen is te bepalen door de reële ijklijn te corrigeren voor de huidige raming van de prijsontwikkeling van het BBP. Daarnaast wordt gecorrigeerd voor de aanwending van de uitgavenreserve, de overboekingen tussen de sector Sociale zekerheid en arbeidsmarkt en de sector Zorg enerzijds en de Rijksbegroting-in-enge-zin anderzijds en tot slot voor statistische factoren. Door deze correcties kan een zinvolle vergelijking tussen de actuele uitgaven en de ijklijn worden gemaakt.

De uitgavenreserve is een extra buffer die als aparte post is toegevoegd onder het totaal van de uitgavenkaders. De overboekingen bestaan grotendeels uit een overboeking van de EWLW-banen (Extra Werkgelegenheid voor Langdurig Werklozen) naar de sector Sociale zekerheid en arbeidsmarkt en uit een overboeking van middelen voor maatschappelijke opvang en verslavingszorg naar de sector Zorg. Vanaf 2001 vindt er bovendien een overboeking naar de sector Sociale zekerheid en arbeidsmarkt plaats als gevolg van de overheveling van het Fonds Werk en Inkomen. De correcties als gevolg van statistische factoren betreffen met name de budgettaire neutrale verwerking van de afschaffing van de omroepbijdrage, waarvoor ook de ijklijnen zijn gecorrigeerd.

2.4 Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt

SOCIALE ZEKERHEID EN ARBEIDSMARKT

Tabel 2.4.1 Raming netto uitgaven vallend onder de ijklijn; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. AOW	20 407	20 351	- 56
2. ANW	1 561	1 542	- 20
3. WAO	10 093	10 316	223
4. WAZ	536	574	38
5. Wgf	85	797	712
6. AWF	2 093	2 096	3
7. Vangnet	1 378	1 367	- 11
8. UFO	0	1	1
9. Subtotaal fondsen	36 923	37 045	124
10. Begrotingsgefinancierde SZA	13 542	13 383	- 159
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	50 466	50 427	- 39

Tabel 2.4.2 Toetsing actuele netto uitgaven aan de ijklijn; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Reële ijklijn	46 298	46 298	0
BBP-deflator	1,0842	1,0970	0,0128
Aanwending uitgavenreserve	0	0	0
Overboekingen	1 070	1 028	- 42
Statistisch	530	548	18
Uitgavenkader in lopende prijzen	51 797	52 364	567
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	50 466	50 427	- 39
Over/onderschrijding	- 1 331	- 1 937	- 606

Toelichting

Tabel 2.4.1 geeft de actuele ramingen weer van de netto-uitgaven die vallen onder de ijklijn Sociale zekerheid en arbeidsmarkt. Het uitvoeringsfonds voor de overheid (UFO) wordt dit jaar voor het eerst gepresenteerd. Het betreft hier een saldo van ontvangsten en uitgaven. Deze ramingen komen overeen met de ramingen in de Sociale Nota 2002.

In tabel 2.4.2 is weergegeven hoe de actuele uitgaven zich verhouden tot de ijklijn in lopende prijzen. De ijklijn in lopende prijzen is te bepalen door de reële ijklijn te corrigeren voor de huidige raming van de prijsontwikkeling van het BBP. Verder is ook hier gecorrigeerd voor de overboekingen van en naar de overige budgetdisciplinesectoren en statistische factoren.

Door genoemde correcties kan een zinvolle vergelijking gemaakt worden tussen de actuele uitgaven en de ijklijn.

Bij de overboekingen zijn de belangrijkste mutaties de overboeking van de EWLW-banen (Extra Werkgelegenheid voor Langdurig Werklozen) vanuit zowel de sector Rijksbegroting-in-enge-zin als de sector Zorg en de overboeking als gevolg van de overheveling van het Fonds Werk en Inkomen vanuit de sector Rijksbegroting-in-enge-zin. Voorts zijn de zogenaamde bruterings-effecten van de uitkeringen herberekend en als statistische mutatie verwerkt.

2.5 Zorg

Tabel 2.5.1 Raming netto uitgaven vallend onder het Budgettair Kader Zorg; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Premiegefinancierde uitgaven	32 868	35 589	721
2. Begrotingsgefinancierde uitgaven	831	1 031	200
Totaal netto uitgaven onder het BKZ	33 699	34 619	920
3. Particuliere verzekeringen/WTZ	- 4 718	- 4 847	- 129
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	28 981	29 773	792

Tabel 2.5.2 Toetsing actuele netto uitgaven aan het Budgettair Kader Zorg en de ijklijn Zorg; in miljoenen euro's (minteken in de kolom verschil betekent lagere uitgaven)

	oorspronkelijke vastgestelde begroting	realisatie	verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Reëel BKZ	30 343	30 343	0
BBP-deflator	1,0842	1,0970	0,0128
Aanwending uitgavenreserve	37	82	45
Overboekingen	- 54	- 96	- 42
Statistisch	16	16	0
BKZ in lopende prijzen	32 896	33 289	393
Totaal netto uitgaven onder het BKZ	33 699	34 619	920
Over/onderschrijding	803	1 331	528
IJKlijn Zorg in lopende prijzen	28 291	28 628	337
Totaal netto uitgaven onder de ijklijn	28 981	29 773	792
Over/onderschrijding	690	1 144	454

Toelichting

Tabel 2.5.1 geeft de raming van de actuele netto-uitgaven weer die vallen onder het Budgettair Kader Zorg. De netto BKZ-uitgaven bestaan uit premiegefinancierde en begrotingsgefinancierde uitgaven. De premiegefinancierde uitgaven zijn uitgaven betreffende het basis zorgpakket, waarvan de regering vindt dat het voor iedereen toegankelijk moet zijn (AWBZ- en ZFW-pakket). De begrotingsgefinancierde uitgaven betreffen uitgaven van de begroting van VWS, verminderd met de niet-belastingontvangsten, voor zover relevant voor het BKZ. Tevens worden de netto-uitgaven onder de ijklijn Zorg weergegeven.

Tabel 2.5.2 geeft weer hoe de actuele uitgaven zich verhouden tot het Budgettair Kader Zorg en de ijklijn zorg, beide in lopende prijzen. Hiertoe is gecorrigeerd voor de actuele prijsontwikkeling van het BBP. Daarnaast is gecorrigeerd voor de aanwending van de uitgavenreserve, de overboekingen en statistische factoren. De twee belangrijkste overboekingen zijn een ontvangst van het ministerie van Justitie voor TBS-klinieken en een overboeking van arbeidsmarktmiddelen naar de jeugdzorg.

2.6 Agentschapsbegrotingen 2002

Toelichting

Agentschappen werken op basis van het stelsel van baten en lasten. In tabel 2.6.1 wordt een totaaloverzicht gegeven van de door de verschillende agentschappen gegenereerde baten en lasten.

Tabel 2.6.1 Totaaloverzicht lasten en baten in miljoenen euro's

Naam agentschap	Moeder- ministerie	Inge- steld per	Lasten 1999	Baten 1999	Lasten 2000	Baten 2000	Lasten 2001	Baten 2001	Lasten 2002	Baten 2002
1. Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden	BUZA	1998	8,40	8,40	9,36	9,38	10,83	10,83	10,88	10,88
2. Immigratie- en Naturalisatiedienst	Justitie	1994	235,80	225,67	286,34	294,09	315,58	313,28	317,12	317,12
3. Dienst Justitiële Instellingen	Justitie	1995	1 085,99	1 108,43	1 138,60	1 147,71	1 289,48	1 312,16	1 285,75	1 307,40
4. Centraal Justitieel Incasso Bureau	Justitie	1996	30,83	32,14	41,10	43,25	52,05	50,72	51,46	51,46
5. Korps Landelijke Politiediensten	BZK	1998	232,32	228,62	125,25	127,66	276,86	290,15	134,79	135,44
6. Informatievoorziening Overheidspersoneel	BZK	1995	9,56	9,64	4,92	4,85	15,81	16,35	5,55	5,15
7. Centrale Archiefsselectiedienst	BZK	1997	6,16	6,45	2,97	3,05	6,53	6,93	2,86	2,87
8. Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten	BZK	1998	28,49	29,17	17,57	17,53	64,13	64,26	28,74	28,74
9. IT-organisatie	BZK	1998	70,74	73,11	45,87	46,09	148,59	147,29	86,15	86,15
10. Centrale Financiën Instellingen	OCenW	1996	49,44	48,80	45,74	47,68	57,50	58,33	39,13	39,13
11. Rijksarchiefdienst	OCenW	1996	24,90	24,47	28,42	29,08	24,36	25,32	32,85	32,85
12. Defensie Telematica Organisatie	Defensie	1998	241,59	241,86	212,64	209,10	261,08	270,52	255,66	258,16
13. Dienst, Gebouwen, Werken en Terreinen	Defensie	1996	78,86	79,31	82,68	80,86	86,84	84,48	83,59	84,49
14. Rijksgebouwendienst	VROM	1999	834,37	844,90	923,20	974,81	997,15	1 008,03	957,55	977,44
15. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	VenW	1995	44,54	42,03	51,27	48,13	49,74	48,94	42,02	41,82
16. Rijksdienst voor Radiocommunicatie/divisie Telecom	VenW	1996	26,96	28,49	27,62	30,37	29,41	30,38	30,81	27,14
17. Senter	EZ	1994	33,74	36,75	37,90	39,95	43,91	45,86	41,07	41,14
18. Economische Voorlichtingsdienst	EZ	2001	–	–	–	–	24,30	24,47	27,81	27,96
19. Bureau Industriële Eigendom	EZ	2002	–	–	–	–	–	–	17,37	17,61
20. Plantenziektenkundige Dienst	LNV	1994	18,69	18,06	19,44	20,28	21,08	22,05	23,46	23,46
21. Bureau Heffingen	LNV	1998	23,45	23,66	37,30	35,98	53,11	54,39	47,41	47,41
22. Laser	LNV	1999	65,03	65,60	55,67	56,03	70,63	71,41	45,17	45,17
23. College ter Beoordeling van Geneesmiddelen	VWS	1996	12,17	12,85	12,03	11,77	12,45	14,07	13,12	13,43
24. Keuringsdienst van Waren	VWS	2000	–	–	60,76	63,98	68,03	67,97	60,18	59,96
Totaal			3 162,01	3 188,41	3 266,60	3 341,65	3 979,45	4 038,19	3 640,52	3 682,90

Toelichting

Om de invloed op het EMU-saldo te bepalen moeten de begrotingen van agentschappen vertaald worden in kastermen. Deze vertaling komt erop neer dat lasten tot uitgaven en baten tot ontvangsten moeten worden herleid, waarbij alleen de uitgaven aan derden en ontvangsten van derden relevant zijn voor het EMU-saldo. Deze boekhoudkundige bewerking levert tabel 2.6.2 op, waarin is opgenomen het geconsolideerde saldo van uitgaven aan derden minus ontvangsten van derden van alle agentschappen.

Het totaal geconsolideerde saldo van de agentschappen is meegenomen in de berekening van het EMU-saldo in bijlage 4.

Tabel 2.6.2 Saldi voor consolidatie in kasgegevens in miljoenen euro's

Naam agentschap	Consolidatie-saldo 1999	Consolidatie-saldo 2000	Consolidatie-saldo 2001	Consolidatie-saldo 2002
1. Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden	- 0,32	- 1,50	1,23	- 0,05
2. Immigratie- en Naturalisatiedienst	8,39	- 2,63	1,00	1,82
3. Dienst Justitiële Instellingen	- 5,26	13,84	98,42	- 2,77
4. Centraal Justitieel Incasso Bureau	0,05	1,13	13,79	10,03
5. Korps Landelijke Politiediensten	6,40	- 1,18	33,58	23,60
6. Informatievoorziening Overheidspersoneel	2,00	0,77	0,41	0,86
7. Centrale Archiefsselectiedienst	0,23	1,41	0,59	- 0,27
8. Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten	- 3,58	0,73	- 0,09	0,00
9. IT-organisatie	- 8,89	- 22,05	49,10	12,21
10. Centrale Financiën Instellingen	6,76	- 7,94	6,40	0,91
11. Rijksarchiefdienst	- 0,27	- 6,67	3,99	- 0,18
12. Defensie Telematica Organisatie	- 0,54	29,86	8,21	- 2,27
13. Dienst, Gebouwen, Werken en Terreinen	- 0,91	1,68	34,94	6,44
14. Rijksgebouwendienst	150,56	331,12	75,33	205,97
15. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	3,95	- 2,99	0,54	- 1,04
16. Rijksdienst voor Radiocommunicatie/divisie Telecom	2,00	- 9,26	9,53	4,31
17. Senter	0,86	- 2,68	3,27	6,49
18. Economische Voorlichtingsdienst	-	-	0,14	1,27
19. Bureau Industriële Eigendom	-	-	-	0,14
20. Plantenziektenkundige Dienst	1,72	- 1,00	1,54	0,05
21. Bureau Heffingen	1,36	0,64	5,08	6,171
22. Laser	- 6,90	- 0,36	4,99	4,45
23. College ter Beoordeling van Geneesmiddelen	1,13	- 1,63	0,73	- 0,50
24. Keuringsdienst van Waren	-	- 4,90	1,18	2,00
Totaal	158,73	316,38	353,90	279,62

Toelichting

Tabel 2.6.3 geeft een overzicht van het beroep op de leenfaciliteit door de verschillende agentschappen alsmede de aflossingen op de leningen. Het beroep op de leenfaciliteit in 2000 is eenmalig hoog vanwege de in 2000 doorgevoerde veranderingen in de financieringswijze van agentschappen. In dat kader hebben de agentschappen een beroep op de leenfaciliteit gedaan voor de overdracht van vermogensbestanddelen van circa 237 miljoen euro. een dergelijk beroep op de leenfaciliteit doet zich in 2001 alleen maar voor bij de Economische Voorlichtingsdienst en in 2002 bij het Bureau Industriële Eigendom.

Over het algemeen geldt dat in jaren 2001 en 2002 alleen een beroep op de leenfaciliteit wordt gedaan voor nieuwe investeringen.

Tabel 2.6.3 Beroep op leenfaciliteit in miljoenen euro's

Naam agentschap	Leningen 2000	Leningen 2001	Leningen 2002	Aflos- singen 2000	Aflos- singen 2001	Aflos- singen 2002
1. Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelings- landen	0,27	0,00	0,09	0,07	0,07	0,07
2. Immigratie- en Naturalisatiedienst	32,35	0,00	18,15	7,34	7,34	11,88
3. Dienst Justitiële Instellingen	92,07	52,64	34,03	15,35	15,35	24,20
4. Centraal Justitieel Incasso Bureau	4,21	10,89	14,20	1,38	1,97	4,93
5. Korps Landelijke Politiediensten	45,59	27,92	25,76	8,69	10,18	11,70
6. Informatievoorziening Overheidspersoneel	-	-	-	-	-	-
7. Centrale Archiefselectiedienst	0,63	-	-	0,17	0,16	0,12
8. Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten	0,21	-	-	0,13	0,07	0,01
9. IT-organisatie	4,30	8,24	12,76	1,74	1,80	3,52
10. Centrale Financiën Instellingen	10,11	4,54	3,63	2,63	3,68	4,13
11. Rijksarchiefdienst	6,36	1,36	0,52	3,02	1,79	1,77
12. Defensie Telematica Organisatie	108,59	25,41	19,51	13,80	12,93	14,84
13. Dienst, Gebouwen, Werken en Terreinen	29,45	33,81	9,98	4,63	7,62	2,95
14. Rijksgebouwendienst	365,37	317,65	363,02	113,73	131,19	122,00
15. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	15,78	2,36	1,32	6,29	2,51	2,22
16. Rijksdienst voor Radiocommunicatie/divisie Telecom	9,36	6,43	4,86	3,05	2,68	2,93
17. Senter	-	-	1,40	0,00	0,00	0,00
18. Economische Voorlichtingsdienst	-	1,13	1,27	-	0,34	0,28
19. Bureau Industriële Eigendom	-	-	1,36	-	-	0,97
20. Plantenziektenkundige Dienst	2,21	1,23	0,73	0,34	0,39	0,69
21. Bureau Heffingen	12,10	12,27	9,75	2,65	3,55	6,40
22. Laser	2,10	4,61	4,99	1,59	-	1,71
23. College ter Beoordeling van Geneesmiddelen	-	-	-	-	-	-
24. Keuringsdienst van Waren	9,62	4,13	4,54	1,52	2,32	2,94
Totaal	750,69	514,62	531,89	188,11	205,94	220,24

3. De belasting- en premieontvangsten

Tabel 3.1 Belastingontvangsten op kasbasis voor 2000 en 2001 (in miljarden euro's)

	Realisa- ties 2000	Ontwerp- begroting 2001	Realisa- ties 2001	Vershil 2001
I Kostprijsverhogende belastingen	50,24	57,47	54,45	- 3,02
Invoerrechten	1,69	1,83	1,52	- 0,31
Omzetbelasting	28,77	33,44	31,93	- 1,52
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	2,87	3,14	2,94	- 0,21
Accijnzen	7,67	8,49	7,75	- 0,75
- Accijns van lichte olie	3,10	3,41	3,15	- 0,26
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	2,10	2,40	2,08	- 0,32
- Tabaksaccijns	1,60	1,77	1,68	- 0,10
- Alcoholaccijns	0,41	0,42	0,40	- 0,02
- Bieraccijns	0,28	0,30	0,28	- 0,03
- Wijnaccijns	0,17	0,19	0,17	- 0,02
- Suikeraccijns	0,00	0,00	0,00	0,00
- Frisdrankaccijns	0,00	0,00	0,00	0,00
Belastingen van rechtsverkeer	4,00	4,16	4,48	0,33
- Overdrachtsbelasting	2,86	3,05	3,43	0,38
- Overdrachtsbelasting	0,56	0,65	0,59	- 0,06
- Overdrachtsbelasting	0,59	0,46	0,47	0,01
- Beursbelasting	0,00	0,00	0,00	0,00
Motorrijtuigenbelasting	2,09	2,27	2,09	- 0,18
Belastingen op een milieugrondslag	2,82	3,79	3,42	- 0,38
- Afvalstoffenbelasting	0,22	0,20	0,18	- 0,01
- Grondwaterbelasting	0,15	0,17	0,22	0,05
- Regulerende energiebelasting	1,76	2,68	2,38	- 0,30
- Waterbelasting	0,09	0,11	0,10	- 0,01
- Brandstoffenheffingen	0,60	0,63	0,53	- 0,10
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken en andere producten	0,22	0,23	0,23	- 0,01
Belasting op zware motorrijtuigen	0,10	0,10	0,10	0,00
II Belastingen op inkomen, winst en vermogen	43,96	45,66	46,26	0,60
Inkomstenbelasting	- 0,88	- 0,50	- 2,74	- 2,25
Loonbelasting	23,04	25,00	25,56	0,55
Dividendbelasting	2,59	2,56	4,31	1,75
Kansspelbelasting	0,14	0,14	0,15	0,01
Vennootschapsbelasting	16,72	16,84	17,57	0,73
- Gassector	1,23	1,63	1,77	0,14
- Niet-gassector	15,50	15,21	15,80	0,59
Vermogensbelasting	0,87	0,07	0,10	0,03
Successierechten	1,48	1,53	1,31	- 0,23
				0,00
III Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	0,36	0,04	0,05	0,01
Totaal belastingen	94,56	103,16	100,76*	- 2,41

* Belastingopbrengst exclusief 0,51 miljard euro nabetalings van de fondsen aan het rijk.

Tabel 3.2 Premieontvangsten 2000 en 2001 op transactiebasis (in miljarden euro's)

	2000	Ontwerp- begroting 2001	Realisa- ties 2001	Vershil 2001
Sociale zekerheidsfondsen	39,71	37,60	37,10	- 0,51
AOW	20,09	17,81	17,41	- 0,41
ANW	1,60	1,44	1,40	- 0,03
WAO/WAZ	11,57	12,26	12,15	- 0,11
AWF	5,30	5,07	5,30	0,22
WGF	1,15	1,02	0,84	- 0,18
Zorgfondsen	23,78	22,32	22,00	- 0,31
AWBZ	13,14	11,77	11,41	- 0,35
ZFW (incl. ZFI)	10,64	10,55	10,59	0,04
Totaal	63,50	59,91	59,10	- 0,81

4. EMU-saldo, EMU-schuld, sociale fondsen en financieringsbehoeften

Tabel 4.1 EMU-saldo en financieringsbehoefte (in miljoenen euro's en in% geharmoniseerd BBP)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Feitelijk financieringssaldo Rijk (in% geharmoniseerd BBP)	-9 455 -3,7%	-3 787 -1,4%	1 256 0,5%	-10 426 -3,6%	-4 335 -1,4%	-5 038 -1,5%	-1 496 -0,4%	-5 815 -1,6%	-2934 -0,1%	-3 640 -0,8%
2. Financiële transacties	-1 321	-5 499	-8 943	1 166	-617	-2 386	-2 471	-964	464	2 764
3. Kas-transactiever verschillen (incl. derdenrekeningen en overig)	44	1 655	-1 218	-1 648	241	528	-260	3 916	1 013	381
4. Saldo Rijk (4=1+2+3)	-10 372	-7 630	-8 905	-10 908	-4 711	-6 896	-4 227	-2 864	-1 457	-495
5. Saldo centrale overheid niet-rijk	0	3	427	-11	-7	38	212	123	55	0
6. Saldo centrale overheid (6=4+5) (in% geharmoniseerd BBP)	-10 372 -4,2%	-7 627 -2,9%	-8 478 -3,1%	-10 919 -3,7%	-4 718 -1,5%	-6 858 -2,1%	-4 015 -1,2%	-2 740 -0,7%	-1 402 0,3%	-495 -0,1%
7. Saldo lokale overheid (in% geharmoniseerd BBP)	213 0,1%	201 0,1%	82 0,0%	792 0,3%	710 0,2%	3 197 1,0%	318 0,1%	-289 -0,1%	528 0,1%	849 0,2%
8. Saldo sociale verzekeringsfondsen (in% geharmoniseerd BBP)	535 0,2%	-1 017 -0,4%	-2 053 -0,7%	-2 426 -0,8%	-1 737 -0,5%	-52 0,0%	992 0,3%	4 635 1,2%	6 844 1,7%	453 0,1%
9. EMU-saldo (9=6+7+8) (in% geharmoniseerd BBP)	-9 983 -3,9%	-8 443 -3,2%	-10 449 -3,8%	-12 553 -4,2%	-5 745 -1,8%	-3 713 -1,1%	-2 705 -0,8%	1 606 0,4%	5 970 1,5%	807 0,2%
10. Financieringsbehoefte <i>waarvan aflossingen</i>	22 357 <i>12 902</i>	17 454 <i>13 668</i>	18 843 <i>20 099</i>	23 640 <i>13 213</i>	16 223 <i>11 888</i>	13 638 <i>8 600</i>	20 643 <i>19 147</i>	55 200 <i>49 385</i>	29 572 <i>29 325</i>	23 025 <i>19 358</i>

Noot: 2000 exclusief de opbrengsten van de UMTS-veiling van 0,7% BBP

Tabel 4.2 EMU-schuld (in miljoenen euro's en in% geharmoniseerd BBP)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Geharmoniseerd BBP	255 383	262 267	275 626	302 234	315 059	333 725	354 194	373 664	401 089	424 466
2. Staatsschuld (conform EMU-definitie) (in% geharmoniseerd BBP)	162 646 63,7%	168 372 64,2%	167 817 60,9%	181 319 60,0%	185 256 58,8%	185 601 55,6%	189 819 53,6%	191 228 51,2%	182 308 45,5%	185 368 43,7%
3. Schuld overige overheden (in% geharmoniseerd BBP)	41 771 16,3%	44 706 17,0%	46 969 17,0%	52 047 17,2%	51 763 16,4%	47 723 14,3%	46 646 13,2%	44 659 12,0%	42 361 10,6%	40 577 9,6%
4. EMU-schuld (in% geharmoniseerd BBP)	204 417 80,0%	213 079 81,1%	214 786 77,8%	228 219 79,0%	237 019 75,2%	233 323 69,9%	236 465 66,8%	235 887 63,1%	224 669 56,0%	225 945 53,2%

Noot: de jaren tot en met 1994 zijn gebaseerd op het ESR 1979 en de jaren vanaf 1995 op het ESR 1995.

Tabel 4.3 Staatsschuld naar instrument (in miljarden euro's en in% geharmoniseerd BBP)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Gevestigde schuld	161,6	165,9	163,5	174,2	177,4	178,6	181,7	184,6	174,2	174
(0-5 jaar)	61,4	61,8	67,6	75,2	84,9	93,7	92,5	94,7	91,9	91,7
(5-10 jaar)	81,4	80,7	69,7	69,5	67,7	71,2	68,9	67,7	63,1	63,9
(10-25 jaar)	18,5	18,4	19,1	22,4	17,8	5,4	13,4	13,3	10,3	9,9
(25-40 jaar)	0,2	5,1	7,1	7,1	7,0	8,3	6,9	8,9	8,9	8,9
2. Vlottende schuld (DTC's)	0,0	1,4	3,4	5,7	7,0	5,9	6,8	5,1	5,5	5,8
3. Overig (o.a. munten)	1,0	1,1	0,9	1,4	0,9	1,1	1,3	1,5	2,6	5,2
4. Totale staatsschuld (conform EMU-definitie)	162,6	168,4	167,8	181,3	185,3	185,6	189,8	191,2	182,3	185,4
5. Gemiddelde resterende looptijd vaste schuld (in jaren)	6,3	6,8	6,9	6,9	6,4	5,9	6,5	6,5	6,3	6,2
6. Gemiddelde couponrente (in%)	7,8%	7,7%	7,6%	7,6%	7,5%	7,5%	7,3%	6,6%	6,1%	5,7%

Tabel 4.4 Exploitatie- en vermogensaldi sociale fondsen 2001; in miljarden euro's

	Exploitatiesaldo	Vermogen	Vermogensnorm	Vermogenssaldo
Totaal centrale fondsen	0,7	4,9	1,1	3,9
AOW	- 1,9	1,5	0,5	1,0
ANW	- 0,1	0,0	0,0	0,0
WAZ	0,3	0,6	0,1	0,5
WAO	0,7	2,2	0,5	1,7
AWF	2,2	1,0	0,4	0,6
AWBZ	- 0,7	- 0,6	0,7	- 1,2
ZFW-centraal	0,3	0,2	- 1,0	1,2
Totaal decentrale fondsen¹	- 0,2	6,1	2,0	4,1
WGF	- 0,4	4,8	1,4	3,5
ZFW-individueel ²	0,2	1,3	0,6	0,7
Totaal sociale fondsen	0,5	11,0	3,0	8,0
waarvan sociale zekerheidsfondsen	0,7	10,1	2,8	7,3
waarvan zorgfondsen	- 0,3	0,9	0,3	0,6

¹ De premievaststelling van de centrale fondsen gebeurt door de regering, terwijl de premievaststelling van de decentrale fondsen gebeurt door de individuele fondsen.

² Inclusief goodwillfonds

5. Belastinguitgaven

Met ingang van het begrotingsjaar 1999 bevat de miljoenennota een bijlage over belastinguitgaven. Het belangrijkste onderdeel van deze bijlage vormt een overzicht met budgettaire gegevens over belastinguitgaven in de inkomstenbelasting, loonbelasting en vennootschapsbelasting dat jaarlijks wordt geactualiseerd. Daarnaast wordt aandacht besteed aan actuele beleidsmatige vraagstukken over belastinguitgaven. Zo is in de miljoenennota van 2001 uitvoering gegeven aan de toezegging om een toetsingskader voor fiscale instrumenten te ontwikkelen. Met ingang van het begrotingsjaar 2002 is de belastinguitgavenbijlage ingebed binnen de VBTB-verantwoordingssystematiek. Dit heeft er onder meer toe geleid dat in de paragraaf met toelichting op de afzonderlijke belastinguitgaven tevens is opgenomen een overzicht van (operationele) doelstellingen van belastinguitgaven, een overzicht van (geplande) evaluaties en voor zover mogelijk een overzicht van de vakdepartementen waaraan de verschillende belastinguitgaven kunnen worden toegerekend. De VBTB-opzet brengt namelijk met zich mee dat vakdepartementen belastinguitgaven die betrekking hebben op beleidsterreinen waar zij verantwoordelijk voor zijn zoveel mogelijk toelichten op hun eigen begroting. Hierbij moet met name worden gedacht aan een beschrijving van de wijze waarop bepaalde belastinguitgaven moeten bijdragen aan de realisatie van specifieke beleidsdoelstellingen en aan de melding van resultaten van door hen verricht evaluatieonderzoek naar specifieke belastinguitgaven.

De verstrekking van budgettaire informatie voor de bestaande en nieuwe belastinguitgaven in de miljoenennota houdt in dat elk jaar op basis van de beschikbare informatie actuele ramingen worden gemaakt voor het voorafgaande begrotingsjaar, het lopende begrotingsjaar en het komende begrotingsjaar en dat aan de hand van relevante ophoogfactoren meerjarenramingen worden gemaakt voor de daarop volgende vier begrotingsjaren. Voor zover mogelijk wordt voor het voorafgaande begrotingsjaar een vergelijking gemaakt tussen de ramingen en de realisaties van belastinguitgaven. De aard van het instrument belastinguitgave brengt met zich mee dat slechts in een beperkt aantal gevallen – namelijk de afdrachtverminderingen in de loonbelasting – van feitelijke realisatiegegevens gesproken kan worden. In de andere gevallen zal de feitelijk met een belastinguitgave gemoeide derving steeds moeten worden geraamd, voor veel belastinguitgaven in de inkomstenbelasting bijvoorbeeld met behulp van een microsimulatiemodel op basis van een representatieve steekproef van aangiftegegevens. Daarbij moet bedacht worden dat het ongeveer drie jaar duurt voordat het steekproefbestand voor een bepaald tot uitgangspunt te nemen basisjaar volledig gevuld is. Voor een beschrijving van de wijze waarop de verschillende categorieën belastinguitgaven worden geraamd wordt verwezen naar paragraaf 6.2 van de Financiële verantwoording van het ministerie van Financiën over het jaar 2000 (kamerstukken II, 2000–2001, 27 700, nr. 20) en de belastinguitgavenbijlage van de Miljoenennota 2001.

Zoals opgemerkt is het bij de – veelal budgettaire omvangrijke – afdrachtverminderingen in de loonbelasting mogelijk om feitelijke realisatiegegevens te leveren. Dit heeft te maken met het feit dat voor het instrument afdrachtvermindering geldt dat de budgettaire derving rechtstreeks blijkt uit de (in de meeste gevallen) maandelijkse LB-aangiften. In verband met de mogelijkheid van suppletore aangiften en door de belastingdienst aan te brengen correcties duurt het nog enige tijd voordat de gegevensverzameling definitief kan worden afgesloten. In tabel 5.1 zijn de realisatiegegevens 2001 opgenomen naar de stand van april 2002.

Tabel 5.1 Raming en realisatie afdrachtverminderingen 2001 (in miljoenen euro's)*

	Raming MN 2001	Raming MN 2002	Realisatie FJR 2001
Afdrachtvermindering lage lonen (SPAK)	815	923	891
Afdrachtvermindering langdurig werklozen (VLW)	238	220	208
Afdrachtvermindering onderwijs	152	173	179
Afdrachtvermindering kinderopvang	54	93	92
Afdrachtvermindering betaald ouderschapsverlof	27	11	18
Afdrachtvermindering scholing	57	54	59
Afdrachtvermindering arbo-investeringen	7	1	2
Afdrachtvermindering S&O	336	303	273**
Totaal	1 686	1 778	1 722

* De afdrachtvermindering zeevaart is niet in de tabel is opgenomen, omdat realisatiegegevens daarover pas beschikbaar komen in augustus 2002.

** Dit betreft nog een voorlopig cijfer, aangezien de definitieve aangiften voor de afdrachtvermindering S&O pas in mei 2002 behoeven te worden ingeleverd.

6. Verticale Toelichting 2001

De verticale toelichting bevat een cijfermatig overzicht voor alle begrotingen van budgettaire veranderingen die zich sinds de Miljoenennota 2001 hebben voorgedaan in het begrotingsjaar 2001. Het betreft mutaties in de sectoren Rijksbegroting in enge zin, Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt en het Budgettair Kader Zorg (zowel begrotings- als premiegefinancierd). De bedragen in deze verticale toelichting luiden in miljoenen euro's.

Per begroting wordt een cijfermatig overzicht gepresenteerd, gevolgd door een tekstuele toelichting op de grootste en beleidsmatig meest interessante veranderingen in 2001. Voor een meer gedetailleerde toelichting op deze en andere veranderingen wordt verwezen naar de Financiële Verantwoordingen en de slotwetten van de afzonderlijke ministeries.

De verticale toelichting onderscheidt drie verschillende categorieën mutaties:

1. Mee- en tegenvallers;
2. Beleidsmatige mutaties;
3. Technische mutaties.

Alle overboekingen, desalderingen, statistische correcties en veranderingen die niet tot een ijklijn behoren, zijn in de laatste categorie «technische mutaties» geclusterd. Van de categorieën mee- en tegenvallers en beleidsmatige mutaties worden de mutaties groter dan 11 miljoen euro separaat in de tabel gepresenteerd. Van de categorie technische mutaties alleen de mutaties die groter zijn dan 22 miljoen euro. Voor de kleinste begrotingen, waar alle veranderingen onder de omschrijving diversen vallen, wordt volstaan met één totaalmutatie voor de drie categorieën tezamen.

De totalen per begroting worden in eerste instantie gepresenteerd exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen. Door middel van een aansluitregel wordt het deel van de begroting dat onder HGIS valt, zichtbaar gemaakt. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief HGIS aan. De veranderingen die optreden binnen het HGIS-deel van de begroting worden gepresenteerd en toegelicht in de verticale toelichting van alle HGIS-uitgaven.

Mutaties zoals het uitdelen van de loon- en prijsbijstelling en de toevoeging uit hoofde van de eindejaarsmarge worden wel in deze verticale toelichting gepresenteerd, maar niet toegelicht. De post «diversen» is het saldo van mutaties die kleiner zijn dan 11 miljoen euro. Deze post wordt in principe niet toegelicht.

I HUIS DER KONINGIN: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	6,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	0,1
Stand Slotwet 2001	6,7

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	164,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	- 13,1
	- 13,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	4,9
	4,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	12,3
	12,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	4,7
Stand Slotwet 2001	168,6

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
--	--	-------------

STAND MILJOENENNOTA 2001	4,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	1,1
	<hr/> 1,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	- 0,5
	<hr/> - 0,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	1,0
	<hr/> 1,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	1,9
	<hr/> 1,9
Stand Slotwet 2001	6,0

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN		2001
-------------------------------------	--	-------------

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	33,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	- 1,3
	<hr/> - 1,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	5,5
	<hr/> 5,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	2,1
	<hr/> 2,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	6,5
	<hr/> 6,5
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	40,1
Totaal Internationale Samenwerking	0,9
	<hr/> 0,9
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	41,0

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		4,6
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin diversen		1,0
		<hr/> 1,0
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin diversen		2,7
		<hr/> 2,7
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin diversen		0,3
		<hr/> 0,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		4,0
Stand Slotwet 2001		<hr/> 8,6

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		122,2
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin diversen		- 2,4
		<hr/> - 2,4
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin samenwerkingsmiddelen aruba diversen		- 11,8 - 3,6
		<hr/> - 15,4
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin diversen		4,7
		<hr/> 4,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		- 13,0
Stand Slotwet 2001		<hr/> 109,2

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	12,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	- 1,1
	- 1,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 1,1
Stand Slotwet 2001	11,2

Aangezien het Arubaanse Fondo Desaroyo Aruba (FDA) pas eind 2001 een rechtsgeldige status heeft verkregen, is de Nederlandse bijdrage 2001 aan dit fonds overgeheveld naar 2002.

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	2 107,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin bnp-afdrachten	- 426,4
	- 426,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin tijdelijke financiering nio	20,1
	20,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 406,3
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	1 701,5
Totaal Internationale Samenwerking	4 010,6
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	5 712,1

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)		0,0
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin tijdelijke financiering nio		45,2
		<hr/> 45,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		45,2
		<hr/> 45,2
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)		45,2
Totaal Internationale Samenwerking		96,2
		<hr/> 96,2
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)		141,3
		<hr/> 141,3

De lagere BNP-afracht uit hoofde van het vierde eigen middel is met name het gevolg van het overschot op de begroting 2000 van de Europese Unie van circa 11 mrd euro. Het Nederlandse aandeel van circa 400 miljoen euro in dit overschot is in 2001 verrekend met de Nederlandse BNP-afracht.

De Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO) verstrekt op verzoek en onder garantie van de Staat leningen aan ontwikkelingslanden. Per 31 december 2001 had de NIO een negatief saldo op de rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Op grond van een overeenkomst tussen de Staat en de NIO wordt dit negatieve saldo tijdelijk gefinancierd en als uitgave verantwoord op de begroting van Buitenlandse Zaken. Bij Voorjaarsnota 2002 doet zich voor het jaar 2002 een spiegelbeeldige mutatie voor. De ontvangstenmutatie heeft betrekking op het aanzuiveren van het negatieve saldo op de rekening-courantfaciliteit uit 2000.

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	4 396,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
gerechtskosten	11,6
opvang ama's	105,7
opvang reguliere asielzoekers	15,6
personeel en materieel dienst rechtspraak	11,1
projecten jeugdzorg	- 11,1
diversen	14,1
	<hr/>
	147,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
eindejaarsmarge	42,2
jeugd	13,6
sancties	36,3
versterking openbaar ministerie en rechtsbijstand	14,1
zittende magistratuur	22,7
diversen	46,2
	<hr/>
	175,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	117,3
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	73,5
diversen	15,3
	<hr/>
	206,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/> 528,3
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	4 925,0
Totaal Internationale Samenwerking	<hr/> 3,2
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	<hr/> 4 928,2

VI JUSTITIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	818,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
arbeidsongeschiktheidsfonds	17,4
boeten en transacties	42,6
leenfaciliteit dienst justitiële inrichtingen	52,6
diversen	18,5
	131,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
leenfaciliteit centraal orgaan opvang asielzoekers	90,8
diversen	5,6
	96,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
diversen	25,1
	25,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	252,5
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	1 071,0
Totaal Internationale Samenwerking	
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	1 071,0

Op de begroting van Justitie zijn onder andere door hogere kosten voor af luisteren en voor hogere tolkenkosten de uitgaven voor gerechtskosten hoger uitgevallen dan voorzien.

In 2001 deed zich zowel bij de ama-opvang als bij de reguliere opvang van asielzoekers een tegenvaller voor. Om de ama-instroom in de toekomst te beperken is nieuw beleid vormgegeven in de ama-notitie (Tweede Kamer vergaderjaar 2000–2001 27 062 nr 14). De kern van de ama-notitie is dat er geen dubbele boodschap richting ama's wordt gegeven. Hiervoor wordt de opvang zodanig vorm gegeven dat deze voor kansloze ama's op terugkeer is gericht. Kansrijke ama's worden opgevangen in een variant die gericht is op snelle inburgering, de zogenaamde integratievariant.

Bij de reguliere opvang van asielzoekers is men geconfronteerd met een stijgende gemiddelde bezetting doordat minder asielzoekers zijn uitgezet dan wel uitgeplaatst. Tevens zijn er hogere uitgaven voor de onderwijs-huisvesting van asielzoekers.

Bij personeel en materieel voor de rechtspraak is sprake van hogere uitgaven doordat de reparatie van de pensioensopbouw voor de rechterlijke macht meer kosten met zich meebracht dan de oorspronkelijk werd ingeschat door het ABP. Daarnaast zijn huisvestingskosten hoger door een andere wijze van kostenverdeling tussen het ministerie en de Rijksgebouwendienst.

Bij de jeugdzorg zijn niet alle middelen tot besteding gekomen. Dit als gevolg van vertragingen bij diverse projecten en een lager beroep op regelingen dan verwacht.

Voor verbetering van de rechten van het kind en de zorg voor kinderen zijn de bijdragen aan de Gezinsvoogdij-instellingen (GVI's) en de pleegzorg verhoogd. Dit geld is met name ingezet voor een uitbreiding van het personeelsbestand zodat bijvoorbeeld de directe cliëntentijd van de gezinsvoogd kan worden verlengd.

Veiligheid is een van de speerpunten van het kabinet. Veiligheid en een gevoel van veiligheid kunnen worden bereikt door te zorgen voor een adequate handhaving van wet- en regelgeving en daar waar wet- en regelgeving wordt overtreden te zorgen voor een adequate sanctie. Het kabinet heeft daarom extra geld ter beschikking gesteld voor een uitbreiding van de rechtshandhaving, voor verdere modernisering van de bedrijfsvoering van de rechtshandhaving en voor uitbreiding en verbetering van de sanctiecapaciteit. De middelen voor de uitbreiding van de sanctiecapaciteit zijn onder andere bedoeld voor de capaciteit bij de jeugdinrichtingen (tijdelijke uitbreiding bij bestaande inrichtingen en het op korte termijn inkopen van plaatsen). Daarnaast is er ook geld uitgetrokken voor het continueren en uitbreiden van de noodcapaciteit bij TBS-inrichtingen en de capaciteit van de vreemdelingenbewaring. Tevens heeft het kabinet besloten tot een rijksbrede extra impuls in het kader van terrorismebestrijding. Zo investeert de minister van Justitie in biometrische toepassingen bij identificatieonderzoek. Deze middelen voor terrorismebestrijding zijn opgenomen in de post diversen.

De bedrijfsvoering van de Rechterlijke Organisatie en het Openbaar Ministerie worden gemoderniseerd door investeringen in informatie- en communicatietechnologie in het kader van de Contourennota en de nota Criminaliteitsbeheersing. Ook werd de capaciteit voor de afhandeling van complexe zaken verhoogd. In 2001 zijn hiervoor extra middelen uitgetrokken.

Tevens werd door uitbreiding van het aantal regioplannen de rechtshandhaving in het verkeer versterkt. Hiermee is een landelijk dekkend netwerk van regioplannen voor de verkeersveiligheid ontstaan.

Daarnaast is de capaciteit bij de zittende magistratuur (rechtbanken, gerechtshoven en Hoge Raad) uitgebreid.

Het kabinet hecht aan een toegankelijke en kwalitatief goede rechtsbijstand voor iedereen in Nederland. Voorwaarde voor een toegankelijke rechtsbijstand is dat er voldoende aanbod van sociale advocaten beschikbaar is. Om het aanbod te stimuleren heeft het kabinet, in lijn met de wens van de Tweede Kamer, onder andere de uurvergoeding voor de sociale advocatuur verhoogd.

Door een gunstige ontwikkeling van de premies zijn er meer terugontvangsten van het Arbeidsongeschiktheidsfonds. Ook bij de boeten en transacties zijn hogere ontvangsten gerealiseerd. De meevallende opbrengsten komen door de intensivering van de regioplannen en door intensievere verkeerscontrole, uit hoofde van de plannen neergelegd in de Klimaatnota, gericht op terugdringing van de CO₂-uitstoot.

De voor investeringen begrote middelen bij de Dienst Justitiële Inrichtingen zijn vrijgevallen omdat het desbetreffende bedrag per 1 januari 2001 omgezet is in een lening. Ook voor het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) is een deel van de voor investeringen bestemde reserves vervallen en omgezet in een lening.

**VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES:
UITGAVEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	3 901,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
ict uitvoeringsorganisatie	11,5
politie (asiel)	12,3
diversen	- 33,1
	<hr/>
	- 9,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
capaciteitsvergroting politie	60,4
politieonderwijs	11,3
cao-politie	18,6
c2000	49,9
eurotransporten	17,7
versnelling bijdrage regionale korpsen	39,1
mkz	14,8
bommenregeling	19,1
integraal veiligheidsbeleid/ sociale veiligheid	13,6
inburgering oudkomers	22,7
enschede	40,6
centrale projecten arbeidsmarktnelpunten sector rijk	11,8
arbeidsvoorwaardengelden	- 19,7
eindejaarsmarge	16,0
diversen	47,5
	<hr/>
	363,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	138,4
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	43,6
diversen	49,7
	<hr/>
	231,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/>
	586,0
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	4 487,8
Totaal Internationale Samenwerking	0,2
	<hr/>
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	4 488,1

**VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	228,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	0,2
	0,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	7,4
	7,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	33,6
Niet tot een ijklijn behorend diversen	1,0
	34,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	42,2
Stand Slotwet 2001	270,8

De startkosten van de in 2000 opgerichte ICT uitvoeringsorganisatie waren hoger dan eerder verondersteld. Daarnaast zijn ook de uitgaven aan het Rijksintranet (RYX) hoger uitgevallen.

De tegenvaller bij de uitgaven voor politiebegeleiding van asielzoekers-(centra) is het gevolg van een hoger aantal asielzoekers.

De middelen die beschikbaar zijn gesteld voor capaciteitsuitbreiding bij de politie zijn aangewend voor verlenging van de werktijd (onder gelijkblijvend uurloon), enkele regiospecifieke problemen en de bestrijding van XTC. Voorts zijn middelen beschikbaar gesteld voor politieonderwijs: zowel voor de opvang van de additionele instroom als gevolg van het natuurlijk verloop (vergrijzing) als voor de vernieuwing van het politieonderwijs.

In de analyse van het rapport «Investeren in mensen en kwaliteit» zijn voor de sector Politie een aantal specifieke arbeidsmarktknelpunten gesignaleerd, waaronder een naar verhouding hoog ziekteverzuim. In het gesloten CAO-akkoord zijn deze knelpunten aangepakt door onder andere afspraken te maken over de rechtspositie van aspiranten, ouderenbeleid, terugdringen ziekteverzuim en arbo-convenanten.

Naast capaciteit is een adequate ondersteuning van de politie een belangrijke factor voor een effectieve handhaving van veiligheid. Een integrale communicatie-infrastructuur ten behoeve van de politie, de brandweer en de ambulancediensten wordt gecreëerd met het project C2000. Aan het budget voor dit project zijn in 2001 extra middelen toegevoegd, mede met het oog op een versnelde invoering van het project C2000. Tot aan het moment van de oplevering worden de centrale exploitatiekosten door het Rijk betaald.

Voor de beveiliging van de eurotransporten zijn eveneens extra middelen toegevoegd. Deze middelen zijn besteed aan additionele politiecapaciteit en aan de inzet van meldkamerpersoneel.

Er heeft in 2001 een versnelling plaatsgevonden van de sanering van de vermogenstekorten bij een aantal regio's, mede naar aanleiding van de Stuurgroep Implementatie Modernisering Politiezorg.

Tijdens de crisis als gevolg van mond- en klauwzeer (MKZ) is de politie vaak extra ingezet om een verdere verspreiding van het virus te voorkomen. De regio's hebben daarvoor extra kosten gemaakt die door het kabinet worden vergoed. Het grootste deel van de kosten betreft personele meerkosten, zoals (over)-urenvergoeding en kosten voor de inzet van de Mobiele Eenheid. Verder zijn er extra kosten gemaakt voor vervoer, tijdelijke huisvesting en voor communicatie en automatisering.

Voor het ruimen van bommen bij Vinex-locaties en bij grote infrastructuurle werken zijn extra middelen beschikbaar gesteld.

Het kabinet heeft zich ten doel gesteld de achterstand in de grote steden terug te dringen op het gebied van werkgelegenheid, veiligheid en kwaliteit. Hiertoe zijn extra middelen uitgetrokken voor integraal veiligheidsbeleid, in het bijzonder voor projecten gericht op het vergroten van de sociale veiligheid. Daarnaast is de inburgering van zogenoemde oudkomers een belangrijke prioriteit. Oudkomers zijn etnische minderheden die al langer in Nederland verblijven. Met deze intensivering kan aan oudkomers die op de wachtlijst staan een inburgeringscursus worden aangeboden.

Er zijn ook in 2001 kosten gemaakt die verband houden met de afwikkeling van de vuurwerkcramp in Enschede. Het kabinet heeft bovendien extra middelen beschikbaar gesteld voor een kwaliteitsimpuls. Deze middelen worden onder meer ingezet voor educatieve en culturele voorzieningen in Enschede.

Ook voor de sector Rijk is een aantal specifieke arbeidsmarktknelpunten gesignaleerd in het rapport «Investeren in mensen en kwaliteit». Er wordt melding gemaakt van bescheiden arbeidsmarktproblemen op deelmarkten voor financieel-economen, wetgevingsjuristen, secretaresses, accountants en ICT'ers. Daarnaast is het ziekteverzuim hoog. Om deze knelpunten op te lossen zijn op de begroting van BZK middelen uitgetrokken voor zogenoemde centrale projecten. Hierbij kan gedacht worden aan het opzetten van expertprojecten en het bevorderen van arbeidsmarktcommunicatie.

Na het afsluiten van de CAO Rijk resteerde in 2001 een bedrag dat in latere jaren beschikbaar blijft voor een nieuwe CAO.

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	21 023,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
gemiddelde personeelslasten	- 26,6
wachtgelden	- 11,3
weer samen naar school	14,1
begrotingsuitvoering (m.n. sf)	- 96,1
studiefinanciering	39,5
tegemoetkoming studiekosten	18,9
ov-studentenkaart	107,0
diversen	59,2
	<hr/>
	104,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
knelpunten arbeidsmarktbeleid	258,7
materiele situatie po/vo	181,5
beroepsonderwijs vmbo/bve/hbo	90,8
invoering bachelor master	22,7
diversiteit onderwijsdeelnemers	18,2
cultuur/monumentenzorg	44,9
genomics	22,7
apb motie: cultuurbudget	18,2
apb motie: decentrale schoolbudgetten	34,0
apb motie: fundamenteel onderzoek	11,3
apb motie: voor- en vroegschoolse educatie	18,2
eindejaarsmarge	128,2
diversen	- 6,0
	<hr/>
	843,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	696,5
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	162,7
prijsbijstelling: wsf	22,5
reclamegelden	24,5
diversen	19,3
Niet tot een ijklijn behorend	
prijsbijstelling: wsf	36,4
studiefinanciering	52,6
diversen	- 16,0
	<hr/>
	998,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/> 1 946,8
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	22 970,0
Totaal Internationale Samenwerking	52,8
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	<hr/> 23 022,7

**VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	1 147,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
esf	- 25,3
diversen	26,6
	<hr/>
	1,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
reclamegelden	24,5
diversen	3,0
Niet tot een ijklijn behorend	
diversen	- 9,2
	<hr/>
	18,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	19,5
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	1 167,0

Door de krapte op de arbeidsmarkt in de onderwijssector was het in 2001 moeilijk om vervangers te vinden. Omdat tevens het financieel beheer van het vervangingsfonds verbeterde door een verscherpte toepassing van premiedifferentiatie, zijn de gemiddelde personeelkosten lager uitgekomen. Ook de uitgaven voor wachtgelden vertonen een meevaller. Een aantal schoolbegeleidingsdiensten heeft in 2001 per abuis «Weer samen naar school» (WSNS)-middelen ontvangen. Dit wordt in 2002 gecorrigeerd.

In het voorjaar van 2001 deed zich in de begrotingsuitvoering per saldo een meevaller voor. Deze werd voornamelijk veroorzaakt door meevallers in de studiefinanciering. Later in het jaar is bij de studiefinanciering echter om twee redenen een tegenvaller ontstaan. Ten eerste waren er hogere uitgaven voor de aanvullende beurs voor eerstejaarsstudenten. In de tweede plaats zijn meer leningen in een definitieve gift omgezet nadat aan de prestatievoorwaarde (behalen van diploma) was voldaan.

In de tegemoetkoming voor de schoolkosten (Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten) is vanaf september 2001 een glijdende schaal ingevoerd. Dit betekent dat de bijdrage niet abrupt wegvalt boven een bepaald inkomen, maar geleidelijk vermindert naarmate het inkomen toeneemt. Meer mensen komen hierdoor in aanmerking voor tegemoetkoming studiekosten. De groep die van deze regeling gebruik heeft gemaakt, was echter groter dan verwacht.

De betalingen van de OV-studentenkaart voor de jaren 2001 en 2002 zijn een jaar vervroegd. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begrotingsraming. Verder is er een kleine tegenvaller opgetreden in de eindafrekening van de OV-studentenkaart over het jaar 2000.

Onderwijs is een van de grote prioriteiten van het kabinet. Bij Voorjaarsnota zijn veel extra middelen beschikbaar gesteld voor het onderwijs. Deze middelen zijn onder andere ingezet om de arbeidsmarktknelpunten

zoals beschreven in het rapport «Investeren in mensen en kwaliteit», aan te pakken. In het rapport werd een vacatureproblematiek waargenomen en er werd een beloningsachterstand met de marktsector geconstateerd. Om dit geconstateerde verschil met de marktsector te verminderen zijn de carrièrelijnen in het primair, voortgezet en het beroepsonderwijs tot 18 jaar ingekort.

Daarnaast ontvingen scholen extra budgetten die zij zelf gericht inzetten voor maatregelen die direct aangrijpen bij de vacatureproblematiek (functiedifferentiatie, ouderschapsverlof, vergroten van de zij-instroom, de introductie van assistent-leraren en een managementimpuls). Ook zijn extra middelen aangewend voor het tegengaan van arbeidsmarkt-knelpunten in het hoger beroepsonderwijs, het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek (belonings- en functiedifferentiatie en kinderopvang).

Naast de aanpak van de arbeidsmarktknelpunten zijn extra middelen naar de scholen in het primair en voortgezet onderwijs gegaan voor de verbetering van de materiële situatie. Kwalitatief goede materiële voorzieningen zijn een belangrijke randvoorwaarde voor kwalitatief goed onderwijs. Voor scholen in het primair onderwijs betekende dit gemiddeld in 2001 een verhoging van het materiële budget van ca. 17%. In het voortgezet onderwijs bedraagt de incidentele budgetverhoging in 2001 circa 13%. Hiervan is 10%, respectievelijk 5% structureel.

Ter verbetering van de kwaliteit van het beroepsonderwijs zijn ook extra middelen beschikbaar gesteld. Het grootste deel daarvan ging naar het VMBO (voorkomen uitval, materieel en modernisering van het onderwijsproces). In de BVE sector kregen enkele onderdelen die de samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven bevorderen zoals verbetering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, de examinering en de doorstroom een extra impuls. Daarnaast worden kerncompetenties in de kwalificatiestructuur en assessment en portfolio's ingevoerd. De complementaire inzet van de sociale partners zal concrete vorm en inhoud moeten krijgen, alvorens in een nieuw Regeerakkoord gesproken kan worden over aanvullende impulsen vanuit de rijksoverheid. Voor het HBO zijn extra middelen voor de vorming van kenniskringen ter beschikking gesteld. Met deze extra middelen kunnen lectoren worden aangesteld die een sturende rol in het vakgebied krijgen. Teneinde de doelstellingen van de impuls beroepsonderwijs te kunnen meten, zijn twee monitoren in ontwikkeling die rendementgegevens gaan opleveren over de kwalificatiewinst en andere concrete maatregelen.

In het hoger onderwijs wordt per 1 september 2002 het Bachelor/master model ingevoerd. De universiteiten moeten hiervoor hun studieprogramma aanpassen en hebben hiervoor in 2001 een bedrag ontvangen. Om aan de toenemende diversiteit van leerlingen (achterstandsleerlingen, gehandicapten, etc.) in de voorschoolse periode en in het primair en voortgezet onderwijs tegemoet te komen, zijn extra middelen uitgetrokken (Onderwijskansen en Voor- en Vroegschoolse Educatie).

Voor verschillende cultuurdoeleinden is in 2001 extra geld uitgetrokken. Dit is onder andere besteed aan het instrumentenfonds voor musici en aan de frictiekosten Cultuurnota 2001–2004. Voor monumentenzorg is een extra bedrag beschikbaar gesteld, bestemd voor inhaal van restauratieachterstanden van rijksmonumenten. Het geld wordt zodanig ingezet dat tevens wordt bijgedragen aan het realiseren van een nieuw instandhoudingbeleid voor rijksmonumenten. Voor de versterking van Genomics onderzoek is een extra bedrag uitgetrokken.

Bij de Algemene Politieke Beschouwingen over de Miljoenennota 2001 is een aantal moties aangenomen. Voor cultuur is een motie aangenomen waarin extra middelen werden gevraagd ter aanvulling van de Cultuurnota 2001–2004. Het kabinet heeft deze motie overgenomen. Aan de decentrale schoolbudgetten in het voortgezet onderwijs is geld toegevoegd. Scholen kunnen deze middelen aanwenden voor diverse personele knelpunten. Een motie ter bevordering van het fundamenteel onderzoek heeft geleid tot extra middelen voor dit doel. Ten slotte is een motie aangenomen waarin structureel geld beschikbaar wordt gesteld voor de uitbreiding en professionalisering van de voor- en vroegschoolse educatie.

Door vertraagde uitgifte van beschikkingen en voorschotten door SZW in 2001 zijn de geraamde ontvangsten uit het Europees Sociaal Fonds (ESF) in 2001 een stuk lager uitgevallen.

Tot slot zijn er meer reclamegelden ontvangen doordat de reclamemarkt op de publieke zenders sterker is gegroeid dan verwacht.

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		12 442,5
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
voeding fes		- 95,2
wijziging kapitaalmarktberoep en rente		- 54,1
diversen		50,5
		<hr/>
		- 98,8
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend		
fesvoeding		120,7
		<hr/>
		120,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		22,0
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		12 464,5

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		172,7
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
ontvangen rente op leningen		130,2
overige rentebaten		136,2
diversen		5,8
		<hr/>
		272,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		272,1
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		444,8

Aan de gewijzigde voeding van het Fonds Economische Structuurversterking (FES) liggen een aantal oorzaken ten grondslag. Enerzijds is de storting in het FES aangepast aan nieuwe inzichten aangaande de verkoop van staatsdeelnemingen. Anderzijds is de FES-voeding uit de opbrengst van de veiling van de UMTS-vergunningen omgezet in een annuïteit. Dit heeft geleid tot een hogere voeding.

Wijzigingen in de korte en lange rente en wijzigingen in de financieringsbehoefte van de Staat hebben tot lagere rentelasten geleid. De ontvangen rente op leningen heeft betrekking op hogere renteontvangsten op leningen uit hoofde van het geïntegreerd middelenbeheer. Vanwege een toenemende inzet van renteswaps en hogere rentevergoedingen op uitzettingen in de geldmarkt zijn de overige rentebaten hoger uitgekomen.

IXB FINANCIEN: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)		2 920,1
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
activabeheer		- 40,8
personeel en materieel belastingdienst		28,6
woz		- 12,5
diversen		- 10,4
		<hr/>
		- 35,1
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
compensatie gemeentelijke kredietbanken		22,7
uitvoeringskosten fiscale wetsvoorstellen		27,8
bedrijfsvoering departement		16,9
eindejaarsmarge		25,4
diversen		26,4
		<hr/>
		119,2
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001		68,0
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001		44,9
diversen		11,0
Niet tot een ijklijn behorend		
heffings- en invorderingsrente		301,0
diversen		2,3
		<hr/>
		427,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/>
		510,7
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)		<hr/>
		3 430,8
Totaal Internationale Samenwerking		<hr/>
		197,4
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)		<hr/>
		3 628,2

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	2 558,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
dividenduitkering	15,1
exportkredietverzekering	220,7
inningskosten douane	- 19,8
verkoopopbrengsten domeinen	89,4
diversen	28,6
	334,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
afdracht staatsloterij	24,1
verkoop landbouwgronden	- 19,6
verkoopopbrengsten domeinen	- 11,4
diversen	22,2
	15,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
diversen	- 1,9
Niet tot een ijklijn behorend	
administratieve boeten	53,1
heffings- en invorderingsrente	284,1
herwaardering balans rgd	230,6
winstafdracht dnb	309,9
diversen	12,7
	888,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	1 237,6
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	3 796,2
Totaal Internationale Samenwerking	47,9
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	3 844,1

Om tijdig en tegen niet onevenredig hoge kosten te kunnen beschikken over vastgoed, is een leenfaciliteit ingesteld. Hiermee kan worden voorzien in de toekomstige vastgoedbehoefte van het Rijk. In 2001 is er minder gebruik gemaakt van anticiperende aankopen dan eerder werd aangenomen.

Door de extra stijging van de prijzen van bouw- en huurprojecten en door een grotere inhuur van uitzendkrachten door de belastingdienst, zijn de personele en de materiële uitgaven van de belastingdienst hoger uitgevallen.

De WOZ-beschikkingen zijn door meerdere gemeenten en waterschappen niet tijdig toegezonden. Tevens was het aantal beschikkingen lager dan eerder verondersteld. Hierdoor zijn de WOZ afdrachten door Domeinen lager uitgekomen.

Uit hoofde van de Wet financiering decentrale overheden dienen open-

bare lichamen hun commerciële activiteiten te staken. De Gemeentelijke Krediet Banken zijn hiervoor gecompenseerd om aantasting van hun sociale taken te voorkomen.

Voor de uitvoeringskosten van de Belastingdienst voor nieuwe fiscale wetten zijn middelen overgeheveld vanuit de aanvullende post Algemeen. Het betreft hier de uitvoering van onder andere de belastingplannen 2000 en 2001.

Bij de heffings- en invorderingsrente zijn zowel de uitgaven en ontvangsten hoger dan geraamd, door een gemiddeld hogere rentestand, een gestegen productie van negatieve aanslagen en vermindering in de inkomens- en vennootschapsbelasting.

Gunstige resultaten bij de Bank Nederlandse Gemeenten hebben geleid tot hogere dividenduitkeringen.

De ontvangsten exportkredietverzekering zijn hoger dan eerder verondersteld vanwege gunstige ontwikkelingen in het betalingsgedrag van enkele debiteurenlanden en meevallende premieontvangsten. Daarnaast leidde de economische teruggang nog niet tot slechter betalingsgedrag van debiteurenlanden, waardoor geraamde tegenvallers zich vooralsnog niet hebben voorgedaan.

Door afnemende economische groei nam de inningskostenvergoeding die de douane inhoudt op de invoerrechten af.

De verkoopopbrengsten Domeinen waren enerzijds hoger als gevolg van uitbreidingsplannen van enkele gemeenten in de provincie Flevoland en een toename van het aantal verzoeken van bedrijven tot aankoop van grond met niet-agrarische bestemming. Anderzijds zijn in verband met het continueren van de verkoopstop van landbouwgronden de ontvangsten lager uitgekomen. Per saldo is bij de verkoopopbrengsten een meevaller opgetreden.

De afdracht van de Staatsloterij is, conform de prognose van de Stichting Exploitatie Nederlandse Staatsloterij, verhoogd.

De opbrengsten van administratieve boeten zijn, als gevolg van boeteopbrengsten bij inkomsten- en omzetbelasting, hoger dan verondersteld. Tenslotte hebben valuta- en renteontwikkelingen geleid tot een hogere winstafdracht van De Nederlandsche Bank (DNB) aan de Staat. Deze ontwikkelingen hebben een positief effect gehad op de waarde van de beleggingsportefeuille.

X DEFENSIE: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	6 440,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
arbeidsmarktknelpunten/cao/contractloonontwikkeling	111,1
europees veiligheids- en defensiebeleid	26,1
voedings- en huisvestingskosten militairen	21,3
heffing luchtmobiele brigade	- 11,8
lening koninklijke schelde groep	20,4
personeel en (groot) materieel	17,8
strafhof	17,5
diversen	0,8
	<hr/>
	203,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
compensatie hogere dollaruitgaven	24,1
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	190,6
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	116,8
diversen	- 3,7
	<hr/>
	327,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/> 530,8
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	6 971,5
Totaal Internationale Samenwerking	<hr/> 220,7
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	<hr/> 7 192,2

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	190,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
verrekenbare ontvangsten	25,4
diversen	10,6
	<hr/>
	36,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/> 36,0
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	226,9
Totaal Internationale Samenwerking	<hr/> 55,0
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	<hr/> 281,8

De CAO voor Defensie 2000/2001 is met enige vertraging afgesloten waardoor de uitgaven, waarvoor reeds in 2000 gelden aan het Defensiebudget waren toegekend in het kader van de reguliere loonbijstellingssystematiek, pas vanaf 2001 tot besteding konden komen. Ten tijde van het afsluiten van de Defensie-CAO 2000/2001 werd nog rekening gehouden

met een lagere contractloonontwikkeling 2001 dan in het CEP2001. Gecombineerd met lagere ABP-premievaststelling in 2001 is hierdoor een voordeel opgetreden in de loonkostensfeer. De hierdoor vrijgekomen middelen worden voor specifieke arbeidsmarktknelpunten aangewend. Hoewel uit het rapport «Investeren in mensen en kwaliteit» blijkt dat Defensie qua beloning gemiddeld een voorsprong heeft op de markt, is het toch noodzakelijk dat een extra impuls wordt gegeven aan bijvoorbeeld een versnelling van de bevordering van soldaten. Mede gezien het feit dat de aanvangssalarissen van militairen onder het marktgemiddelde liggen voor het betreffende opleidingspeil. Tevens zijn, om tegemoet te komen aan andere knelpunten in de arbeidsvoorwaardelijke sfeer, gelden beschikbaar gesteld voor bindingspremies en variabele beloningsinstrumenten voor onder andere versteviging van de positie van instructeurs en is een impuls gegeven aan de innovatie van het personeelsbeleid. Een deel van de middelen voor deze verbetering van de bezoldiging kon nog niet besteed worden doordat de concrete maatregelen hiervoor nog niet waren geëffectueerd.

Internationale samenwerking draagt bij aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid. Ten behoeve van het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) zijn in 2001 extra middelen beschikbaar gesteld. Hiermee worden nationale en Europese militaire capaciteiten versterkt, hetgeen bijdraagt aan een vergroting van het Europese crisisbeheersingsvermogen. Een deel van de totaal beschikbare EVDB-middelen (136 miljoen euro) is in 2001 niet tot besteding gekomen. Weliswaar hebben de gelden inmiddels een bestemming gevonden, afronding van de plannen vindt, door het zorgvuldig doorlopen van de (internationale) procedures, pas de komende tijd plaats.

De Apachehelikopters van de Luchtmobiele brigade worden, alvorens te worden verscheept naar Nederland, in de VS nog ingezet voor opleiding van het personeel van de Koninklijke Luchtmacht. Door het later invoeren van deze helikopters worden de hierover verschuldigde BTW en invoerrechten op een later tijdstip voldaan.

In 2001 zijn middelen aangewend voor een lening aan de Koninklijke Schelde Groep (KSG) voor de verhuizing van de werf ten behoeve van marinebouw. Dit bedrag betaalt KSG in de komende jaren terug. Als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving op belastinggebied zou de van Rijkswegge verstrekte huisvesting en voeding aan militairen met ingang van 2001 bij de betrokken militair belast moeten worden. Met de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën is echter overeengekomen dat Defensie deze kosten voor haar rekening neemt en de hieraan verbonden belastingopbrengsten via eindheffing voldoet. Hiervoor zijn middelen aan de begroting van Defensie toegevoegd.

De voornaamste mutaties personeel en (groot) materieel betreffen de vertraging van de geplande verhuizing van de marinewerf, een hoger benodigd wervingsbudget en meer uitgaven voor groot onderhoud aan gebouwen en (jacht)vliegtuigen.

Voor de verplaatsing van activiteiten van Defensie in verband met het Internationaal Strahof op het terrein van de Alexanderkazerne te Den Haag, zijn kosten gemaakt. Deze middelen zijn afkomstig uit het budget van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

Defensie wordt gecompenseerd voor de effecten van de dollarkoersontwikkelingen.

De verrekenbare ontvangsten die gerelateerd zijn aan de uitgaven zijn

hoger uitgevallen. Het gaat hierbij onder meer om bijdragen van personeel aan voedingskosten, kleding en huisvesting. Daarnaast betreft het teruggave van BTW.

XI VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEU-BEHEER: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)		3 554,2
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
bevordering eigen woningbezit (bew)		- 27,9
extra huursubsidie door minder bew		23,9
subjectsubsidies		- 15,3
diversen		- 25,6
		<hr/>
		- 44,9
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
vangnet ihs		12,4
huursubsidie		- 19,4
milieudrukcompensatie/nmp4		34,0
euro-4		- 18,2
intertemporele compensatie isv		286,9
innovatie progr. stedelijke vernieuwing 2001-2004		- 22,7
investeringsprojecten rgd		- 17,4
eindejaarsmarge		19,7
diversen		55,5
		<hr/>
		330,8
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
bodemsanering vinex		- 40,8
Leidsche Rijn		- 39,3
milieudrukmiddelen		- 27,4
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001		62,3
diversen		14,8
Niet tot een ijklijn behorend		
niet-winstbeogende instellingen		- 47,6
diversen		4,9
		<hr/>
		- 73,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/> 212,4
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)		3 766,6
Totaal Internationale samenwerking		6,2
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)		<hr/> 3 772,8

XI VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEU-BEHEER: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		162,8
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin diversen		6,6
		<hr/> 6,6
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin afdracht vermogenssurplus 2000 agentschap rgd diversen		48,0 - 9,7
		<hr/> 38,3
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin bodemsanering vinex diversen		- 40,8 39,0
		<hr/> - 1,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/> 42,8
Stand Slotwet 2001		<hr/> 205,6

In 2001 is minder gebruik gemaakt van de regeling Bevordering Eigen Woningbezit (BEW) voor mensen met een laag inkomen. Als gevolg hiervan is het beroep op de huursubsidie hoger uitgevallen. Daarnaast was in 2001 het beroep op een aantal subjectsubsidies lager.

De vangnetregeling in de huursubsidie kende in 2001 een (incidenteel) hoger aantal aanvragen en een (structureel) hogere gemiddelde bijdrage dan in de oorspronkelijke raming was verondersteld. Bij de huursubsidie vond verder een aantal beleidsmatige ontwikkelingen plaats. Zo werd de specifieke financiële tegemoetkoming voor huursubsidieontvangers met kinderen vervangen door een generieke fiscale regeling. Hiermee is tegemoet gekomen aan de wens van de Tweede Kamer (motie Hofstra-Duivesteijn-Jeekel) om de ongelijke behandeling met niet-huursubsidie-gerechtigden te beëindigen. Ook werd de prestatienormering bij de huursubsidie aangescherpt om verhuurders te prikkelen de huurstijgingen te beperken dan wel een goed plaatsingsbeleid te voeren.

Conform de afspraak in het Regeerakkoord is berekend welke extra milieudruk ontstaat door de hogere economische groei in 1999 en 2000 dan waarmee in het NMP3 respectievelijk de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid rekening werd gehouden. Op basis van deze berekeningen is een pakket maatregelen getroffen (deels in de fiscale sfeer) dat deze extra milieudruk beperkt. De maatregelen hebben onder meer betrekking op extra geluidsaneringsprojecten en middelen voor gemeenten om energiebesparing te bevorderen in het kader van het klimaatconvenant. Een deel van de maatregelen sluit aan op voorstellen uit het NMP4. Daarnaast waren er middelen gereserveerd voor de versnelde introductie van motoren die

voldoen aan toekomstige Europese normen voor uitstoot van vervuilende stoffen (EURO4). Uiteindelijk is hiervoor een fiscale regeling getroffen, analoog aan die voor EURO3-motoren. De middelen die waren gereserveerd voor een subsidieregeling voor de EURO4-motoren zijn hierdoor komen te vervallen.

In de financiering van de in december 1999 aangegane meerjarige verplichting voor gemeenten en provincies inzake het investeringsbudget stedelijke vernieuwing is een versnelling opgetreden. Aangezien de AMvB bevordering innovatieve ontwikkelingen pas in de tweede helft van 2001 van kracht werd, zijn betalingen uit hoofde van het innovatieprogramma stedelijke vernieuwing voor een deel doorgeschoven naar latere jaren. Bij de investeringsprojecten ten behoeve van rijkshuisvesting die buiten de huur-verhuurrelatie van de RGD vallen was sprake van een vertraging. Oorzaak hiervan zijn bijgestelde huisvestingswensen van de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken. Daarnaast was er sprake van vertraging in de geplande investering in het pand Plein 23 vanwege een mislukte aanbesteding.

Vertragingen deden zich ook voor in de geraamde uitgaven voor bodemsanering op VINEX locaties. In tegenstelling tot hetgeen eerder werd gedacht, liep de bodemsanering niet vooruit op de feitelijke bebouwing van de verschillende locaties. Soms is zelfs het tegendeel het geval geweest en werden de plekken met vervuilde bodems als laatste bebouwd binnen een locatie. Omdat de middelen voor bodemsanering op VINEX locaties afkomstig zijn uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) vloeiden deze weer terug in het FES. Ten behoeve van de extra kosten voor de overkapping van de A2 (bij de VINEX-locatie Leidsche Rijn) zijn middelen overgeheveld naar het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Tevens hebben er overboekingen naar Verkeer en Waterstaat plaatsgevonden voor geluidssanering aan de Calandbrug (onderdeel van de Betuweroute) en voor proefprojecten gericht op stillere wegdekken. Deze twee bijdragen zijn ten laste van de middelen voor milieudrukcompensatie gebracht.

In 2000 zijn er minder Niet-Winstbeogende Instellingen (NWI's) afgekocht, in verband met langer dan geplande onderhandelingen met de betreffende instellingen. Om toch voor eind 2002 alle NWI's af te kunnen kopen, zijn de in 2000 overgebleven afkoopsommen en overname- en saneringsbijdragen doorgeschoven naar 2001. In 2001 is er door dezelfde oorzaken weer een vertraging in de afkoop van objectsubsidies opgetreden.

Het agentschapsvermogen is gemaximeerd op 5% van de relevante omzet. Per 31 december 2000 was het vermogen bij de RGD hoger dan deze norm. Het surplus is in 2001 afgedragen ten gunste van het generale beeld.

XII VERKEER EN WATERSTAAT: UITGAVEN**2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	5 573,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	5,6
	<hr/>
	5,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
afkoop regionale vliegvelden	11,8
bijdrage aan railinfrabeheer (infracfonds)	204,2
eindejaarsmarge	34,4
bijdragen openbaar vervoer	- 30,6
duurzaam veilig	13,2
fes-bruggetje	- 69,0
geluidsisolatie	- 40,9
personeels- en uitvoeringskosten	- 12,7
tegemoetkoming luchtvaart	28,4
veilingkosten	11,8
diversen	14,1
	<hr/>
	164,7
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
leidsche rij	39,3
milieudrukmiddelen	27,4
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	79,4
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	149,3
diversen	9,4
Niet tot een ijklijn behorend	
aandelenstorting westerscheldetunnel (infracfonds)	- 34,6
aankoop aandelen kpn	1 734,5
btw hsl-zuid	109,4
btw regionale/lokale infrastructuur	29,3
diversen	10,7
	<hr/>
	2 154,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	2 324,7
	<hr/>
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	7 898,0
Totaal Internationale Samenwerking	10,6
	<hr/>
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	7 908,5

XII VERKEER EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		545,2
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
superdividend ns		226,9
dividend kpn		- 202,3
dividend ns		15,7
dividend tpg		- 14,6
diversen		12,9
		<hr/>
		38,6
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
dividend ns		15,6
diversen		- 2,7
		<hr/>
		12,9
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
diversen		18,7
Niet tot een ijklijn behorend		
verkoop aandelen tpg		897,0
diversen		- 4,3
		<hr/>
		911,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/>
		963,5
Stand Slotwet 2001		<hr/>
		1 508,7

Eind 2001 is de afkoop van de exploitatiebijdragen aan de regionale vliegvelden in het kader van het Structuurschema Regionale en Kleine Luchthavens afgerond. De afkoop volgt uit het beleid aangaande ontvlechting van de (financiële) relaties tussen overheid en luchtvaartsector.

Railinfrabeheer (RIB) heeft in 2001 extra activiteiten verricht om het onderhoud van en de veiligheid op en rond het spoor te verbeteren. Dit onder andere door meer onbeveiligde spoorwegovergangen om te bouwen tot beveiligde overgangen en door extra inspanningen te leveren bij het onderhoud van de rails. Daarnaast zijn maatregelen genomen om de (sociale) veiligheid in het openbaar vervoer verder te verbeteren. Dit is gebeurd onder andere door het aanstellen van meer toezichthouders, het plaatsen van camera's, het aanbrengen van verlichting en het aanpassen van voertuigen. Met de aanzienlijk verhoogde bijdrage van het Rijk in 2001 is de RIB in staat gesteld zijn activiteiten versneld uit te voeren. Voor een belangrijk deel zijn deze activiteiten gefinancierd uit de in 2001 – over het resultaat in 2000 – ontvangen superdividend NS.

De eindejaarsmarge is onder andere gebruikt ter dekking van extra werkzaamheden van de taakorganisaties Railned en Railverkeersleiding ter verbetering van de veiligheid en voor de werkzaamheden samenhangende met de voorziene ontvlechting van de taakorganisaties.

De lagere bijdragen aan het openbaar vervoer zijn voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat de OV-groei in de tweede helft van 1999 en de eerste helft van 2000 is achtergebleven bij de verwachting. Deze tijdvakken vormen de basis voor de berekening van de bekostiging in 2001. Daarnaast zijn de ramingen voor de afkoop van kapitaallasten naar beneden bijgesteld en is de verzelfstandiging van de Gemeentelijke Vervoerbedrijven langzamer verlopen dan voorzien.

In verband met het nog in 2001 van kracht worden van het Interim-besluit Duurzaam Veilig, zijn de hiervoor gereserveerde middelen uitgegeven.

Het zogenaamde FES-bruggetje is conform de in de Tweede Kamer aangenomen moties bij de Algemene Politieke Beschouwingen gebruikt voor de dekking van uitgavenverhogingen in 2001. Dit betekent dat meer reeds geplande infrastructuuruitgaven ten laste van de beschikbaar gekomen ruimte in het FES zijn gebracht.

Sinds 2000 vindt er een intensivering van de projectuitvoering Geluidsisolatie Schiphol plaats. Door een combinatie van vertraging in de aanbestedingsprocedures en betaalbaarstelling van lopende contracten met aannemers is het programma achtergebleven bij de planning. De vertragingen bij de aanbestedingen van de Schelderadarketen en het Haven Coördinatie Centrum in Den Helder is voor een belangrijk deel de oorzaak van de lagere uitgaven bij personeels- en uitvoeringskosten.

De Nederlandse luchtvaartmaatschappijen hebben schade geleden naar aanleiding van de gebeurtenissen op 11 september. In overeenstemming met de criteria van de Europese Commissie is aan de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen een voorlopige tegemoetkoming gegeven in de schade die is opgetreden door de vluchtverboden in de periode 11 tot en met 14 september 2001.

Diverse veilingen en frequentieprojecten zijn voorbereid door Verkeer en Waterstaat. De (voorbereidings)kosten voor deze veilingen en projecten zijn gedekt binnen deze begroting.

Uit de milieudrukmiddelen zijn gelden beschikbaar gesteld ten behoeve van het project overkapping van de A2 (Leidsche Rijn), voor geluidsanering van de Calandbrug (die onderdeel uitmaakt van de Betuwe-route), voor het stiller maken van reizigers- en goederentreinen en voor proefprojecten voor stillere wegdekken. Dit jaar zijn gelden voor de Leidsche Rijn niet tot besteding gekomen.

Het verloop van de stortingen in het aandelenkapitaal van de Westerscheldetunnel (via de begroting van Verkeer en Waterstaat) is afhankelijk van het tempo waarin de bouwwerkzaamheden voltooid worden. De boor- en bouwwerkzaamheden van de tunnel zijn sneller verlopen dan verwacht. Het kasritme van de storting van aandelen is hierop aangepast.

KPN heeft voor ongeveer 5 miljard euro nieuwe aandelen uitgegeven in 2001. De Staat heeft besloten haar belang in KPN van ongeveer 35% te handhaven. Dit betekent voor de Staat een extra aandelenkoop van 1,7 miljard euro. Daarnaast heeft KPN in 2001 besloten om het regulier dividend om te zetten in stockdividend waardoor de (kas)dividendontvangsten meerjarig zijn bijgesteld.

Door een beter bedrijfsresultaat in het boekjaar 2000 is een hogere dividendafdracht NS gerealiseerd. Deels is dit veroorzaakt doordat het

uitkeringspercentage hoger is vastgesteld. Dit deel is in 2001 aangewend binnen de begroting van Verkeer en Waterstaat. Deels is er sprake van een hoger winstvolume. Dit deel viel vrij voor het generale beeld.

Over de uitgaven voor lokale en regionale infrastructuurprojecten en voor de HSL-Zuid wordt BTW afgedragen. Op declaratiebasis vindt compensatie plaats uit de aanvullende post «Algemeen». De verkoop van aandelen TNT Post Group daarentegen heeft geleid tot een eenmalige verkoopopbrengst. Door de verkoop vervalt echter een deel van de dividendopbrengsten.

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	1 506,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	2,8
	2,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin grotestedenbeleid	20,0
nedcar	62,5
demkolec	134,0
co ₂ -reductieplan	15,2
twinning	13,6
technologie	- 35,9
eindejaarsmarge	- 20,0
diversen	- 43,9
	145,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin stadsverwarming	29,5
diversen	14,0
Niet tot een ijklijn behorend aankoop certificaten ebn	1 243,4
tennet	835,6
diversen	0,4
	2 122,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	2 272,4
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	3 779,0
Totaal Internationale Samenwerking	242,7
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	4 021,7

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	2 260,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	9,4
	9,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin nedcar diversen	53,9 2,1
	56,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	- 21,7
Niet tot een ijklijn behorend gasbaten diversen	456,8 12,7
	447,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	513,1
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	2 773,5
Totaal Internationale Samenwerking	7,1
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	2 780,6

In het kader van het Grotestedenbeleid heeft er een versnelling van betalingen plaatsgevonden naar de gemeenten. Deze versnelling is nodig om de betalingen zoveel mogelijk gelijk te laten lopen aan de periode waarin van de gemeenten resultaten worden verwacht.

De conceptovereenkomsten tussen Economische Zaken, Nedcar en Volvo hebben geen doorgang kunnen vinden als gevolg van de overnames van Mitsubishi door Daimler-Chrysler en Volvo door Ford. De eerder in de begroting opgenomen versnelling van de uitgaven- en ontvangstenraming is daarom teruggedraaid. In juli 2001 zijn de gevolgen van de overnames juridisch geregeld, waarbij in financiële zin tevens vereenvoudingen in de onderlinge relatie zijn doorgevoerd.

In 2001 zijn extra middelen uitgetrokken voor een voorschot in verband met de compensatie van de niet-marktconforme kosten van de kolenvergassingscentrale Demkolec. Conform het advies van de commissie Herkströter heeft de staat zich verplicht om het verschil tussen de verkoopopbrengst en de boekwaarde te compenseren. In de Overgangswet Elektriciteitsproductiesector is opgenomen dat een tegemoetkoming wordt verstrekt in de kosten die verbonden zijn aan het vervreemden en overdragen van de aandelen van de NV Demkolec.

Het doel van het CO₂-reductieplan is het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen zoals afgesproken in het Kyoto-protocol. Om dit te bereiken worden gericht subsidies ingezet. Voor de uitvoering van het lopende CO₂-reductieplan zijn daartoe middelen vanuit de aanvullende post «Algemeen» overgeheveld.

Het kabinet stelt zich ten doel om internationaal voorop te lopen in de creatie van nieuwe economische activiteiten en toepassingen van ICT in bestaande economische activiteiten. Hiertoe wordt onder andere een ICT-kennispositie ontwikkeld. Een van de instrumenten die daarbij wordt ingezet is het project Twinning. Twinning bevordert nieuw ondernemerschap door facilitaire en financiële ondersteuning van ICT-ondernemers. In 2001 zijn extra middelen uitgetrokken om de reguliere bedrijfsvoering van Twinning voort te zetten tot aan het moment van verkoop. Overeenkomstig de bepalingen in de FES-voedingswet, worden dergelijke extra geïnvesteerde middelen bij verkoop in mindering gebracht op de verkoopopbrengst.

Op het beleidsterrein industrieel en algemeen technologiebeleid is sprake van lagere uitgaven. Het gaat daarbij met name om lagere betalingen op verplichtingen die in het verleden zijn aangegaan, verspreid over diverse regelingen.

Conform de Overgangswet Elektriciteitsproductiesector is er een voorshot op de tegemoetkoming verstrekt in de kosten die voortvloeien uit overeenkomsten met betrekking tot stadsverwarming.

De Staat der Nederlanden heeft het recht van DSM op een deel van de winst van Energiebeheer Nederland B.V. (EBN) afgekocht. Daarnaast is de Staat op 25 oktober 2001 eigenaar geworden van het landelijk hoogspanningsnet. De Staat der Nederlanden heeft per die datum alle aandelen van het Nederlands Electriciteitsadministratiekantoor (NEA) overgenomen in de landelijke netbeheerder TenneT B.V. alsmede alle aandelen Saranne B.V., Saranne is de vennootschap waarin het juridische eigendom van het net is ondergebracht.

Tot slot zijn de aardgasbaten opwaarts bijgesteld als gevolg van een hogere dollarkoers en een hogere olieprijs.

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	1 810,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
mkz: voorfinanciering eu-bijdragen	79,2
mkz: noodfonds	11,3
diversen	- 17,4
	<hr/>
	73,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
groen/natuur (prijsstijging sgr)	34,5
natuur	79,4
visserij	13,6
voedselveiligheid	13,6
mkz: uitvoeringskosten	21,3
eindejaarsmarge	11,5
diversen	0,2
	<hr/>
	174,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
bse-kosten	91,1
mestbeleid	85,5
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	42,6
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	33,2
diversen	86,5
Niet tot een ijklijn behorend	
diversen	0,9
	<hr/>
	339,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/>
	587,4
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	2 398,0
Totaal Internationale Samenwerking	24,9
	<hr/>
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	2 422,9
	<hr/>

**XIV LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	270,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
bse-gelden	50,8
diversen	8,2
	<hr/>
	59,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
innovatiefonds	14,5
mkz: lagere rvv-ontvangsten	- 16,8
varkensheffing	52,6
diversen	- 1,2
	<hr/>
	49,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
bse-kosten	91,1
mestbeleid	85,5
diversen	42,2
Niet tot een ijklijn behorend	
varkensheffing	- 52,6
	<hr/>
	166,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	<hr/>
	274,3
Stand Slotwet 2001	<hr/>
	544,8

De belangrijkste wijzigingen in 2001 op de begroting van LNV zijn voortgekomen uit de afhandeling van de crisis als gevolg van mond- en klauwzeer (MKZ). De kosten voor de bestrijding van MKZ worden voor een belangrijk deel gefinancierd door de Europese Unie (EU). De EU draagt bij in zowel de directe kosten van bestrijding als in de kosten van opkoop om welzijnsredenen. Aangezien de EU-bijdrage gespreid in de tijd wordt ontvangen, heeft het kabinet deze bijdrage voorgefinancierd. Uiteindelijk is in 2001 nog geen bijdrage uit Brussel ontvangen. Voor bedrijven die direct getroffen waren door de MKZ-crisis is het Noodfonds ingesteld.

Naast MKZ zijn er ook voor natuur extra middelen beschikbaar gesteld. Deze extra middelen betreffen de vergoeding van de gestegen grondprijzen samenhangend met de aankooptaakstellingen van het Structuurschema Groene Ruimte. Daarnaast heeft het kabinet het natuurbeleid geïntensiveerd. Hiermee is tegemoetgekomen aan de motie Van Walsum c.s.

Het visserijbeleid beoogt een vitale visserij te bevorderen die rekening houdt met de draagkracht van het ecosysteem. Versterking van regulering, onderzoek en samenwerking zijn de instrumenten die hier met name voor worden ingezet.

Het kabinet is van mening dat de consument erop moet kunnen vertrouwen dat voedsel voldoet aan hoge eisen van veiligheid en kwaliteit. Recente uitbraken van dierziekten hebben dit vertrouwen enigszins aangetast. Het kabinet heeft daarom een extra impuls gegeven aan het voedselveiligheidsbeleid. De extra impuls is onder andere ingezet voor de oprichting van een Nederlandse Voedsel Autoriteit (NVA), voor identificatie- en registratiesystemen en voor de versterking van de controle op diervoerders.

Naast de MKZ heeft ook de BSE-crisis haar weerslag gevonden in de begroting. Reeds in december 2000 zijn middelen ten behoeve van BSE-maatregelen gestort in het Diergezondheidsfonds. Een deel van deze middelen is in 2001 tot besteding gekomen. Naast het uitvoeren van BSE-testen zijn deze middelen onder andere ingezet voor de verwerking, opslag en verbranding van het BSE-risicomateriaal. Daarnaast is een deel van de BSE-gelden vrijgevallen.

Vanuit het Ontwikkelings- en Saneringsfonds (O&S-fonds) zijn gelden voor het mestbeleid op de LNV-begroting gestort. Deze middelen zijn ingezet voor de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken. Deze regeling is gericht op het uit de markt nemen van varkens- en mestproductierechten en draagt zodoende bij aan een beter milieu.

De eenmalige gelden van het innovatiefonds zijn in 2001 teruggestort en structureel in de begroting verwerkt. Tot slot is de varkensheffing vervallen als gevolg van een convenant met het bedrijfsleven voor het bestrijden van dierziekten.

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	15.912,00
1. Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 12,1
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Arbeidsmarktmiddelen	- 387,1
Fonds Werk en Inkomen	- 211
Minderheden (MKB)	- 23,2
Nabetalingen algemene bijstandswet	123,4
WIK	- 16,1
Reïntegratie Arbeidsgehandicapten (REA)	50,6
Rijksbijdrage arbeidsvoorziening	- 27,1
SUWI	- 38,1
AKW	15,6
Nominale bijstellingen (WKA)	348,9
WVG	- 42,4
Eindejaarsmarge	- 75,7
Diversen	- 72,4
Totaal	- 366,7
2. Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Automatisering	12,5
Huisvesting	14
Diversen	- 9,2
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Bestuurlijke afspraken en Motie Noorman-Den Uyl	32,2
MKB convenanten	27,2
Suwi: oprichting Kliq	86,2
Suwi: stimulering bedrijfsverzamelgebouwen	15,9
Suwi: stimulering CWI's	14,5
Suwi: bedrijfsplannen cwi	53,5
Suwi: bedrijfsplannen uwv	42,2
Suwi: liquidatie arbvo	358,5
Verdeling sluitende aanpak	- 39,9
Eindejaarsmarge	121,8
Diversen	44,1
Totaal	773,5
3. Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	44,4
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
WVG sociaal vervoer	22,6
Brutering	80,8
Loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	177,5
Prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	25,4
Diversen	- 35,6
Niet tot een ijklijn behorend	
Verdeling sluitende aanpak	39,9
Diversen	- 11,5
Totaal	343,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	750,8
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	16 662,8
Totaal internationale Samenwerking	0,7
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	16.663,5

**XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	430,7
1. Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin diversen	4,3
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Abw	108,4
arbeidsmarktmiddelen	126,2
diversen	13,4
Totaal	252,3
2. Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	1,2
Totaal	1,2
3. Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	0,4
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt diversen	2,4
Niet tot een ijklijn behorend diversen	- 1,2
Totaal	1,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	255,1
Stand Slotwet 2001	685,8

In 2001 zijn er meevallende uitgaven op de begroting van SZW vanwege de over het hele jaar gezien gunstige arbeidsmarktontwikkelingen. Zo groeide de werkgelegenheid met 2% en nam het aantal bijstands- en werkloosheidsuitkeringen met 30 duizend af gedurende het jaar. De meevallende uitgavenposten betreffen vooral bijstandsuitkeringen en de arbeidsmarktregelingen. De middelen van de Algemene Bijstandswet zijn in 2001 opgegaan in het Fonds Werk en Inkomen, waarna nog nabetaalingen aan uitkeringsgerechtigden via het oude Abw-artikel resteren. De onderuitputting in het Fonds Werk en Inkomen (FWI) is mede het gevolg van nog niet met alle gemeenten gerealiseerde afspraken omtrent de Agenda voor de Toekomst.

De lagere groei van het aantal gesubsidieerde arbeidsplaatsen is onder andere het gevolg van de hoge arbeidsvraag en openstaande vacatures in Nederland. Bij de arbeidsmarktregelingen In- en Doorstroombanen (I/D-banen), Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW), de Regeling Schoonmaak Particulieren (RSP) zijn hierdoor middelen onbesteed gebleven. In 2001 is beleidsmatig meer nadruk komen te liggen op het activeren van het arbeidsaanbod.

De tegenvaller in de Reïntegratie Arbeidsgehandicapten (REA) wordt verklaard door een herverdeling van REA-lasten vanuit de AAW/WAO. De onderuitputting op de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) is veroorzaakt door het achterblijven van declaraties woningaanpassing en bovenregionaal vervoer. Een budgettaire tegenvaller heeft zicht voorgedaan bij de uitvoering van de AKW. Volgens de uitvoeringsgegevens van het UWV

stijgen de uitkeringslasten. Van de rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie (Arbvo) is een deel van de middelen onbesteed gebleven. Dit komt voor het grootste deel doordat de verzelfstandiging van Kliq later tot stand is gekomen. Een deel van de BTW-compensatie die de organisatie ontving vanwege de inkoop van diensten op de vrije markt, is daardoor niet besteed.

In het jaaroverzicht is op de begroting van SZW de aanpassing van de begrotingsgefinancierde regelingen voor de nominale ontwikkeling zichtbaar. Deze bestaat uit loon- en prijsbijstellingen en de Wet Koppeling met Afwijkingsmogelijkheden (WKA).

SZW heeft in 2001 geïnvesteerd in automatisering en huisvesting. Bij huisvesting ging het onder meer om de Sociale Inlichtingen en Opsporingsdienst (SIOD) en het agentschap ESF. Met gemeenten zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over extra maatregelen die ertoe moeten leiden dat bijstandsgerechtigden sneller aan het werk gaan of maatschappelijk actief worden. Deze hebben onder meer betrekking op de sluitende keten van reïntegratie, klantmanagement, deregulering, fraudebestrijding, gemeentelijk minimabeleid en cliëntenparticipatie (Agenda voor de Toekomst). Daarnaast geeft het kabinet uitvoering aan de motie-Noorman-Den Uyl ter verbetering van de inkomenspositie van bepaalde uitkeringsgerechtigden die langdurig op een laag inkomen zijn aangewezen en geen perspectief op de arbeidsmarkt hebben.

De afspraken rond het MKB-convenant die de werkgelegenheid voor allochtone werklozen in het MKB stimuleren, zijn met één jaar verlengd. De betreffende activiteiten worden regulier onderdeel van het werk van de Centra voor Werk en Inkomen (CWI's). Het aantal plaatsingen bij het convenant is groot, maar de prijs is lager dan verwacht.

In 2001 zijn er diverse middelen vanuit de aanvullende post «Algemeen» naar de begroting van SZW overgeheveld voor de voorbereiding en implementatie van de nieuwe Structuur Uitvoering Werk en Inkomen (SUWI). Begin 2001 zijn middelen ingezet voor de verzelfstandiging van Kliq en voor de stimulering van de totstandkoming van de Centra voor Werk en Inkomen en de Bedrijfsverzamelgebouwen. Voor de transformatiekosten en voorzieningen bij het verzelfstandigingstraject van Kliq is in 2001 in totaal circa 86 miljoen euro beschikbaar gesteld. Ook in 2001 is 95 miljoen euro beschikbaar gesteld voor uitvoering van de bedrijfsplannen voor CWI en de Uitvoeringsorganisatie Werknemersverzekeringen (UWV), en een kleiner bedrag voor het bestedingsplan van de Veranderorganisatie SUWI. De middelen voor SUWI zijn overigens niet volledig benut omdat vertraging in de uitvoering van de stimuleringsregelingen CWI, bedrijfsverzamelgebouwen en regionale platforms en ICT-projecten is opgetreden.

Ook de afwikkeling van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie vergde inzet van middelen. Vanuit de aanvullende post «Algemeen» is daarvoor 358 miljoen euro beschikbaar gesteld. De uitgaven hangen samen met de liquiditeitstekorten en betreffen de dekking van het per ultimo 1999 negatieve eigen vermogen en ontstane exploitatietekorten over 2000 en 2001 van Arbvo, en de kosten van de ontvlechting.

De technische mutaties betreffen vooral overboekingen naar andere begrotingen. Als gevolg van het niet doorgaan van decentralisatie naar gemeenten zijn bij de WVG middelen voor sociaal vervoer in de AWBZ teruggeboekt naar de SZW begroting. Er waren lagere niet-relevante uitgaven omdat de uitvoeringsinstellingen niet hebben voldaan aan de taakstelling voor de uitvoering van trajecten van de sluitende aanpak.

Voor de uitvoering van de sluitende aanpak is circa 40 miljoen euro overgeheveld naar het Awf, waaruit de middelen voor uitvoering van de sluitende aanpak door de uitvoeringsinstellingen wordt bekostigd.

Het gehele jaar 2001 waren er meevallende ontvangsten op de aan gemeenten bevoorschotte middelen voor bijstandsuitgaven en de inzet van arbeidsmarktinstrumenten. De reden hiervoor is dat er gunstige economische omstandigheden waren en er in de bevoorschotting is uitgegaan van een groter aantal bijstandsgerechtigden. Gemeenten hebben daardoor een te hoog voorschot gekregen en moeten dit terugbetalen. In 2001 ging om bijna 109 miljoen euro in de ABW en om ruim 126 miljoen euro bij de arbeidsmarktregelingen.

STAND MILJOENENNOTA 2001 (excl. IS)	7 049,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
oorlogsgetroffenen	12,6
diversen	- 26,3
Zorg	
volksgezondheidsbeleid	- 14,9
zorg onderzoek nederland	- 33,9
diversen	- 32,7
	- 95,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
apb motie: kwaliteitsverbetering jeugdhulpverlening	13,6
eindejaarsmarge	13,1
indische tegoeden wo-ii	158,8
vrijwilligers	11,3
diversen	22,2
Zorg	
indicatiestelling	13,1
invoering diagnose behandelcombinaties	15,6
opleidingen	44,9
terrorismebestrijding	16,1
woonzorgstimulering	13,6
diversen	72,2
	394,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	39,3
diversen	85,1
Zorg	
arbeidsmarktknelpunten	56,8
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	26,7
diversen	124,5
Niet tot een ijklijn behorend	
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001	94,9
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	37,6
diversen	1,4
	466,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	765,6
Stand Slotwet 2001 (excl. IS)	7 815,6
Totaal Internationale Samenwerking	0,7
Stand Slotwet 2001 (incl. IS)	7 816,2

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		97,6
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin diversen		5,6
Zorg diversen		25,6
		<hr/> 31,2
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin diversen		- 0,9
Zorg diversen		6,9
		<hr/> 6,0
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin diversen		6,7
Zorg diversen		42,8
		<hr/> 49,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/> 86,9
Stand Slotwet 2001		184,5

De uitgaven voor oorlogsslachtgetroffenen zijn hoger uitgekomen dan aanvankelijk werd verondersteld als gevolg van een hogere instroom van uitkeringsgerechtigden.

Dat de uitgaven voor volksgezondheidsbeleid lager uitkwamen heeft meerdere oorzaken. Zo is er een vertraging bij projecten opgetreden, is er een lagere liquiditeitsbehoefte van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en is in 2001 een epidemiologisch onderzoek stopgezet.

Evenals in 2000 werd ook in 2001 bij Zorg Onderzoek Nederland (ZON) slechts een deel van het budget aangesproken. Reden hiervoor is vertraging bij de uitvoering van diverse projecten. Het hierdoor ontstane liquiditeitsoverschot bij ZON is afgeroomd.

In het kader van de tegoeden WO-II heeft het kabinet besloten om extra middelen ter beschikking te stellen aan de Indische gemeenschap. Deze middelen zijn bestemd voor individuele uitkeringen aan vervolgings-slachtoffers.

Als gevolg van de motie Dijkstal die is ingediend bij de Algemene Politieke Beschouwingen is 13,6 miljoen euro voor kwaliteitsverbetering van de Jeugdhulpverlening ingezet. Extra middelen zijn beschikbaar gesteld voor het opzetten en de professionalisering van de lokale vrijwilligers-infrastructuur. Om de kwaliteit van de indicatiestelling in de AWBZ en de

overheveling van de indicatiestelling in de gehandicaptenzorg en de (langdurige) geestelijke gezondheidszorg naar de Regionale Indicatie Organen (RIO) te verbeteren zijn extra middelen ingezet. Om meer marktwerking en vraagsturing in de ziekenhuiswereld te kunnen introduceren, is het noodzakelijk eerst concrete producten te formuleren. Dit gebeurt in de vorm van de diagnose-behandelcombinaties (DBC's). De invoering van deze combinaties werd in 2001 ondersteund met extra middelen.

Met de uitbreiding van het aantal opleidingsplaatsen voor medisch specialisten en andere medische beroepen is een belangrijke stap genomen om toekomstige tekorten aan personeel in de zorg te voorkomen. Het betreft een extra instroom van op termijn 309 mensen in de opleiding voor klinisch specialisten en huisartsen. Bij de verloskundigen is eveneens sprake van extra instroom van 40 mensen per jaar in de opleiding. Ten behoeve van het verbeteren van de arbeidsmarktpositie voor verplegend personeel zijn extra middelen uitgetrokken, dit mede naar aanleiding van de motie-Dijkstal bij de Algemene Politieke Besluitingen. De extra middelen zijn aangewend voor stimulering van de instroom in vervolgoopleidingen tot gespecialiseerd verpleegkundige, voor uitbreiding van het aantal en de kwaliteit van de stageplaatsen en voor een tegemoetkoming in de kosten van het volgen van opleidingen voor herintreders en zij-instromers.

In het kader van de terrorismebestrijding zijn maatregelen genomen voor onder andere de productie van pokkenvaccins, voorlichting en maatregelen op het gebied van de voedselveiligheid. Ten behoeve van het stimuleren van initiatieven die zich bevinden op het raakvlak van wonen en zorg zijn middelen aan de woonzorgstimuleringsregeling toegevoegd.

De middelen voor arbeidsmarktknelpunten in de zorgsector dienen ter bevordering van instroom en vermindering van uitstroom op de arbeidsmarkt. Deze middelen vinden hun neerslag voornamelijk op het terrein van de jeugdzorg. Daarnaast worden extra arbeidsmarktmiddelen ingezet voor met name het terugdringen van het ziekteverzuim in de zorgsector.

STAND MILJOENENNOTA 2001	4 765,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
bnp-ontwikkeling	- 66,7
eu-toerekening	- 33,2
unmee	23,5
diversen	- 23,9
	<hr/>
	- 100,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
bedrijfslevenprogramma	- 82,5
clean development mechanism	- 88,5
europees ontwikkelingsfonds	- 66,7
hulp aan suriname	- 65,3
bijdrage vn-vluchtelingenprogramma's	23,7
contributie vn-operaties	18,6
exportfinancieringsarrangement indonesie	15,6
goed bestuur, mensenrechten en vredesopbouw	- 12,2
landenprogramma economische ontwikkeling	- 37,2
landenprogramma onderwijs en cultuur	45,5
landenprogramma sociale ontwikkeling	37,1
macrosteun en schuldverlichting	- 12,3
multilaterale bijdragen sociale ontwikkeling	30,6
noodhulp	66,9
ontwikkelingsbanken	- 18,0
personeel en materieel	39,1
rentesubsidies en apparaatsuitgaven nio	- 20,9
speciale multilaterale bijdragen	80,6
wereldbank partnershipprogramma	26,6
diversen	83,2
	<hr/>
	63,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
schuldverlichting	29,9
diversen	11,7
	<hr/>
	41,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	5,7
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	4 771,5
	<hr/>

**INTERNATIONALE SAMENWERKING:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	86,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
investeringsbank	13,6
vredesoperaties	48,1
diversen	14,4
	<hr/>
	76,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
schuldverlichting	29,9
diversen	12,9
Niet tot een ijklijn behorend	
diversen	0,4
	<hr/>
	43,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	119,5
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	206,1

De omvang van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is gekoppeld aan de hoogte van het Bruto Nationaal Product (BNP). Als gevolg van bijstellingen van het BNP is de omvang van de HGIS aangepast. Wanneer de Europese Unie (EU) uitgaven doet aan Internationale Samenwerking (IS) wordt hiervan een gedeelte toegerekend aan de HGIS. Uit de realisatie van 2000 en de begroting van de EU voor 2001 blijkt dat de EU-uitgaven voor IS hoger zijn dan geraamd, waardoor ook de EU-toerekening aan de HGIS in 2001 hoger is.

Bij het beleidsthema «vrede, veiligheid en conflictbeheersing» heeft de UNMEE-operatie in 2001 tot een tegenvaller geleid die binnen de HGIS is opgevangen. Tevens hebben de intensivering van VN-activiteiten met het oog op vredesmissies en de verhoging van het percentage van de Nederlandse VN-contributie hun weerslag gevonden in een ophoging van de middelen voor VN-contributies voor vredesoperaties. Voor een aantal programma's – het bedrijfslevenprogramma, het Clean Development Mechanism (CDM), het Europees ontwikkelingsfonds (EOF) en hulp aan Suriname – zijn in 2001 niet alle middelen tot besteding gekomen. Belangrijkste redenen hiervoor zijn vertraging in de uitvoering dan wel voorbereiding van de programma's en beleidsplannen. Het EOF wordt neerwaarts bijgesteld vanwege vertragingen bij het uitvoeren van de programma's door de Europese Commissie.

De verlaging van het bilaterale landenprogramma economische ontwikkeling is in belangrijke mate het resultaat van toepassing van de sectorale benadering waardoor in sommige landen een accentverschuiving plaatsvindt van bijvoorbeeld economische ontwikkeling naar «basic education». De prioriteit die wordt gehecht aan «basic education» vindt zijn weerslag in een verhoging van het budget voor het landenprogramma onderwijs en cultuur, dat meer specifiek ingezet wordt voor bijvoorbeeld extra onderwijsactiviteiten in Indonesië, India en Jemen. Bij het landenprogramma

sociale ontwikkeling zijn onder meer extra activiteiten ontplooid op het gebied van aidsbestrijding en familyplanning. Hoewel de beschikbare middelen voor macrogeoriënteerde programmahulp zijn gestegen, onder andere vanwege de Nederlandse bijdrage aan het «Heavily Indebted Poor Countries» (HIPC)-initiatief, is in 2001 per saldo toch het bedrag voor macrosteun en schuldverlichting verlaagd. Dit omdat op deze post ook de meerjarige groei van het ODA-budget geparkeerd wordt, waarvan een deel nu een bestemming heeft gevonden elders binnen ODA; onder andere het Wereldbank Partnershipprogramma, noodhulp en verschillende landenprogramma's. Het budget voor noodhulp aan DAC-landen is verhoogd, onder meer vanwege de situatie in Afghanistan. Uit de HGIS-voorziening voor lonen en prijzen op de begroting van BZ is compensatie geleverd voor diverse verhogingen op meerdere begrotingen. Tevens is een deel van de verhoging van personeelsuitgaven uit de ODA-middelen afkomstig. Een groot gedeelte van de loon- en prijsbijstelling en de eindejaarsmarge is toebedeeld aan personele en materiële kosten, waaronder gebouwen van het ministerie van Buitenlandse Zaken in het buitenland.

Ten slotte zijn extra speciale multilaterale bijdragen verstrekt aan de World Health Organization (WHO) ten behoeve van het Polio Eradiction Initiative en aan de Global Alliance on Vaccines and Immunization dat met name ten goede is gekomen aan kinderen in de armste landen.

De extra ontvangsten vredesoperaties betreffen bijdragen van de Verenigde Naties voor in het verleden uitgevoerde vredesmissies (UNPROFOR en UNMEE).

GEMEENTEFONDS: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		11 647,0
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
wijziging betalingsverloop algemene uitkering		30,4
diversen		3,8
		<hr/>
		34,2
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
accres kinderopvang		56,3
brutering onkostenvergoeding decentrale bestuurders		11,8
diversen		1,9
		<hr/>
		70,0
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
naar szw: sociaal vervoer awbz		- 22,6
uitkering behoedzaamheidsreserve 2000		187,0
van aanvullende post: accres 2001		239,6
diversen		3,9
		<hr/>
		407,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		512,1
Stand Slotwet 2001		<hr/>
		12 159,1

Op het gemeentefonds zijn de uitgaven hoger uitgevallen door een wijziging in het betalingsverloop van de algemene uitkeringen. Deze wijziging is grotendeels veroorzaakt doordat de artikel 12-uitkering aan de gemeente Gouda hoger is vastgesteld dan aanvankelijk werd geraamd. Daarnaast is de algemene uitkering van het Gemeentefonds eenmalig verhoogd in verband met het gederfde accres over de periode 1999–2002. Het gederfde accres is ontstaan door het besluit om de middelen uit het Regeerakkoord voor kinderopvang niet over te hevelen naar het gemeentefonds vanaf 2003. Deze eenmalige verhoging is een uitwerking van een in 1999 gemaakte bestuurlijke afspraak met de VNG.

Voorts is de algemene uitkering van het Gemeentefonds verhoogd in verband met de brutering van de onkostenvergoedingen van decentrale bestuurders. Deze vergoeding was tot en met 2000 vrijgesteld van belastingheffing. Het kabinet heeft bij de invoering van het nieuwe belastingstelsel (2001) besloten het systeem van de vaste kostenvergoedingen aan te passen.

Verder is een voorgenomen overheveling van middelen voor het sociaal vervoer AWBZ-instellingen van de begroting van SZW naar het Gemeentefonds ongedaan gemaakt.

Gezien de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven in 2000, is in 2001 bijna de gehele behoedzaamheidsreserve van het gemeentefonds over 2000 aan de gemeenten uitgekeerd. Deze behoedzaamheidsreserve stond reeds gereserveerd op de aanvullende post Algemeen en is overgeheveld naar het Gemeentefonds. Tot slot zijn vanuit de aanvullende post «Accres Gemeentefonds/Provinciefonds» voor het accres 2001 middelen overgeheveld naar het gemeentefonds.

PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	964,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	12,2
	12,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin diversen	36,2
	36,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	48,4
Stand Slotwet 2001	1 012,8

ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		- 9,2
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
accres gemeentefonds		248,0
accres provinciefonds		20,5
		<hr/> 268,5
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
naar gemeentefonds: accres 2001		- 239,6
diversen		- 19,7
		<hr/> - 259,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		<hr/> 9,2
Stand Slotwet 2001		<hr/> 0,0

Als gevolg van de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven is de raming uit de Miljoenennota 2001 voor de accressen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds voor 2001 aangepast. Op basis van de Voorjaarsnota 2001 is de stand van het accres 2001 bepaald. Deze accressen zijn vervolgens naar het Gemeentefonds en het Provinciefonds overgeboekt. Wijzigingen in de netto gecorrigeerde rijksuitgaven en dus in het accres 2001 die zich na de Voorjaarsnota 2001 hebben voorgedaan worden verrekend in 2002.

STAND MILJOENENNOTA 2001	5 525,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
betuweroute	- 33,9
hsl-zuid	74,5
deltaplan grote rivieren	- 21,3
droge infrastructuur	22,4
duurzaam veilig	- 18,6
leidsche rij	- 39,3
onderhoud waterbeheeren en vaarwegen	69,6
regionale/lokale infrastructuur	- 98,8
regionale mobiliteitsfonds	113,5
rekeningrijden	- 39,0
voordelig saldo 2000	68,4
diversen	- 42,5
	<hr/>
	55,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
bijdrage aan railinfrabeheer	204,2
betuweroute	- 83,9
a10-west	23,0
leidsche rij	39,3
milieudrukmiddelen	27,4
prijscompensatie fes	89,2
uitdeling loon- en prijsbijstelling	145,1
diversen	6,5
Niet tot een ijklijn behorend	
aandelenstorting westerscheldetunnel	- 43,2
btw hsl-zuid	109,4
btw regionale/lokale infrastructuur	28,0
herfinanciering schatkistbelening rib 2000	65,6
schatkistbelening rib 2001	483,0
diversen	2,7
	<hr/>
	1 096,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	1 151,2
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	6 677,1

STAND MILJOENENNOTA 2001	5 573,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
eu subsidies	- 61,1
gebundelde doeluitkering	25,9
rijkswegen	34,4
schipholtunnel	20,9
spoorbrug oosterbeek	- 15,1
voordelig saldo 2000	26,0
diversen	15,8
	46,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
bijdrage aan railinfrabeheer	204,2
betuweroute	- 73,5
a10-west	23,0
leidsche rij	39,3
milieudrukmiddelen	27,4
prijscompensatie fes	89,2
uitdeling loon- en prijsbijstelling	145,1
diversen	- 4,0
Niet tot een ijklijn behorend	
aandelenstorting westerscheldetunnel	- 34,6
btw hsl-zuid	109,4
btw regionale/lokale infrastructuur	29,3
herfinanciering schatkistbelening rib 2000	65,6
schatkistbelening rib 2001	483,0
diversen	1,4
	1 104,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	1 151,6
Stand Slotwet 2001	6 725,1

Nadere besluitvorming over de wijze van voortzetting van de aanbestedingsprocedures voor de Betuweroute heeft tot enige vertraging in het uitgavenbeloop geleid. Daarnaast zijn er aangaande de Betuweroute minder ontvangsten in 2001 omdat de EU-subsidies voor het jaar 2001 nog niet ontvangen zijn.

Op grond van het goede verloop van de uitvoeringsplannen van de HSL-Zuid worden zowel de bijdrage uit het FES als de bijdrage van de begroting van Verkeer en Waterstaat via een intertemporele verschuiving bijgesteld. Ook voor de HSL-Zuid zijn minder EU-subsidies ontvangen. De totale omvang van het budget voor de HSL-Zuid blijft ongewijzigd.

De lagere uitgaven bij het Deltaplan Grote Rivieren zijn hoofdzakelijk veroorzaakt door latere inzendingen van declaraties door Waterschappen. De besluitvorming en het tempo van werkzaamheden zijn bepalend voor het verloop van de uitgaven voor droge infrastructuur. De ingezette versnelling van werken op beheer en onderhoud van rijkswegen is in 2001 voorspoediger verlopen dan verwacht. Daarnaast zijn er door de afrekening van reeds opgeleverde MIT-projecten en als gevolg van uitspraken in arbitrages hogere ontvangsten op de post rijkswegen.

In verband met het nog in 2001 van kracht worden van het Interim-besluit Duurzaam Veilig zijn de hiervoor in het Infracfonds gereserveerde middelen teruggeboekt naar de begroting van Verkeer en Waterstaat.

Uit de milieudrukmiddelen zijn gelden beschikbaar gesteld ten behoeve van het project overkapping van de A2 (Leidsche Rijn), voor geluidsanering van de Calandbrug (die onderdeel uitmaakt van de Betuwe-route), voor het stiller maken van reizigers- en goederentreinen en voor proefprojecten voor stillere wegdekken. Dit jaar zijn gelden voor de Leidsche Rijn niet tot besteding gekomen.

De realisatie van het programma Beheer en Onderhoud waterbeheren en vaarwegen loopt voortvarend. Hierdoor is een versnelling in de onderhoudswerkzaamheden gerealiseerd. Als dekking zijn middelen die volgens het programma voor de volgende jaren gepland stonden naar voren gehaald.

Bij regionale en lokale infrastructuurprojecten is een aantal projecten vertraagd. De vertragingen hangen samen met het tegenvallende resultaat van de aanbesteding Noord-Zuidlijn van Amsterdam en de latere oplevering van Vinexlocaties in het oosten van het land.

De stortingen in de regionale mobiliteitsfondsen zijn verhoogd onder de voorwaarde dat de regio's (incl. Utrecht) eveneens bijdragen. Dit betekent een vervroeging van de betaling die in 2002 was geraamd. De storting is bedoeld als bijdrage van de overheid aan maatregelen gericht op verbetering van de bereikbaarheid in de Randstad.

In verband met het niet doorgaan van het project rekeningrijden zijn middelen voor de uitvoering ervan niet tot besteding gekomen.

Railinfrabeheer (RIB) heeft in 2001 extra activiteiten verricht om het onderhoud van en de veiligheid op en rond het spoor te verbeteren. Dit onder andere door meer onbeveiligde spoorwegovergangen om te bouwen tot beveiligde overgangen en door extra inspanningen te leveren bij het onderhoud van de rails. Daarnaast zijn maatregelen genomen om de (sociale) veiligheid in het openbaar vervoer verder te verbeteren. Dit is gebeurd onder andere door het aanstellen van meer toezichthouders, het plaatsen van camera's, het aanbrengen van verlichting en het aanpassen van voertuigen. Met de aanzienlijk verhoogde bijdrage van het Rijk in 2001 is de RIB in staat gesteld zijn activiteiten versneld uit te voeren.

Gelijktijdig met de renovatie van de A10-West zijn drie projecten uitgevoerd in opdracht van de gemeente Amsterdam. Tegenover de uitgaven daarvoor staat een bijdrage van de gemeente Amsterdam.

Het verloop van de stortingen in het aandelenkapitaal van de Westerscheldetunnel (via de begroting van VenW) is afhankelijk van het tempo waarin de bouwwerkzaamheden voltooid worden. De boor- en bouwwerkzaamheden van de tunnel zijn sneller verlopen dan verwacht. Het kasritme van de storting van aandelen is hierop aangepast.

Over de uitgaven voor lokale en regionale infrastructuurprojecten en voor de HSL-Zuid wordt BTW afgedragen. Op declaratiebasis vindt compensatie plaats uit de aanvullende post «Algemeen» voor BTW-compensatie Openbaar Vervoer.

Aan NS Railinfrabeheer (RIB) is in 2001 een schatkistbelening verstrekt. Het betreft de herfinanciering van de lening in 2000 en een nieuwe lening. Provincies en de Kaderwetgebieden hebben een voorschot op de Gebundelde Doeluitkering gekregen. Over dit voorschot is rente betaald.

De ontvangst met betrekking tot de Schipholtunnel betreft de terugbetaling voortvloeiend uit de beslissing op het bezwaarschrift railinfrastructuur Schipholtunnel.

Binnen de Interreg Rijn-Maas activiteiten (IRMA) zijn er lagere ontvangsten vanwege een vertraging bij de Spoorbrug Oosterbeek door onderzoek naar explosieven.

Over de bijdragen van het FES aan projecten binnen het Infracfonds is prijsbijstelling uitgekeerd. De prijsbijstelling komt ten laste van de reservering prijsbijstelling in het FES.

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		2 259,9
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend		
betuweroute (isf)		- 83,9
bodemsanering vinex		- 40,8
fes-bruggetje		23,6
prijsbijstelling		56,5
vitaliteit steden		- 55,0
diversen		13,3
		- 86,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		- 86,4
Stand Slotwet 2001		2 173,6

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		1 638,4
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend		
umts-frequenties		120,7
voeding fes		229,4
diversen		- 0,3
		349,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		349,7
Stand Slotwet 2001		1 988,2

Het Fonds Economische Structuurversterking (FES) is een verdeelfonds. Het kasritme van de FES-uitgaven wordt bepaald door de financieringsbehoefte van goedgekeurde FES-projecten, uiteraard passend binnen de budgettaire randvoorwaarden van de FES-wet.

Nadere besluitvorming over de wijze van voortzetting van de aanbestedingsprocedures voor de Betuweroute heeft tot enige vertraging in het uitgavenbeloop geleid. De voor 2001 gereserveerde FES-middelen worden in latere jaren beschikbaar gesteld. Daarnaast doen zich vertragingen voor

in de geraamde uitgaven voor bodemsanering op VINEX-locaties. Deze middelen vloeien terug in het FES en worden in latere jaren weer ter beschikking gesteld.

Conform de mogelijkheid die in het Regeerakkoord is geboden, is gebruik gemaakt van het zogenaamde FES-bruggetje. Dat betekent dat een deel van de meevallers in de voeding van het FES is gebruikt om reeds geplande infrastructuuruitgaven ten laste van het FES te brengen. Daardoor is ruimte ontstaan binnen het uitgavenkader op de rijksbegroting voor het doen van andere uitgaven.

De gereserveerde gelden voor Nieuwe Sleutelprojecten in het kader van Vitaliteit Steden zijn in 2001 niet gebruikt. De voorbereiding van deze projecten duurt langer dan verwacht, mede als gevolg van het omvangrijke en complexe karakter van deze projecten. Het bedrag wordt binnen het FES doorgeschoven naar 2002.

De hogere ontvangst «UMTS»-frequenties ontstaat door bij de voeding van het FES uit te gaan van een annuïteit op basis van de ontvangsten uit de veiling UMTS-frequenties in plaats van de vrijval van rente die het gevolg zou zijn van de verlaging van de staatsschuld met de opbrengst van deze veiling.

De mutatie «voeding FES» is een saldomutatie van enerzijds een bijstelling van de aardgasbaten, vanwege een hogere olieprijs en dollarkoers alsmede aanpassingen in het volume, en anderzijds een bijstelling van de rentebaten uit hoofde van verkoop staatsdeelnemingen.

AOW-SPAARFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		2 697,2
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend diversen		- 2,2
		<hr/>
		- 2,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		- 2,2
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		2 695,1

DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		0,0
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend		
bse-gelden		50,8
mkz: bestrijding		204,8
mkz: opkoop		25,6
z. bse-maatregelen		70,9
diversen		18,3
		<hr/>
		370,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		370,5
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		370,5

DIERGEZONDHEIDSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		0,0
Technische mutaties		
Niet tot een ijklijn behorend		
mkz: bijdrage bedrijfsleven		116,2
mkz: voorfinanciering eu-bijdragen		79,2
diversen		51,5
		<hr/>
		246,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		247,0
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		247,0

De uitgaven voor de bestrijding van besmettelijke dierziekten en de met deze ziekten samenhangende welzijnsmaatregelen worden ten laste van het Diergezondheidsfonds gebracht.

De afhandeling van MKZ-crisis heeft geleid tot twee soorten uitgaven. Allereerst die voor de directe bestrijdingsmaatregelen. Ten tweede de kosten die zijn gemaakt bij de opkoop van dieren ter voorkoming van welzijnsproblemen als gevolg van teveel dieren in een te kleine ruimte. Voor de BSE-maatregelen die in 2001 ten uitvoer zijn gebracht waren minder middelen nodig dan eerder verondersteld.

De ontvangsten in het DGF betreffen de kabinetsbijdrage voor de directe bestrijding van de MKZ-crisis en de bijdrage van het bedrijfsleven. Daarnaast zal de EU bijdragen. Het kabinet heeft besloten dit voor te financieren.

De post «diversen» bevat middelen die het kabinet ter beschikking heeft gesteld voor het MKZ-noodfonds. Met geld uit dit fonds worden bedrijven geholpen die gedupeerd zijn door de MKZ-crisis.

ARBEIDSVORWAARDEN: UITGAVEN		2001
STAND MILJOENENNOTA 2001		1 549,4
Mee- en tegenvallers		
Rijksbegroting in enge zin		
nominale bijstelling		156,3
vrijval 2001		- 12,5
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt		
nominale bijstelling		18,1
Zorg		
diversen		6,1
		<hr/>
		168,0
Beleidsmatige mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
diversen		6,8
		<hr/>
		6,8
Technische mutaties		
Rijksbegroting in enge zin		
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001		- 1 412,9
ufo-premie rea		27,2
diversen		- 41,7
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt		
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001		- 177,5
Zorg		
loonbijstelling: uitdeling tranche 2001		- 26,7
Niet tot een ijklijn behorend		
loonbijstelling: uitdeling 2001		- 95,8
diversen		3,3
		<hr/>
		- 1 724,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001		- 1 549,4
		<hr/>
Stand Slotwet 2001		0,0

Op de aanvullende post «Arbeidsvoorwaarden» worden de middelen gereserveerd die nodig zijn om de loongevoelige uitgaven op de verschillende begrotingen te indexeren. Door middel van de loonbijstelling die jaarlijks in het voorjaar uit de aanvullende post wordt overgeboekt naar de departementale begrotingen, worden alle uitgaven op het loonniveau van het desbetreffende jaar gebracht.

Op grond van de macro-economische inzichten uit het Centraal Economisch Plan 2001 is de raming bijgesteld. Dit hangt met name samen met een hogere raming van de contractloonstijging in de marktsector. Op basis van het CEP 2001 is de loonbijstellingstranche 2001 uitgedeeld. De uitdeling van de loonbijstelling voor het gedeelte dat niet tot de ijklijn behoort, heeft met name betrekking op de indexering van de rijksbijdrage volksgezondheid. Naast de uitdeling van de loonbijstellingstranche zijn

ook de middelen voor Arbeid en Zorg en Spaarloon aan de begrotingen toegevoegd. Deze middelen zijn vanaf 2001 aan de overheidswerkgevers ter beschikking gesteld om invulling te kunnen geven aan de Wet Arbeid en Zorg en de verruiming van de spaarloonregelingen. Tot slot zijn er aan de begrotingen middelen toegevoegd in het kader van de OOW-operatie. Vanaf 2001 vallen alle ambtenaren namelijk onder de WW en moeten de overheidswerkgevers een premie afdragen aan het reïntegratiefonds. Naast de reguliere uitdeling van de loonbijstelling zijn er vanuit deze aanvullende post middelen voor het arbeidsmarktbeleid in de sector Rijk naar BZK overgeheveld. Tot slot is de loonbijstelling voor oorlogsgetroffenen uitgedeeld en zijn er middelen vrijgevallen.

PRIJSBIJSTELLING / INDEXERING WSF: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	744,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
excessieve dollar	34,0
nominale ontwikkeling	96,1
diversen	4,3
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
diversen	4,8
Zorg	
diversen	1,7
	140,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
diversen	- 10,0
	- 10,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
excessieve dollar	- 24,1
prijsbijstelling: tranche 2001	- 22,5
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	- 735,3
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	- 25,4
Zorg	
diversen	- 7,9
Niet tot een ijklijn behorend	
prijsbijstelling: tranche 2001	- 36,4
prijsbijstelling: uitdeling tranche 2001	- 51,9
diversen	28,0
	- 875,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 744,5
Stand Slotwet 2001	0,0

Op de aanvullende post «Prijsbijstelling» worden de middelen gereserveerd die worden gebruikt om de prijsgevoelige uitgaven op de diverse begrotingen te indexeren. Dit gebeurt door middel van prijsbijstelling die jaarlijks uit deze aanvullende post wordt overgeboekt naar de departementale begrotingen. In 2001 is de uitgavenraming voor de prijsbijstelling opwaarts bijgesteld. Daarnaast is ten behoeve van compensatie voor de hogere dollar vanuit de aanvullende post «Prijsbijstelling» een bedrag van 34 miljoen euro overgeheveld naar de begroting van Defensie.

Op de aanvullende post «Indexering Wet op de Studiefinanciering» wordt de prijsbijstelling over de uitgaven voor studiefinanciering geraamd. Het betreft uitgaven die voor een deel relevant en voor een deel niet-relevant zijn voor het uitgavenkader. Gedurende een begrotingsjaar wordt de indexering van de uitgaven voor studiefinanciering aangepast aan de macro-economische ontwikkelingen en aan de nieuwste inzichten ten aanzien van de studentenaantallen. In 2001 is de indexering opwaarts bijgesteld. Vervolgens is de tranche 2001 van de indexering studiefinanciering overgeboekt naar de begroting van OCenW.

KOPPELING UITKERINGEN/ NOMINALE BIJSTELLING AKW: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	299,0
Mee- en tegenvallers	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
anticumulatie waz/wajong/wao	26,9
wka	- 326,0
	- 299,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 299,1
Stand Slotwet 2001	0,0

De nominale ontwikkeling op de aanvullende post «Koppeling uitkeringen/nominale bijstelling AKW» heeft betrekking op de begrotingsgefinancierde socialezekerheidsregelingen. De veranderingen zijn het gevolg van wijzigingen in het premiebeeld en indices die bepalend zijn voor de aanpassing van de hoogte van de uitkeringen.

BELASTINGAFDRACHTEN AAN DE EUROPESE UNIE: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	3 962,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
btw afdrachten	- 39,7
invoerrechten	- 188,2
	- 227,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 227,9
Stand Slotwet 2001	3 734,5

De BTW-afdrachten zijn in 2001 circa 40 miljoen euro lager uitgevallen. Dit is hoofdzakelijk veroorzaakt door een lagere economische groei in 2001 dan werd verondersteld in de Miljoenennota 2001. De lagere economische groei heeft vooral een neerwaarts effect gehad op de import en hiermee op de invoerrechten.

ALGEMEEN: UITGAVEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	936,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin vrijval behoedzaamheidsreserve gf/pf 2000	- 96,1
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt diversen	4,8
	- 91,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin milieu/co2-reductieplan	- 62,4
uitvoeringskosten fiscale wetsvoorstellen	- 36,9
diversen	- 3,2
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt liquidatie arbvo	- 154,3
suwi: bedrijfsplannen cwi	- 53,5
suwi: bedrijfsplannen uwv	- 42,2
suwi: intertemporele compensatie	81,7
suwi: overheveling naar szw	- 143,8
suwi/arbvo/esf	226,9
diversen	- 21,6
	- 209,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin uitbetaling behoedzaamheidsreserve gf/pf 2000	- 203,5
Niet tot een ijklijn behorend btw openbaar vervoer	- 432,7
	- 636,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 936,9
Stand Slotwet 2001	0,0

ALGEMEEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	857,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin inspanningsverplichting defensie middelenafspraken	- 25,0
	- 25,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin dividendderving diversen	43,5 31,2
	74,7
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend vervreemding aandelen tpg diversen	- 897,0 - 10,6
	- 907,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 857,8
Stand Slotwet 2001	0,0

Op de aanvullende post «Algemeen» worden middelen gereserveerd waarvan op het moment van reservering nog niet expliciet kan worden aangegeven op welke begroting(en) zij uiteindelijk worden verantwoord, of waarvan de exacte omvang nog niet kan worden aangegeven. Daarnaast worden op deze aanvullende post taakstellingen geparkeerd die uiteindelijk door de diverse begrotingen ingevuld worden (bijvoorbeeld de ramingstechnische veronderstelling in=uit bij de eindejaarsmarge).

Aan het Gemeente- en Provinciefonds is over 2000 een behoedzaamheidsreserve van ruim 203 miljoen uitgekeerd. Het resterende deel van de behoedzaamheidsreserve 2000 is vrijgevallen. Ten behoeve van het CO₂-reductieplan zijn middelen naar de begroting van EZ overgeheveld. Tevens is de raming in 2001 neerwaarts bijgesteld in verband met de herziene planning van het reductieplan. De mutatie met betrekking tot de uitvoeringskosten van fiscale wetsvoorstellen hangt enerzijds samen met overhevelingen naar de begroting van Financiën voor onder meer belastingplannen 2000 en 2001. Anderzijds zijn middelen vrijgevallen omdat een aantal fiscale wetten later in werking treedt dan oorspronkelijk werd verondersteld.

Voor de afwikkeling van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie zijn middelen overgeheveld naar de begroting van SZW. De uitgaven hangen samen met de liquiditeitstekorten en betreffen de dekking van het per ultimo 1999 negatieve eigen vermogen en ontstane exploitatietekorten over 2000 en 2001 van Arbvo, en de kosten van de ontvlechting. Tevens hebben er in 2001 vanuit deze aanvullende post overhevelingen plaatsgevonden naar de begroting van SZW voor de voorbereiding en implementatie van de nieuwe Structuur Uitvoering Werk en Inkomen

(SUWI). Zo zijn middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de bedrijfsplannen voor het Centra voor Werk en Inkomen (CWI) en de Uitvoeringsorganisatie Werknemersverzekeringen (UWV). Daarnaast zijn met het oog op de dekking van voorziene uitgaven in 2001 en 2002 in het kader van de SUWI-operatie, voor de jaren 2003 en 2004 geraamde middelen naar voren gehaald.

De mutatie BTW openbaar vervoer heeft een aantal oorzaken. Allereerst is de raming voor de compensatie BTW openbaar vervoer aangepast aangezien de ontvlechting van de taakorganisaties (Railinfrabeheer, Railverkeersleiding) niet per 1 januari 2001 maar pas per 1 januari 2002 heeft plaats gevonden. Ook zijn de ramingen aangepast voor nieuwe inzichten in de BTW-heffing over de exploitatie van stad- en streekvervoer. Verder zijn er middelen overgeheveld naar de begroting van Verkeer en Waterstaat. Tot slot is een deel van het budget vrijgevallen aangezien het beroep op de BTW-compensatie openbaar vervoer in 2001 lager was dan eerder verondersteld.

Aangezien de afgelopen jaren meevallers zijn opgetreden bij de verkoop van overtollig materieel en onroerend goed bij Defensie bevat de aanvullende post een taakstelling van 25 miljoen euro. In 2001 is deze taakstelling niet gerealiseerd.

De verkoop van staatsdeelnemingen vindt later plaats dan eerder verondersteld. Hierom is de voor 2001 geraamde dividendderving verkleind. Tevens is rekening gehouden met de wijziging van de dividendontvangsten en de verkoopopbrengst samenhangend met de verkoop van de aandelen TNT Post Groep.

CONSOLIDATIE	2001
STAND MILJOENENNOTA 2001	- 6 061,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin bijstelling (fes, isf en andere begrotingen) diversen	- 301,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	- 301,8
Stand Slotwet 2001	- 6 363,4

De post «Consolidatie» wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbeltellingen als gevolg van het bruto boeken van bijdragen. De bijstelling van deze post (uitgaven en ontvangsten) houdt verband met de aanpassing van de onderlinge bijdragen tussen de begrotingen, bijdragen aan het Infrastructuurfonds en bijdragen van het FES aan andere begrotingen.

STAND MILJOENENNOTA 2001	51.182,4
1. Mee- en tegenvallers	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
AKW	15,6
Arbeidsmarktmiddelen	- 387,1
WW	- 146,7
Eindejaarsmarge	- 75,7
FWI	- 211,0
Minderheden	- 23,2
Nabetalingen ABW	123,4
WAO	167,1
WIK	- 16,1
REA	159,7
Rijksbijdrage arbeidsvoorziening	- 27,1
SUWI	- 38,1
Nominale bijstellingen (WKA)	99,5
Wvg	- 42,4
diversen	- 38,3
	<hr/>
	- 440,4
2. Beleidsmatige mutaties	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Bestuurlijke afspraken en motie noorman den uyl	32,2
Eindejaarsmarge	121,8
Kasschuif	- 13,9
Mkb convenanten	27,2
Suwi: oprichting KLIQ	86,2
Suwi: stimulering bedrijfsverzamelgebouwen	15,9
Suwi: stimulering CWI's	14,5
Suwi: Arbvo	95,2
Suwi: bedrijfsplannen CWI	53,5
Suwi: bedrijfsplannen UWV	42,2
Suwi/arbvo/esf	226,9
Diversen	- 9,9
	<hr/>
	691,8
3. Technische mutaties	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Ufo-premie rea	- 27,2
WVG sociaal vervoer	22,6
Diversen	- 18,0
	<hr/>
	- 22,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	229,4
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	51 411,8
	<hr/>

**SOCIALE ZEKERHEID EN ARBEIDSMARKT:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN****2001**

STAND MILJOENENNOTA 2001	717,0
1. Mee- en tegenvallers	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
ABW	108,6
Arbeidsmarktmiddelen	126,2
Diversen	30,1
	<hr/>
	264,9
2. Beleidsmatige mutaties	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Diversen	0
	<hr/>
	0
3. Technische mutaties	
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	
Diversen	2,4
	<hr/>
	2,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	267,3
	<hr/>
Stand Slotwet 2001	984,3

Het jaar 2001 werd gekenmerkt door een daling van de werkloosheids-uitgaven dankzij de gunstige economische omstandigheden. Zo groeide de werkgelegenheid met 2% en nam het aantal bijstands- en werkloosheidsuitkeringen met 30 duizend af gedurende het jaar tot 166 duizend. Het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is in 2001 echter met 25 duizend uitkeringen gestegen tot circa 978 000. De meevallende uitgavenposten betreffen vooral bijstandsuitkeringen, de arbeidsmarktregelingen en de WW-uitgaven. De middelen van de Algemene Bijstandswet zijn in 2001 opgegaan in het Fonds Werk en Inkomen, waarna nog nabetalingen aan uitkeringsgerechtigden via het oude Abw-artikel resteren. De onderuitputting in het Fonds Werk en Inkomen (FWI) is mede het gevolg van nog niet met alle gemeenten gerealiseerde afspraken omtrent de Agenda voor de Toekomst.

De lagere groei van het aantal gesubsidieerde arbeidsplaatsen is mede het gevolg van de hoge arbeidsvraag en openstaande vacatures in Nederland. Hierdoor was in 2001 beduidend minder vraagstimulering via banenregelingen nodig. De nadruk is op het activeren van het arbeidsaanbod komen te liggen. Met het oog op hierop is bij de arbeidsmarktregelingen In- en Doorstroombanen (I/D-banen), Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW), de Regeling Schoonmaak Particulieren (RSP) onderuitputting ingeboekt en leidden de werkloosuitkeringen tot lagere uitgaven. Bij de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) was tevens sprake van het achterblijven van de declaratie op het scholings- en activeringsbudget en op het budget voor de compensatie ex-banenpoolers. De tegenvaller in de Reïntegratie Arbeidsgehandicapten (REA) wordt verklaard door enerzijds hogere kosten van scholing, anderzijds is er een toename van het aantal reïntegratie-uitkeringen. De onderuitputting op de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) heeft betrekking op het achterblijven van declaraties woningaanpassing en op bovenregionaal vervoer.

Budgettaire tegenvallers doen zich voor bij de uitvoering van de AKW en de Wajong. Volgens de laatste uitvoeringsgegevens van de SVB en het LISV stijgen de uitkeringslasten; bij de Wajong is dit niet zichtbaar door een compenserend effect van een lager gerealiseerd volume. De WAO-uitgaven zijn in 2001 gestegen als gevolg van een toename van het aantal WAO-ers.

Van de rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie (Arbvo) blijft een deel van de middelen onbesteed. Dit komt voor het grootste deel doordat de verzelfstandiging van Kliq later tot stand is gekomen. Een deel van de BTW-compensatie die de organisatie ontving vanwege de inkoop van diensten op de vrije markt, is daardoor onbesteed gebleven.

In het jaaroverzicht is op de begroting van SZW de aanpassing van de begrotingsgefinancierde regelingen voor de nominale ontwikkeling zichtbaar. Deze bestaat uit loon- en prijsbijstellingen en de wet koppeling met afwijkingsmogelijkheden.

SZW heeft dit jaar geïnvesteerd in automatisering en huisvesting. Bij huisvesting ging het onder meer om de Sociale Inlichtingen en Opsporingsdienst (SIOD) en het agentschap Europees Sociaal Fonds (ESF). Met gemeenten zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over extra maatregelen die ertoe moeten leiden dat bijstandsgerechtigden sneller aan het werk gaan of maatschappelijk actief worden. Deze hebben onder meer betrekking op de sluitende keten van reïntegratie, klantmanagement, deregulering, fraudebestrijding, gemeentelijk minimabeleid en cliëntenparticipatie (Agenda voor de Toekomst). Daarnaast geeft het kabinet uitvoering aan de motie-Noorman-Den Uyl ter verbetering van de inkomenspositie van bepaalde uitkeringsgerechtigden die langdurig op een laag inkomen zijn aangewezen, en geen perspectief op de arbeidsmarkt hebben.

De afspraken rond het MKB-convenant die de werkgelegenheid voor allochtone werklozen in het MKB stimuleren, zijn met één jaar verlengd. De betreffende activiteiten worden regulier onderdeel van het werk van de Centra voor Werk en Inkomen (CWI's). Het aantal plaatsingen bij het convenant is groot, maar de prijs is lager dan verwacht. Er is daardoor een meevaller ontstaan.

In 2001 zijn er diverse overhevelingen uit de aanvullende post «Algemeen» naar de begroting van SZW geweest voor de voorbereiding en implementatie van de nieuwe Structuur Uitvoering Werk en Inkomen (SUWI). Begin 2001 zijn middelen ingezet voor de verzelfstandiging van Kliq en voor de stimulering van de totstandkoming van de Centra voor Werk en Inkomen en de Bedrijfsverzamelgebouwen. Voor de transformatiekosten en voorzieningen bij het verzelfstandigingstraject van Kliq is in 2001 in totaal ruim 86 miljoen euro beschikbaar gesteld. Ook de afwikkeling van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie vergde inzet van middelen. Vanuit de aanvullende post is daarvoor 358 miljoen euro beschikbaar gesteld. De uitgaven hangen samen met de liquiditeitstekorten en betreffen de dekking van het per ultimo 1999 negatieve eigen vermogen en ontstane exploitatietekorten over 2000 en 2001 van Arbvo en de kosten van de ontvlechting. Er is € 95 miljoen beschikbaar gesteld voor uitvoering van de bedrijfsplannen voor CWI en de Uitvoeringsorganisatie Werknemersverzekeringen (UWV) en een kleiner bedrag voor het bestedingsplan van de Veranderorganisatie SUWI. De middelen voor SUWI zijn overigens niet volledig benut omdat vertraging in de uitvoering van de stimuleringsregelingen CWI, bedrijfsverzamelgebouwen en regionale platforms en ICT-projecten is opgetreden.

Het gehele jaar 2001 zijn er meevallende ontvangsten geweest op de aan gemeenten bevoorschotte middelen voor bijstandsuitgaven en de inzet van arbeidsmarktinstrumenten. De reden hiervoor is dat er gunstige economische omstandigheden waren en er in de bevoorschotting is uitgegaan van een groter aantal bijstandsgerechtigden. Gemeenten hebben daardoor een te hoog voorschot gekregen en moeten dit terugbetalen. In 2001 ging om bijna 109 miljoen euro in ABW en 126 miljoen euro bij de arbeidsmarktregelingen. Er zijn tegenvallende anticumulatie-ontvangsten WSW en WAO. Dit hangt voor en belangrijk deel samen met kaseffect van een verwerking van WAO-ontvangsten van eerdere jaren en daarnaast zijn volume en gemiddelde uitkeringshoogte achtergebleven bij de verwachting.

STAND MILJOENENNOTA 2001	36 053,4
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
afrekening 2000	- 88,4
afrekening 2001	341,3
bouw	- 199,7
geneesmiddelen	- 56,7
nominale bijstelling	202,8
overig ziekenvervoer	22,7
prijsaanpassing genees- en hulpmiddelen	- 16,8
volksgezondheidsbeleid	- 14,9
zorg onderzoek nederland	- 33,9
diversen	- 30,3
	- 126,1
Beleidsmatige mutaties	
Zorg	
wachtlijsten geestelijke gezondheidszorg	40,8
wachtlijsten gehandicapten	78,1
wachtlijsten verpleging en verzorging	104,4
wachtlijsten ziekenhuizen	113,4
arbeidsmarktknelpunten	274,5
huisartsen: dienstenstructuur	34,0
huisartsen en vrije beroepers: tariefsherijking	28,6
huisartsen: praktijkkosten	56,7
bloedvoorziening	12,7
genees- en hulpmiddelen in verzorgingshuizen	13,6
honorering medisch specialisten	20,0
indicatiestelling	13,1
invoering diagnose behandelcombinaties	68,1
mantelzorg	11,3
opleidingen	56,7
terrorismebestrijding	16,1
woonzorgstimulering	13,6
diversen	89,1
	1 044,8
Technische mutaties	
Zorg	
diversen	- 6,6
	- 6,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	1 164,9
Stand Slotwet 2001	37 218,2

STAND MILJOENENNOTA 2001	2 353,7
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
afrekening 2001	20,0
eigen bijdrage particulier	40,0
diversen	25,5
	85,5
Beleidsmatige mutaties	
Zorg	
eigen bijdrage awbz	127,0
uitstel invoering belastbaar inkomen	- 17,2
diversen	6,9
	116,7
Technische mutaties	
Zorg	
diversen	42,8
	42,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2001	245,2
Stand Slotwet 2001	2 598,8

Uit de afrekening van 2000 resteerde een meevaller, met name in de extramurale zorg en bij de genees- en hulpmiddelen. De tegenvaller bij de afrekening van 2001 wordt vooral veroorzaakt door hogere uitgaven voor ziekenhuizen en medisch specialisten en de aanpak van wachtlijsten in de gehandicaptenzorg, de thuiszorg en de verpleeghuizen. Bij de bouw zijn aanzienlijke meevallers opgetreden. Door de geringe beschikbaarheid in 2001 van een nieuw toegelaten anti-reumamiddel is een meevaller bij de kosten van geneesmiddelen opgetreden. Vertaling van het hogere nominale beeld (lonen en prijzen) heeft geleid tot een nominale bijstelling.

Bij het overig ziekenvervoer is ondanks de verscherpte verzekeraarsbudgettering sprake van een overschrijding. Voorts is een besparingsverlies opgetreden door het afzien van de budgettering op genees- en hulpmiddelen in verzorgingshuizen. De meevallers bij volksgezondheidsbeleid en Zorg Onderzoek Nederland worden toegelicht bij de begroting van VWS.

In 2001 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor een gerichte wachtlijstaanpak in de sectoren geestelijke gezondheidszorg, gehandicapten, verpleging en verzorging en ziekenhuizen. Met deze middelen heeft het kabinet – rekening houdend met de geldende arbeidsmarkt- en capaciteitsknelpunten – in 2001 een extra inspanning geleverd om de wachttijden in de zorg tot een aanvaardbaar niveau terug te dringen. Deze inspanning zal nauwkeurig worden gemonitord, mede om te voorkomen dat wachtlijstmiddelen worden ingezet om reguliere productie te financieren.

In het rapport «Investeren in mensen en kwaliteit» is de arbeidsmarktpositie van onder andere de VWS-sectoren onderzocht. Problemen doen zich met name voor bij het verplegend en verzorgend personeel. Om personeel te behouden is langs twee hoofdlijnen beleid gevoerd. Ten eerste is in een aantal sectoren de beloning geharmoniseerd en is een nieuw functiewaarderingssysteem geïntroduceerd. Hierdoor worden verplegende en verzorgende functies beter beloond. In de tweede plaats heeft het kabinet middelen beschikbaar gesteld voor gericht arbeidsmarktbeleid. Hierbij moet worden gedacht aan functiedifferentiatie, onregelmatigheidstoelagen, stagevergoedingen, stagebegeleiding, kinderopvang, zorgverlof, ziekteverzuimmaatregelen en arbo-convenanten.

Met de ondersteuning van de dienstenstructuur is een belangrijke maatregel getroffen om de werkdruk van huisartsen te verlichten. Onderling kunnen huisartsen hierdoor beter de avond-, nacht- en weekenddiensten afstemmen, evenals hun vakanties. Tevens moet dit systeem het mogelijk maken dat voor de patiënt 7 x 24 uur een uitgeruste huisarts beschikbaar is.

Ook zijn middelen vrijgemaakt voor huisartsen en andere vrije beroepsbeoefenaren, ter tegemoetkoming aan de hogere kosten voor de praktijk (huisartsen) en de gestegen kosten van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

In het kader van de bescherming van de volksgezondheid zijn maatregelen genomen, onder meer in de bloedvoorziening, waardoor wordt voorkomen dat de ziekte van Creutzfeldt-Jacob via bloedtransfusies verspreid kan worden. Voorts zijn onder andere middelen vrijgemaakt voor hepatitis-B vaccinatie van bepaalde risico-groepen zuigelingen. Op verzoek van de Kamer is de budgettering van de genees- en hulpmiddelen in verzorgingshuizen teruggedraaid, wat heeft geleid tot een besparingsverlies.

Voor het gelijktrekken van de inkomens van niet-academische specialisten in loondienst met die van de academische specialisten in loondienst is 20 miljoen euro beschikbaar gesteld. Ter verbetering van de kwaliteit van de indicatiestelling in de AWBZ en de overheveling van de indicatiestelling in de gehandicaptenzorg en de (langdurige) geestelijke gezondheidszorg naar de Regionale Indicatie Organen (RIO), zijn extra middelen ingezet. Hierdoor wordt bereikt dat door een verdere professionalisering van de indicatiestelling de beschikbare middelen in de AWBZ ook daadwerkelijk aan de juiste patiënten worden besteed. Om meer marktwerking en vraagsturing in de ziekenhuiswereld te kunnen introduceren is het eerst noodzakelijk concrete produkten te formuleren. Dit gebeurt in de vorm van diagnose-behandeling-combinaties. De invoering van deze combinaties is in 2001 extra ondersteund.

Mantelzorgers vormen een onmisbaar onderdeel van het Nederlandse zorgstelsel. Ter ondersteuning van de koepelorganisatie, verhoging van het subsidiebedrag voor de Regeling coördinatie vrijwillige thuiszorg en een landelijk informatiecentrum is ruim 11 miljoen euro uitgetrokken. Voor een kwaliteitsslag in de gehandicaptenzorg is het dubbele bedrag beschikbaar gesteld. Bekostiging van de zorg sluit hierdoor beter aan bij het niveau van de daadwerkelijk geleverde zorg (zorgzwaartebekostiging). Innovatieve projecten op het raakvlak van wonen en zorg kunnen stimuleren dat woningbouwcorporaties en zorgaanbieders gezamenlijk voldoende aanbod scheppen om zorgbehoevenden zo lang mogelijk in hun leefomgeving te laten wonen (woonzorgstimulering). Op tal van andere terreinen heeft het kabinet extra middelen beschikbaar gesteld om knelpunten voortvarend aan te pakken. Met de uitbreiding van

verschillende opleidingen voor medisch specialisten en andere medische beroepen, is een belangrijke stap genomen om toekomstige tekorten aan medisch personeel te voorkomen.

De particuliere eigen betalingen in ziekenhuizen lopen op tot 40 miljoen euro. Door de groei van de zorgproductie als gevolg van de wachtlijst-aanpak, zijn ook de inkomsten als gevolg van de eigen bijdragen AWBZ toegenomen. Aanvankelijk is een daling opgetreden door het uitstel van de maatregel om de eigen bijdragen te baseren op het belastbaar inkomen. Een reële raming op basis van actuele inzichten in de inkomensontwikkeling van de bijdrageplichtigen heeft geleid tot een meevaller van 20 miljoen euro. Tot slot is bij de ontvangsten een meevaller te melden bij de eigen bijdragen AWBZ, voornamelijk als gevolg van een hoger gebruik van zorgvoorzieningen.

7. Staatsbalans 2001 (pro forma)

1.1 Inleiding Staatsbalans

De bijlage Staatsbalans omvat de balans van de Staat der Nederlanden ultimo 2001. Dit is de pro forma balans, die afgezet is tegen de balans ultimo 2000 zoals gepubliceerd in de miljoenennota 2002. Bij het opstellen van de balans waren nog niet alle gegevens (onder andere de deelnemingen) beschikbaar, waardoor het staatsvermogen 2001 nog kan veranderen.

1.2 Staatsbalans per 31 december 2001

Algemeen

Opstelling Staatsbalans volgens ESR 1995

De Staatsbalans wordt opgesteld volgens een internationale standaard; het Europees Stelsel van nationale en regionale rekeningen in de Gemeenschap (ESR 1995) vormt de grondslag voor de balans van de rechtspersoon Staat der Nederlanden.

Door de Staatsbalans te enten op het ESR 1995 kunnen de waarderings- en afbakeningsvraagstukken worden opgelost op basis van een internationaal aanvaarde methodologie. In de voorliggende Staatsbalans ultimo 2001 zijn alle voorschriften van het ESR 1995 gevolgd, zij het dat de consolidatiekring beperkt is tot de Staat der Nederlanden. De omschrijving van de overheid is in het ESR 1995 namelijk ruimer dan de rechtspersoon van de Staat der Nederlanden. In het ESR 1995 is een economische invalshoek gekozen, die ertoe heeft geleid, dat alle organisaties die voor meer dan de helft van hun inkomsten afhankelijk zijn van collectieve heffingen, tot de overheid worden gerekend.

Wat betreft de waarderingsmethode is door middel van het ESR 1995 gekozen voor een waardering op basis van de marktwaarde in plaats van een waardering op basis van de nominale of historische waarde, en voor lineaire afschrijvingen.

Ontwikkeling staatsvermogen

Het staatsvermogen is in 2001 afgenomen ten opzichte van 2000 met 0,4 miljard euro. De 0,4 miljard euro is een saldo van verschillende mutaties in de te onderscheiden posten van de staatsbalans. Het negatieve vermogen van de Staat van 52,3 miljard euro in 2000 neemt toe tot 52,7 miljard euro.

In tabel 4.2.1 zijn de verklarende factoren van de ontwikkeling van het vermogen van de Staat weergegeven.

Tabel 7.1 Verklarende factoren ontwikkeling vermogen van de Staat (in miljarden euro's)

1. Staatsvermogen ultimo 2000	- 52,3
2. Vorderingsaldo Rijk	- 0,5
3. Waardeveranderingen minerale reserves	0,0
4. Investeringen Rijk	2,4
5. Volumeveranderingen deelnemingen	3,1
6. Waardeveranderingen overige niet-financiële activa	1,4
7. Waardeverandering staatsdeelnemingen	- 3,2
8. Waardeverandering staatsobligaties	0,2
9. Afschrijvingen Rijk	- 2,1
10. Overig	- 1,6
11. Staatsvermogen ultimo 2001	- 52,7

Consolidatiekring

De financiële gegevens van de Centrale administratie van 's Rijks schatkist en van de ministeries, de begrotingsfondsen en de agentschappen zijn integraal geconsolideerd. De interne schuldverhoudingen zijn in de consolidatie geëlimineerd.

Tabel 7.2 Overzicht van activa en passiva (in miljoenen euro's)

	2000	2001
A Niet-financiële activa:	110 808	112 477
A1 Winstrechten minerale reserves	45 378	45 400
A2 Overige niet-financiële activa	65 430	67 077
B Vorderingen	67 112	72 763
B1 Chartale en girale betaalmiddelen	330	509
B2 Verstrekte langlopende leningen	7 394	8 676
B3 Aandelen en overige deelnemingen	41 546	41 765
B4 Handelskredieten en transitorische posten	17 842	21 813
C Schulden	230 174	237 899
C1 Munten in omloop	1 293	1 021
C2 Dutch Treasury Certificates	5 469	5 708
C3 Staatsobligaties	175 773	178 515
C4 Onderhandse staatsleningen	5 405	2 708
C5 Overige leningen op lange termijn	1 719	1 143
C6 Militaire pensioenen	5 008	6 000
C7 Handelskredieten en transitorische posten	35 507	42 804
D Staatsvermogen (A+B-C)	- 52 254	- 52 659

Toelichting op de afzonderlijke balansposten**A Niet-financiële activa****A1 Winstrechten minerale reserves**

Conform ESR 1995 is de netto contante waarde berekend van de toekomstige winstrechten van de Staat, samenhangende met de gas-, olie- en zoutwinning. De waarde ervan bedraagt 45,4 miljard euro ultimo 2001. Dit betreft voornamelijk aardgas, waarvan is uitgegaan van een verwacht

productievolume voor de komende 25 jaar. In de berekening zijn de aardgasbaten exclusief vennootschapsbelasting verwerkt. Voor de periode 2002–2007 zijn de nominale ramingen volgens de meerjarencijfers contant gemaakt tegen de lange rente op staatsobligaties. Voor de jaren 2008 en verder zijn de gasbaten contant gemaakt tegen een reële disconteringsvoet van 4%.

A2 Overige niet-financiële activa

De rijkseigendommen zijn van zeer uiteenlopende aard. Er wordt mee volstaan om de algemene principes weer te geven van de waarderinggrondslagen.

De grondslag voor de bepaling van de afschrijving is voor iedere groep van activa de geschatte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met de restwaarde. De vaststelling van de gebruiksduur en de bepaling van de (rest)waarde geschieden steeds in overleg met deskundigen van de ministeries, waaronder deze activa ressorteren.

Op de uitgaven voor de verharding van wegen wordt in het jaar van investering 50% afgeschreven. Op gebouwen, waterbouwkundige werken en kunstwerken in wegen bedragen de afschrijvingen 1% per jaar, waarbij rekening wordt gehouden met een geschatte residuwaarde. Op gronden wordt niet afgeschreven.

De goederen zijn gewaardeerd tegen marktprijzen. In het merendeel van de gevallen is voor de benadering hiervan uitgegaan van de historische kostprijs welke door middel van indexcijfers is herleid tot de vervangingswaarde. In sommige gevallen wordt om doelmatigheidsredenen een globale methode gehanteerd (kantoorinventarissen, bibliotheken, automatiseringsmiddelen, telefooncentrales, gereedschappen, e.d.). De verhoging van de waarde van de materiële activa van het ministerie van V&W met 1,6 miljard euro verklaart in belangrijke mate de wijziging tussen 2000 en 2001.

De samenstelling van het bedrag en de mutaties van de materiële activa blijken uit het volgende overzicht:

	(Gecorrigeerde waarde per 31-12-2000)	Investeringen in 2001	Afschrijvingen in 2001	Waarde- verandering	Waarde per 31-12-2001
Ministerie van Defensie					
– Marine	1 723	77	103	39	1 736
– Landmacht	3 417	463	717	72	3 235
– Luchtmacht	1 603	21	147	34	1 511
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	41 054	1 604	521	1 058	43 196
Burgerlijke rijksgebouwen	10 804	– 21	568	0	10 213
Agrarische eigendommen	3 947	– 14	6	150	4 077
Diversen	2 882	270	40	– 3	3 109
Totaal	65 430	2 400	2 102	1 350	67 077

Het bedrag van 67 077 miljoen euro per 31-12-2001 kan als volgt worden onderverdeeld naar onroerende en roerende goederen:

Onroerende goederen		63 193
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat	43 196	
- Burgerlijke rijksgebouwen	10 213	
- Ministerie van Defensie	4 415	
- Agrarische eigendommen	4 077	
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1 245	
- Diversen	47	
Roerende goederen		3 884
- Goederen van militaire aard	2 057	
- Inventarisgoederen	131	
- Goederen van culturele aard	297	
- Civiele motorvoertuigen en vaartuigen	99	
- Goederen civiele verdediging	96	
- Overige	1 204	
Totaal		67 077

B Vorderingen

B1 Chartale en girale betaalmiddelen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
De Nederlandsche Bank N.V.	44	22
Overige saldi	213	314
Kasgeldleningen en Buy/Selltransacties	73	173
Totaal	330	509

B2 Verstrekte langlopende leningen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
a. Diverse vorderingen		
- Studievoorschotten	4 041	4 754
- Voorschotten inzake landinrichtingprojecten	471	470
- Op derden te verhalen ruil- en herverkavelingskosten	467	473
- Vorderingen Dienst der Domeinen	333	372
- Ontwikkelingskredieten aan industrie en handel	245	347
- Vordering Op de Nederlandse Antillen en Aruba met betrekking tot het leninggedeelte van de ontwikkelingshulp	233	229
- Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V. (inzake leningen aan diverse landen)	211	228
- Vordering inzake aangesproken garantieleningen Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V.	84	97
- Vordering op de Internationale Ontwikkelingsassociatie terzake van de special action account	27	27
- Vordering op Indonesië krachtens de overeenkomst van 1966	9	6
- Leningen woningwetbouw	4	4
- Lening Railinfrabeheer	0	483
- Diverse vorderingen	325	245
Subtotaal	6 450	7 735
b. Leningen aan Nederlandse ondernemingen in verband met deelnemingen		
- Internationale Nederlanden Groep N.V.	590	590
- Koninklijke KPN Nederland N.V.	257	257
- TNT Post Groep N.V.	72	72
- Centrale Organisatie voor Radioactief Afval N.V.	18	18
- NIB Capital Bank N.V.	7	4
- Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu B.V.	0	0
- N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	0	0
- Overige leningen	0	0
Subtotaal	944	941
Totaal	7 394	8 676

Toelichting op verstrekte langlopende leningen

De wijziging ten opzichte van 2000 in het onderdeel A. Diverse vorderingen zijn met name terug te voeren op de verhoging van de studievoorschotten met 713 miljoen euro en met de in 2001 verstrekte lening aan Railinfrabeheer van 483 miljoen euro.

B3 Aandelen en overige deelnemingen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
a. Deelnemingen in Nederlandse ondernemingen		
- De Nederlandsche Bank N.V.	12 452	13 151
- N.V. NS Groep	9 333	9 333
- TNT Post Groep N.V.	5 183	4 060
- Koninklijke KPN Nederland N.V.	5 011	4 465
- N.V. Luchthaven Schiphol	1 171	1 171
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1 100	1 100
- Energiebeheer Nederland B.V.	737	1 243
- Tennet TSO B.V.	0	835
- N.V. Westerscheldetunnel	313	209
- PinkRocade	288	135
- N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	236	236
- Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	203	114
- Nederlands Omroepbedrijf Holding B.V.	188	188
- N.V. Nederlandse Gasunie	170	170
- Ultra-Centrifuge Nederland N.V.	150	150
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.	139	139
- Overige deelnemingen	528	528
Subtotaal	37 202	37 227
b. Deelnemingen in internationale instellingen¹		
- Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	229	299
- Internationale Ontwikkelingsassociatie	3 031	3 160
- Europese Investeringsbank	228	228
- Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling	130	136
- Aziatische Ontwikkelingsbank	32	33
- Aziatisch Ontwikkelingsfonds	292	318
- Afrikaanse Ontwikkelingsbank	6	7
- Afrikaans Ontwikkelingsfonds	223	249
- Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank	6	7
- Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank – Fonds voor Speciale Operaties	28	31
- Internationale Financieringsmaatschappij	55	56
- Multilateraal Agentschap voor Investeringsgaranties	9	9
- Inter-Amerikaanse Investeringsmaatschappij	5	5
Subtotaal	4 344	4 538
Totaal algemeen	41 546	41 765

¹ De hier genoemde bedragen zijn saldi van deelnemingen en verplichtingen

De geringe stijging in 2001 ten opzichte van 2000 van de deelnemingen in Nederlandse ondernemingen kan als volgt worden gespecificeerd:

Volumeveranderingen:		3 144
- N.V. NS Groep	0	
- N.V. Westerscheldetunnel	68	
- Tennet TSO B.V.	835	
- Energiebeheer Nederland B.V.	506	
- Twinning Holding B.V.	0	
- Koninklijke KPN N.V.	1 735	
Netto toename van de reserves:		283
- De Nederlandsche Bank N.V.	283	
- N.V. NS Groep	p.m.	
- N.V. Luchthaven Schiphol	p.m.	
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	p.m.	
- Overige	p.m.	
Waardeveranderingen:		- 3 230
- Koninklijke KPN Nederland N.V.	- 2 281	
- TNT Post Groep N.V.	- 1 123	
- Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	- 89	
- De Nederlandsche Bank N.V.	416	
- N.V. NS Groep	0	
- PinkRoccade	- 153	
- Overige	0	
Diversen		- 172
- Correctie N.V. Westerscheldetunnel	- 172	
- Overige	0	
Totaal		25

Toelichting op deelnemingen in Nederlandse ondernemingen

Deelnemingen worden gewaardeerd tegen de geldende koers. Van de in het overzicht opgenomen ondernemingen is slechts een beperkt aantal ondernemingen beursgenoteerd. Beursgenoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo 2001. Dit betreft Koninklijke KPN Nederland N.V., TPG Post Groep N.V., Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V. en PinkRoccade. De overige deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt berekend aan de hand van de gepubliceerde jaarrekeningen van de desbetreffende onderneming. Ten tijde van het opstellen van de Staatsbalans ten behoeve van het Financieel Jaarverslag waren de jaarverslagen veelal nog niet beschikbaar. In dat geval is de waardering van de deelneming in 2000 gehandhaafd. De leningen zijn opgenomen onder balanspost B2.

Bij de eerste opneming van deze deelnemingen in de Staatsbalans komt het verschil tussen de verkrijgingsprijs en de nettovermogenswaarde ten gunste of ten laste van het nettostaatsvermogen. Bij vervreemding van deelnemingen komt het verschil tussen de balanswaarde en de opbrengst ten gunste dan wel ten laste van het nettostaatsvermogen. Op de deelnemingen zijn de nog openstaande stortingsverplichtingen in mindering gebracht.

De belangrijkste mutaties betreffen:

- De verklarende factor achter de afname van de waarde van de deelneming van de Staat in de Koninklijke KPN Nederland N.V. en de TNT Postgroep N.V., KLM en PinkRockade is de daling op de Amsterdamse effectenbeurs van de waarde van de betreffende aandelen.

- De wijziging van de waarde van de deelneming van de Staat in het kapitaal van de NS kan worden vastgesteld als naast het verslag van de NS groep ook de jaarverslagen van o.a Railinfrabeheer zijn ontvangen.
- De waardetoeename van de deelneming van de Staat in De Nederlandse Bank N.V. houdt verband met de winstreservering en de toename van de herwaarderingsreserves en kan worden bepaald als het jaarverslag is ontvangen.

Toelichting op deelnemingen in internationale instellingen

De bedragen van deze deelnemingen zijn opgenomen voor de nominale waarde.

Het betreft een categorie activa in vreemde valuta's, waarvan de balanswaarde wordt berekend met behulp van de contante koersen van de desbetreffende valuta's per balansdatum.

De belangrijkste mutaties betreffen de afname van de verplichtingen als gevolg van het verzilveren van «notes» door de Internationale Ontwikkelingsassociatie (134 miljoen euro), door het Aziatisch Ontwikkelingsfonds (26,3 miljoen euro) en door het Afrikaanse Ontwikkelingsfonds (26,3) miljoen euro.

B4 Handelskredieten en transitorische posten

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
a. Overlopende activa	3 044	3 597
b. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan	12 873	17 013
c. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten	718	176
d. College voor zorgverzekeringen	0	0
e. Overige vorderingen	1 207	1 027
Totaal	17 842	21 813

a. Overlopende activa

De overlopende activa zijn:

De diverse vorderingen zijn toegenomen met 753 miljoen euro. Deze mutatie komt voornamelijk door de toegenomen transitorische vorderingen van de ministeries van Economische Zaken en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

	2000	2001
Winst van De Nederlandsche Bank N.V.	1 399	1 199
Lopende rente op leningen aan de Internationale Nederlanden Groep N.V.	40	40
Vordering uit hoofde van samenloop arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met WSW-loon	31	31
Diverse vorderingen	1 574	2 327
Totaal	3 044	3 597

b. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waar tegenover verplichtingen staan

Het onderdeel vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waar tegenover verplichtingen staan is toegenomen met 4,1 miljard euro. Deze toename is vooral gerelateerd aan het Infrastructuurfonds.

c. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten

Als vorderingen en verplichtingen zijn opgenomen de bedragen van langlopende contracten inzake aanschaffingen van duurzame activa en inzake uit te voeren werken. De reeds gedane uitgaven zijn op de posten B4.b en C7.b in mindering gebracht en opgenomen onder post B4.c. De bedragen van de posten B4.b en C7.b bestaan uit twee elementen namelijk het Ministerie van Defensie (4,2 miljard euro) en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (12,9 miljard euro).

e. Overige vorderingen

	2000	2001
Metaalwaarde munten in omloop	264	265
Centrale inning van lesgelden	113	110
Diverse vorderingen	830	652
Totaal	1 207	1 027

C Schulden

C1 Munten in omloop

Deze post omvat de nominale schuld uit hoofde van in circulatie gebrachte munten. Het bedrag is exclusief de munten in handen van De Nederlandsche Bank N.V. en de munten van de Staat in het muntdepot. Niet geconsolideerd is voor de munten in de kassen van de ministeries. Deze maken deel uit van balanspost B1 Chartale en girale betaalmiddelen. Met de toepassing van het ESR 1995 zijn de verzamelaarsmunten niet langer als schuld gepassiveerd. De metaalwaarde van de munten, in deze post opgenomen, is geactiveerd onder B4.

C2 Dutch Treasury Certificates

Het bedrag van de per balansdatum uitstaande schuld uit hoofde van DTC's bedraagt 5,7 miljard euro. In de balans is de vooruitbetaalde rente van de schuld in mindering gebracht.

C3 Staatsobligaties

De staatsobligaties zijn conform ESR 1995 gewaardeerd tegen marktprijzen.

	2000	2001	Verschil
1. Waardering tegen marktprijs	175 773	178 515	2 742
2. Waardering tegen nominaal	168 783	171 683	2 900
3. Verschil (1-2)	6 990	6 832	- 158

De afname van de schuldcategorie staatsobligaties met 0,2 miljard euro moet gezien worden in het licht van de waarderingsgrondslag. De mutatie van 0,2 miljard euro kan gesplitst worden in een volumecomponent ter grootte van 2,9 miljard euro en een prijscomponent van 2,7 miljard euro. De volumemutatie omvat per saldo een gering toename van het beroep op de openbare kapitaalmarkt van de Staat om de financieringsbehoefte 2001 te dekken. De prijsmutatie heeft geen gevolgen voor de EMU-schuld. De EMU-schuld luidt in ESR-categorieën, doch uitdrukkelijk is bepaald dat voor de excessieve-tekortenprocedure over de schuld in nominale termen gerapporteerd dient te worden. Voor de EMU-schuld is dus de 172 miljard euro relevant.

C4 Onderhandse staatsleningen

Conform ESR 1995 zijn de onderhandse staatsleningen tegen de nominale waarde gewaardeerd. De balansmutatie betreft voornamelijk aflossingen.

C5 Overige leningen op lange termijn

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
Landelijk instituut sociale verzekeringen – wachtgeldfondsen	1 360	837
N.V. Nederlandse Spoorwegen	158	143
Stichting Nationaal Groenfonds Compensatiegelden	80	72
Stichting Nationaal Restauratiefonds	54	19
Overige vaste staatsschuld	0	0
div. voorfinancieringen via V&W	67	66
Overige	0	6
Totaal	1 719	1 143

C6 Militaire pensioenen

Het balansbedrag vertegenwoordigt de netto contante waarde van de pensioenverplichtingen van de Staat aan de (gewezen) militairen.

C7 Handelskredieten en transitorische posten

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	2000	2001
a. Overlopende passiva	8 750	8 105
b. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan	12 873	17 013
c. Overige schulden	13 884	17 686
Totaal	35 507	42 804

a. Overlopende passiva

	2000	2001
Lopende interest van de staatsschuld	7 851	7 231
Diverse schulden	899	874
Totaal	8 750	8 105

b. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan

Voor een toelichting wordt verwezen naar balanspost B4.b.

c. Overig

	2000	2001
Landelijk instituut sociale verzekeringen	4 499	7 690
Sociale Verzekeringsbank	3 520	1 541
Callgeldleningen	2 275	4 799
Commissie van de Europese Gemeenschappen	1 461	1 530
College voor zorgverzekeringen	415	468
Vakantie-aanspraak ambtenaren	227	242
Stichting Maror	164	73
Investeringsfaciliteit voor Oost Europa	109	101
Diverse schulden	1 214	1 242
Totaal	13 884	17 686

In 1998 is de Wet geïntegreerd middelenbeheer (Stb. 1997, nr. 908) in werking getreden. Gevolg hiervan is dat de Sociale Verzekeringsbank, het Landelijk instituut sociale verzekeringen en het College voor zorgverzekeringen geen zelfstandig middelenbeheer meer voeren. Dit middelen-

beheer is geïntegreerd in de schatkist. Uit dien hoofde is ultimo 2001 een schuld opgenomen aan het Landelijk instituut sociale verzekeringen van per saldo circa 7,7 miljard euro, aan de Sociale Verzekeringsbank van circa 1,5 miljard euro en aan het College voor zorgverzekeringen van circa 0,5 miljard euro. De schuld aan het Landelijk instituut sociale verzekeringen uit hoofde van de wachtgeldfondsen is opgenomen onder balanspost c 5. Het balansbedrag ultimo 2001 is hiervoor aangepast.

Voorwaardelijke verplichtingen

In lijn met het ESR 1995 maken voorwaardelijke verplichtingen, de zogenaamde *contingent liabilities*, geen onderdeel uit van het overzicht van activa en passiva van de Staat. Kenmerk van dit type van verplichtingen is dat voordat er een transactie plaats vindt, er eerst aan een of meerdere voorwaarden voldaan moet worden. Een klassiek voorbeeld is garantieverlening door de Staat bij exportkredieten.

Gezien het beleidsmatige belang van garanties is aanvullende informatie over door de Staat verleende garanties in tabel 7.3 gepresenteerd; uitgaven en ontvangsten op door de Staat verstrekte garanties zijn in tabel 7.4 gepresenteerd.

Tabel 7.3 Garanties: uitstaand risico; in miljarden euro's

	Risico ultimo 2001
1. Garanties Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V.	1,4
2. Garanties bouwleningen Academische Ziekenhuizen	0,5
3. Waarborg nakoming betalingsverplichting Nederlandse Waterschapsbank	1,0
4. Garanties Wet Aansprakelijkheid Kernongevallen	15,9
5. Garanties Nederlandse Investeringsbank	0,4
6. Garanties deelname kapitaal Wereldbank	5,6
7. Garanties deelname kapitaal regionale ontwikkelingsbanken	0,0
8. Garanties deelname DNB in kapitaal Internationaal Monetair Fonds	12,6
9. Garantiekredieten aan EU-staten	0,8
10. Garanties aan NCM inzake exportkredietverzekeringen	7,9
11. Garanties aan NCM inzake investeringen	0,9
12. Garanties deelname in kapitaal Europese Investeringsbank	5,0
13. Garanties huurwoningen geëxploiteerd door corporaties	3,9
14. Garanties aflossingen rentebetalingen op geldleningen OV	1,8
15. Borsteling Midden- en Kleinbedrijf	1,3
16. Garanties Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten	0,9
17. Garanties accommodaties gehandicapten	0,4
18. Garanties inrichting gezondheidszorg	1,4
19. Overige garanties (risico < 5 miljard)	2,0
20 Totaal	63,8
21. Totaal in % BBP	15,0

Tabel 7.4 Uitgaven en ontvangsten op de door de Staat verstrekte garanties; in miljoenen euro's

	Uitgaven 2001	Ontvangsten 2001
1. Nederlandse Investeringsbank	10,7	12,6
2. Exportkredietverzekering	85,9	411,2
3. Overige garantieregelingen	1,7	1,0
4. Totaal	98,3	424,8

8. Monitor ombuigingen/intensiveringen Regeerakkoord

In onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken met betrekking tot de afgesproken intensiveringen en ombuigingen Regeerakkoord (tabel 1,2, 3 en 4).

Tabel 1: Regeerakkoordintensiveringen (excl. infrastructuur)

Intensiveringen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van zaken
Kwaliteit onderwijs	197	472	677	897	Algemene toelichting In het Regeerakkoord is een reeks «kwaliteit van het onderwijs» opgenomen die afwijkt van wat hier vermeld staat. Uit de optelsom van de begrotingen van OCenW en LNV en het gemeentefonds resulteert de hier genoemde reeks.
<i>OcenW</i>	<i>174</i>	<i>420</i>	<i>606</i>	<i>799</i>	
– klassenverkleining primair onderwijs	0	45	150	263	De derde stap naar klassenverkleining is op 1 augustus 2001 gezet. Desalniettemin kan niet worden ontkend dat enige knelpunten worden ervaren bij het aantrekken van extra leerkrachten uit hoofde van deze operatie. Anticiperend hierop heeft de regering in het plan «Maatwerk voor Morgen» perspectieven en acties ontwikkeld om deze knelpunten op te lossen.
– ICT in het onderwijs (exploitatie)	18	111	110	109	In 1999 heeft de Kamer ingestemd met ICT-plannen zoals verwoord in «Onderwijs Online». Inmiddels is begonnen met de uitvoering van de plannen gericht op het integreren van ICT in het dagelijkse onderwijs teneinde de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. De middelen van het Regeerakkoord zijn versneld ingezet. De eindrapportage van «Onderwijs On Line» is onlangs aangeboden aan de Kamer.
– BVE (apparatuur en nieuwe taken WEB)	31	44	44	70	Het kasritme voor de investeringen in apparatuur is aangepast (gelijkmatiger over de jaren verdeeld). Daarnaast is ongeveer tweederde van de vernieuwingsgelden (61 miljoen) ingezet voor het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Het rapport over voortijdig schoolverlaten is aan de Kamer aangeboden. Hierin wordt voorgesteld hoe de problemen effectief aangepakt kunnen worden. De resterende vernieuwingsgelden zijn opgenomen via de lump-sum bekostiging ter beschikking gesteld aan het beroepsonderwijs voor de aanschaf van moderne apparatuur.
– verbetering materieel in PO/VO	51	90	79	134	Naast extra middelen voor de versterking van het management op scholen in het primair onderwijs, zijn extra gelden bij Regeerakkoord gereserveerd voor de aanschaf van nieuwe leermiddelen en voor de schoonmaak. Ook is een deel van de middelen ingezet voor de onderwijs CAO. In het voortgezet onderwijs zijn extra gelden ingezet ter bestrijding van de onderhoudsachterstanden en vernieuwingen. Om de verdeling over de jaren gelijkmatiger te laten verlopen is het kasritme van de uitgaven aangepast.
– studiefinanciering (exclusief WTS)	38	57	150	128	Voor de genomen maatregelen wordt verwezen naar de nota «Flexibele studiefinanciering» en het wetsvoorstel «WSF 2000». In essentie komen de beleidsintenties neer op de verbetering van de financiële positie van studenten. Deze maatregelen zijn inmiddels van kracht.

Tabel 1: Regeerakkoordintensiveringen (excl. infrastructuur)

Intensivering (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van zaken
– leraren	35	73	73	95	Al eerder is gememoreerd dat voor het aantrekkelijker maken van het beroep leraar bij Regeerakkoord extra geld beschikbaar is gesteld. In het plan «Maatwerk voor morgen», dat aan de Kamer is aangeboden, geeft de regering een meerjarig perspectief om de oplossingen concreet handen en voeten te geven. Dit is inmiddels uitgewerkt in «maatwerk 1 en maatwerk 2».
<i>LNV</i>	5	11	12	16	Het betreft hier de intensiveringen in het agrarisch onderwijs die samenhangen met de OCenW-intensiveringen.
<i>Gemeentefonds</i>	18	41	59	82	In het kader van de klassenverkleining is bij Regeerakkoord geld vrijgemaakt voor de gefaseerde verkleining van de groepen 1 tot en met 4 in het basisonderwijs. Groepsverkleining leidt tot een grotere behoefte aan klaslokalen. Om aan deze behoefte te kunnen voldoen, zijn gelden aan het gemeentefonds toegevoegd oplopend van 18 miljoen in 1999 tot 82 miljoen in 2002.
Kinderopvang en naschoolse activiteiten	30	70	120	120	Algemene toelichting
<i>SZW</i>	7	7	7	7	
– commissie dagindeling					Aanbevelingen van de commissie dagindeling (die voorziet in een betere combinatie van werk- en thuissituatie) zijn door middel van een tijdelijke stimuleringsmaatregel uitgewerkt in experimenten, ervaringsuitwisseling en informatievoorziening. Over de jaren is een kleine wijziging in het kaspatroon opgetreden. Alle experimenten zijn inmiddels opgestart, de looptijd is halverwege en er zijn nog middelen gereserveerd tot 2004. Er is al een extra evaluatie afgerond.
<i>VWS</i>	23	64	113	113	
– specifieke uitkering					Met betrekking tot de kinderopvang is met de Tweede Kamer een plan van aanpak besproken en afgestemd. In dit plan zijn streefdoelen geformuleerd. De uitvoering van deze plannen loopt op schema. Tot en met 2002 lopen deze middelen via de VWS-begroting.
Politie/overige justitiële keten	79	219	280	340	Algemene toelichting
<i>BZK</i>	56	135	133	170	
– politie					In het kader van het veiligheidsbeleid worden de Regeerakkoordmiddelen aangewend voor meer politieagenten (3 000 fte's extra) en oplossen financiële knelpunten politieregio's. In het afgesloten politieconvenant zijn over beide zaken (gekwantificeerde) afspraken gemaakt. Bij de herstructurering van het politieonderwijs en voor ICT politie heeft een versnelling van de RA-intensiveringen plaatsgevonden. De beogde capaciteitsuitbreiding is reeds per 01-07-01 gerealiseerd.
<i>Justitie</i>	24	83	146	170	
– sanctiecapaciteit	3	28	56	77	Met de bij Regeerakkoord beschikbaar gestelde middelen wordt de sanctiecapaciteit vergroot. Een deel van de middelen is inmiddels voor de sociale advocatuur ingezet (4,5 mln. in 2000 en 9 miljoen in 2001). Een deel van deze middelen is versneld ingezet.
– versterken en moderniseren rechterlijke macht	14	36	59	59	Met de contourennota die in december 1998 naar de Tweede Kamer is gestuurd is een start gemaakt met de versterking en modernisering van de rechterlijke macht. Een belangrijk deel van de werkzaamheden neemt de rechterlijke macht zelf ter hand via het Programma Versterking Rechterlijke Macht. Over de voortgang van dit grote project wordt de Tweede Kamer minstens tweemaal per jaar geïnformeerd. Een deel van deze middelen is versneld ingezet.

Tabel 1: Regeerakkoordintensiveringen (excl. infrastructuur)

Intensivering (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van zaken
– Jeugd en Geweld	7	20	32	34	De Regeerakkoordmiddelen voor jeugd en geweld zijn onder andere ingezet voor de Raad voor de Kinderbescherming, uitvoering van het programma CRIEM, verkorten wachtlijsten in de jeugdhulpverlening en voor criminaliteitsbestrijdingsprojecten. Voor wat betreft de extra middelen na het Regeerakkoord toegevoegd wordt verwezen naar overzicht 2. Ook hier is een deel van de middelen versneld ingezet.
Sport	5	9	16	25	
<i>VWS</i>	5	9	16	25	
– versterking sportbeoefening in alle geledingen					Met de Tweede Kamer is een plan van aanpak besproken dat erop ziet om sportbeoefening in alle gelederen te versterken. Er is enige vertraging opgetreden in de uitvoering van deze plannen doordat de nota «Brede Sport» later dan verwacht bij de Kamer is ingediend.
Cultuur	7	18	27	27	
<i>OcenW</i>					De uitgangspuntenbrief is vorig najaar door de Tweede Kamer behandeld en aanvaard. De brief was de voorloper van de Cultuurnota 2001–2004 die in september 2000 aan de Kamer is aangeboden. De Regeerakkoordmiddelen zijn versneld ingezet.
Specifiek Werkgelegenheidsbeleid	113	227	340	431	
<i>SZW</i>	113	227	340	431	
– Sluitende aanpak (netto)	34	68	102	113	Iedere nieuwe werkzoekende van 23 jaar en ouder krijgt binnen een jaar een arbeidsbemiddelingstraject aangeboden.
– I/D-banen (netto)	45	91	136	182	Er worden in totaal 20 000 nieuwe I/D-banen (Instroom/Doorstroom) geïntroduceerd. Het huidige aantal gerealiseerde I/D-banen is 50 850. Dat is 4000 minder dan verwacht, vanwege het achterblijvende aantal doorstroombanen.
– Uitbreiding WSW-plaatsen	23	45	68	91	Er vinden intensiveringen plaats in de WSW waarmee de wachtlijsten worden beperkt. Daarbij komt relatief veel nadruk te liggen op het instrument begeleid werken. In 2001 zijn 900 nieuwe WSW plaatsen gerealiseerd (std.eenheden). De realisatie van de arbeidsplaatsen blijft in 2001 nog verder achter ten opzichte van de taakstelling.
– bevordering betere arbeidsomstandigheden	11	23	34	45	Met het oog op de verbetering van de arbeidsmarkt-omstandigheden bevordert het Rijk de totstandkoming van arbeidsomstandighedenconvenanten op bedrijfstakniveau.
Specifiek inkomensbeleid	57	170	226	317	
<i>OcenW</i>	23	79	79	113	
– WTS					De verbeteringen aan de WTS die in het Regeerakkoord zijn aangekondigd zijn inmiddels uitgewerkt en sinds september 2001 van kracht.
<i>VROM</i>	11	34	45	57	
– IHS					De Regeerakkoordintensivering IHS is deels beschikbaar gesteld ter dekking van de tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling, die is bedoeld voor voorbeeldprojecten inzake afstemming van wonen en zorg voor met name ouderen. Daarnaast is een olopend bedrag (5,7 mln in 2002) besteed aan de extra HS-uitgaven als gevolg van de ontdooiing van de huurgrens. Daarnaast zijn gelden beschikbaar gesteld voor de BEW (Wet bevordering eigenwoningbezit) die per 1 januari 2001 van kracht is geworden. Ten slotte is de verouderingsaftrek bij oudere woningen afgeschaft (aanbeveling Cie Vermeulen).

Tabel 1: Regeerakkoordintensivering (excl. infrastructuur)

Intensivering (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van zaken
<i>SZW</i>					
– Bijzondere bijstand	23	34	57	68	Het kabinet heeft overeenkomstig het Regeerakkoord extra middelen beschikbaar gesteld voor de bijzondere bijstand als onderdeel van het lokale inkomensondersteuningsbeleid. Deze middelen, oplopend van 22,7 miljoen in 1999 tot 68 miljoen in 2002, zijn aan het Gemeentefonds toegevoegd. In 1999 en 2000 is de totale intensivering op grond van een amendement op de begroting van SZW eenmalig verhoogd met 22,7 miljoen respectievelijk 11,3 miljoen.
<i>Gemeentefonds</i>		23	45	79	
– WVG/Chronisch zieken					Er vinden intensivering plaats in de Wvg. Deze middelen zijn toegevoegd aan het Gemeentefonds. Overigens is er voor jonggehandicapten met een Wajong-uitkering een fiscale faciliteit geïntroduceerd om hun inkomstniveau op te trekken naar dat van ouderen.
Zorg	642	1 284	1 926	2 568	
<i>VWS</i>	<i>642</i>	<i>1 284</i>	<i>1 926</i>	<i>2 568</i>	In het Regeerakkoord is in totaal 2,57 mrd aan de zorg toegevoegd. Deze 2,57 mrd bestaat uit 1,57 mrd reeds beschikbare volumegroei en 1 mrd extra intensiveringsmiddelen (overeenkomend met groei van 2,3% per jaar). De aan de zorgsector toegevoegde middelen zijn in de meeste sectoren middels meerjarenafspraken belegd.
– curatieve zorg	199	397	596	794	Met de huisartsen en de paramedici zijn meerjarenafspraken overeengekomen over de aanwending van de middelen. Met de ziekenhuizen en de specialisten zijn akkoorden gesloten over de hoogte van de intensiveringsgelden.
– preventie	4	8	12	16	Geld is ingezet overeenkomstig de afgesproken doelen.
– geestelijke gezondheidszorg	26	52	78	104	In de sector GGZ zijn geen meerjarenafspraken gesloten omdat door het vorige kabinet al is besloten tot capaciteitsuitbreiding in de zorg via bouw van nieuwe faciliteiten.
– gehandicaptenzorg	49	98	146	195	Met de sector zijn meerjarenafspraken gemaakt over de inzet van de intensivering. Dit ligt op schema. Een deel van de Regeerakkoordmiddelen is versneld ingezet voor de reductie van wachtlijsten in de gehandicaptenzorg.
– ouderen- en thuiszorg	234	467	701	935	Met de sector zijn afspraken gemaakt over de inzet van de intensivering. Dit ligt op schema. Een deel van de Regeerakkoordmiddelen is versneld ingezet voor reductie van wachtlijsten in de verpleging/verzorging.
– genees- en hulpmiddelen	131	262	393	524	In het Regeerakkoord is uitgegaan van een volumegroei bij de medicijnen van ca. 6%. Om deze 6% te realiseren dienen onder meer de maatregelen uit het met de Tweede Kamer besproken Plan Koopmans tijdig geïmplementeerd te worden (voornamelijk beheersing van poliklinisch voorgeschreven geneesmiddelen en de invoering van het Electronisch Voorschrijfsysteem).
Sociale infrastructuur	6	23	34	45	
<i>BZK</i>	<i>6</i>	<i>11</i>	<i>17</i>	<i>23</i>	
– inburgering					Deze middelen zijn bestemd voor inburgering van oudkomers (langer in Nederland verblijvende allochtonen). Het merendeel van deze middelen is toegevoegd aan de regeling Sociale Integratie en Veiligheid ten behoeve van de 25 grootste gemeenten in ons land. In de afgesloten convenanten in het kader van het Grote Stedenbeleid zijn over de inzet van deze middelen afspraken gemaakt. Het restant van de middelen is bedoeld voor de inburgering van oudkomers in de andere steden.

Tabel 1: Regeerakkoordintensiveringen (excl. infrastructuur)

Intensivering (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van zaken
VWS – jeugdbeleid		11	17	23	In het kader van een brede aanpak omtrent het jeugdbeleid zijn de plannen van aanpak eerder dit jaar met de Tweede Kamer besproken. Tevens is dit jaar het beleidskader voor de nieuwe Wet op de Jeugdzorg met de Tweede Kamer besproken.
Doorwerking GF/PF	34	111	125	152	

Tabel 2: Regeerakkoordintensivering Infrastructuur

MAATREGEL (BEDRAGEN IN MILJOENEN)	TOTAAL	1999	2000	2001	2002	STAND VAN ZAKEN
	2916¹					NB. De Regeerakkoordintensivering voor infrastructuur bedraagt 2 813 miljoen; het restant komt, conform het Regeerakkoord, uit de vrije ruimte op de begrotingen.
a. Bereikbaarheid <i>Infrastructuurfonds</i> Hoofdwegennet Regionaal/lokaal vervoer Rail personenvervoer Rail goederenvervoer Vaarwegen + Inpassingsbudget wegen/OV/ Vaarwegen (na 2002)	1 239	149	319	351	420	Na het vaststellen van het geïntegreerde investeringsprogramma Bereikbaarheid, in samenhang met het Infrastructuurfonds in het MIT zijn aanvullende afspraken gemaakt met de regio's. Op basis van een bijstelling van de geraamde prijsbijstelling van 1 miljard en met verdeling van de 1 miljard uit het RA voor extra inpassing zijn extra projecten aan het programma tot en met 2010 toegevoegd (zie brief van 4 december 1998 aan de TK). Tevens kunnen regio's door voorfinanciering projecten laten versnellen.
<i>VenW</i> Rekeningrijden	243	23	73	73	75	Voor het aanvankelijke voornemen zijn uitvoeringskosten gemaakt. De ramingen in de komende jaren worden betrokken bij de voorbereidingen van een kilometerheffing.
b. Vitaliteit Steden <i>Algemeen</i>	422	50	109	120	143	In 1998 zijn doorstartconvenanten met de Grote Steden gesloten. Het instrument om stedelijke vernieuwing te stimuleren is het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Dit instrument is te beschouwen als de fysieke kolom van het overkoepelende GSB, dat verder bestaat uit een sociale en een economische kolom.
<i>EZ</i> Stadseconomie (v/h Bedrijventerreinen)		8	16	18	21	Op basis van ontwikkelings- en investeringsprogramma's van steden zijn in december 1999 meerjarentoezeggingen aan steden voor de periode tot en met 2004 gedaan.
<i>VROM</i> Sleutelprojecten		5	12	14	16	De sleutelprojecten zijn nog volop in ontwikkeling. De beschikbare middelen zijn nog gereserveerd in het FES.
<i>OCenW/VROM</i> Monumentenzorg		6	14	15	19	OCenW: De plannen voor monumentenzorg zijn vanwege de bestaande toekenningssystematiek geaccordeerd tot en met 2008. De inzet van middelen voor Rijksmonumenten niet in rijksbezit, wordt in overeenstemming met de VNG, in verband gebracht met het plannen voor het ISV en het GSB. VROM: Inmiddels wordt de restauratie van reeds 31 geselecteerde Rijksmonumenten in rijksbezit ter hand genomen.

Tabel 2: Regeerakkoordintensivering Infrastructuur

MAATREGEL (BEDRAGEN IN MILJOENEN)	TOTAAL	1999	2000	2001	2002	STAND VAN ZAKEN
<i>VROM</i> Stedelijke vernieuwing en Lokale Milieuhinder		25	55	61	72	In relatie met het bestaande ISV, worden de middelen beschikbaar gesteld voor de grootstedelijke programma's tot en met 2004.
<i>BZK</i> Fonds Leefbaarheid Grote Steden		5	11	12	15	Ter verbetering van de leefbaarheid en de veiligheid van de leefomgeving worden in het kader van de meerjaren ontwikkelingsprogramma's van de G25 middelen beschikbaar gesteld.
c. Milieu	159	19	40	44	56	
<i>EZ/VROM</i> Milieutechnologie		3	7	8	9	De (uitbreidingen van de) programma's Economie, Ecologie en Technologie (EET) en het Programma Milieutechnologie (ProMT) zijn in uitvoering genomen.
<i>EZ</i> Duurzame energie-Impuls		5	9	10	12	Er worden 2 onderzoeks- en demonstratie-programma's onder beheer van Novem geïntensifieerd en er is een subsidiefaciliteit gecreëerd voor warmtepompboilers.
<i>VROM/VenW</i> Sanering waterbodems		9	13	14	16	De voornemens voor realisering van additionele stort- en verwerkingsfaciliteiten, voor sanering in regionale wateren en voor waterbodems in gemeentelijke en regionale wateren zijn in uitvoering genomen.
<i>VROM</i> Overige NMP3-opties		2	11	11	18	Met de middelen wordt uitvoering gegeven aan maatregelen op het gebied van aanvullend stikstofbeleid, klimaatbeleid, bronbeleid voor Nox en geluid, en voor een stimuleringsregeling vervanging loden leidingen.
d. Ruimtedruk en -kwaliteit	338	67	94	91	102	
<i>LNV</i> Natte natuur, reservering EHS, Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, Glastuinbouw		30	57	55	66	De concrete uitwerking van de projecten Natte natuur (Ijsselmeer/Randmeren, Zuid-Hollandse Delta e.a.) is in overleg met betrokken bestuurders en maatschappelijke organisaties vastgesteld. De grondverwerving tbv de EHS ligt door de impuls kwantitatief (qua hectares) op schema. Inmiddels is een aantal natuur- en landschapsbeheerprojecten in bijzondere landschappen in uitvoering genomen. Tevens zijn middelen beschikbaar gesteld in het kader van groen in en om de stad (ISV-kader). Voor de glastuinbouw is inmiddels de Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) in werking getreden. Deze regeling is gericht op de inrichting van nieuwe, hoogwaardige vestigingslokaties voor de glastuinbouw.
<i>LNV</i> Reconstructie/Kwaliteitsimpuls zandgronden		36	36	36	36	Op grond van de reeds in werking getreden Regeling voor Bedrijfsbeëindiging en Verplaatsing varkenshouderijbedrijven zijn veel aanvragen toegekend. In het kader van de kwaliteitsverbetering zijn inmiddels pilots opgestart. Een deel van de middelen zal worden ingezet ten behoeve van het integrale mestbeleid. Daarnaast worden middelen beschikbaar gesteld in het kader van de herstructurering van de melkveehouderij en kennisontwikkeling en -verspreiding met betrekking tot nitraat.
e. Kennis	515	95	136	141	143	NB: Een aantal projecten hebben ten opzichte van 1998 een gewijzigd kasritme.

Tabel 2: Regeerakkoordintensivering Infrastructuur

MAATREGEL (BEDRAGEN IN MILJOENEN)	TOTAAL	1999	2000	2001	2002	STAND VAN ZAKEN
<i>OCenW</i> Technocentra			7	5	5	De plannen voor technocentra zijn met de Tweede Kamer besproken en worden thans in uitvoering genomen. Besloten is om in plaats van pilots, in deze kabinetsperiode te komen tot een landelijk gespreid stelsel van circa 15 technocentra. Een regeling is inmiddels uitgewerkt.
<i>Diversen</i> Onderzoek (kennis en toepassing)		11	34	41	42	De kennisprojecten zijn in uitvoering genomen.
<i>EZ</i> Internet/Exchange/diensten		11	17	18	18	Dit onderwerp is uitgewerkt in het project Gigaport, dat is goedgekeurd en in uitvoering is genomen.
<i>OCenW</i> ICT Onderwijs		73	77	77	77	Het plan voor ICT in het onderwijs is inmiddels goedgekeurd. De middelen zijn verdeeld over de beleids-terreinen en de scholen zijn op de hoogte gesteld. De uitrol van Kennisnet wordt in 2002 voltooid.

¹ Gecumuleerd over 4 jaar (aanvang 1999) voor alle clusters.

Regeerakkoordombuigingen

In onderstaande tabel 3 wordt, op basis van de tabel op pagina 66 van het Regeerakkoord, een overzicht gegeven van de stand van zaken. Aangezien in het Regeerakkoord tevens is afgesproken dat de maatregelen die in de zorg zijn genomen ten gunste van de zorg blijven, zijn deze niet in tabel 3 opgenomen. Om tóch inzichtelijk te maken hoe de maatregelen in de zorg zich uitkristalliseren is een aparte tabel 4 opgesteld, die qua opzet vergelijkbaar is met tabel 3.

Tabel 3: Regeerakkoordombuigingen

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
Doelmatigheid	215	507	793	1 059	
1. Arbeidsproductiviteit collectieve sector	50	100	150	204	Deze maatregel is bij Miljoenennota 1999 naar rato toegedeeld aan de diverse begrotingen. De begrotingsramingen zijn structureel verlaagd en er zullen geen besparingsverliezen optreden.
2. Volume-taakstelling departementen	16	33	49	65	Deze maatregel is bij Miljoenennota 1999 naar rato toegedeeld aan de diverse begrotingen. De begrotingsramingen zijn structureel verlaagd en er zullen geen besparingsverliezen optreden.
3. Budgettering incidentele loonstijging	33	77	129	197	Bij Miljoenennota 1999 is deze taakstelling verwerkt op de aanvullende post arbeidsvoorwaarden. De jaarlijkse uitdeling loonbijstelling is, respectievelijk wordt, vervolgens voor deze taakstelling gekort; de ombuiging wordt dus per definitie volledig gerealiseerd. Voor de sector onderwijs en wetenschappen is de taakstelling naar rato verdeeld over de relevante begrotingen (OCenW en LNV).
4. Vergroting doelmatigheid departementale aankoop	28	56	84	112	Deze maatregel is bij Miljoenennota 1999 naar rato toegedeeld aan de diverse begrotingen. De begrotingsramingen zijn structureel verlaagd en er zullen geen besparingsverliezen optreden.

Tabel 3: Regeerakkoordombuigingen

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
5. Externe advisering	8	17	25	25	Deze maatregel is bij Miljoenennota 1999 naar rato toegeedeeld aan de diverse begrotingen. De begrotingsramingen zijn structureel verlaagd en er zullen geen besparingsverliezen optreden.
6. Efficiency uitvoeringskosten uvi's en SVB	23	113	182	227	De SVB en de uvi's hebben een aantal plannen waarmee de taakstelling zal worden gerealiseerd. De efficiency-taakstelling voor de jaren 1999-2002 is verwerkt in de uitvoeringskosten van de uvi's en de SVB. In het kader van de Business-plannen van het UWV zijn meerjarig afspraken voor uitvoeringskosten UWV en SVB gemaakt.
7. Efficiency Arbvo/CWI	11	23	34	45	Op basis van het Regeerakkoord is een bedrag uit het gemeentefonds genomen onder de titel «efficiencywinst CWI (voormalig SWI)». Inmiddels blijkt dat deze efficiencywinst niet volledig is gerealiseerd. De verwachting is wel dat de efficiencywinst in de toekomst wordt gerealiseerd, zelfs iets meer dan in het verleden is ingeboekt. Daarom is in overleg met de VNG de eerder vastgestelde reeks aan gepast.
8. Tendering en uitbesteding VenW	0	14	27	41	De verlagingen zijn programmatisch verwerkt in het Infrastructuurfonds respectievelijk via doelmatigheidsbesparing op het beleidsterrein van personenvervoer verwerkt in de begroting van VenW.
9. LNV	23	41	57	68	Op de begroting van LNV is een aantal maatregelen genomen, die zijn toegeedeeld naar diverse artikelen. Het betreft hier onder meer een beperking van de apparaatsuitgaven en een beperking van een aantal subsidies. Besparingsverliezen zullen zich bij deze maatregel niet voordoen.
10. Gevangeniswezen	11	23	34	52	De Tweede Kamer is via een brief (TK 26 200 VI, nr. 49) geïnformeerd over de invulling van de taakstelling van 52,2 miljoen bij de gevangenis. In de brief worden de concrete maatregelen genoemd, die op dit moment door Justitie concreet worden geïmplementeerd. Op dit moment is circa 14 miljoen van de taakstelling nog niet gerealiseerd.
11. Efficiency uitvoering IHS	11	11	23	23	De maatregelen hebben effect bij de verhuurders en bij het ministerie zelf. Doordat de aanvragen geautomatiseerd worden verwerkt wordt de vergoeding voor uitvoeringskosten van verhuurders uitgespaard; samen met het aandeel van het ministerie leidt dit vanaf 2002 tot de geplande structurele besparing.
Marktconforme prijzen	61	77	118	136	
1. Nieuw contract gasprijs tuinders	16	32	50	68	Invulling van de maatregel heeft gedeeltelijk plaatsgevonden via een verhoging van de gasbatenraming met de geraamde meeropbrengst als gevolg van de nieuwe contracten voor de tuinbouwsector. Een bedrag van structureel 20,4 miljoen vanaf 1999 is gerealiseerd, waardoor vanaf 2000 dus een besparingsverlies op deze ombuiging is opgetreden. Budgettair heeft het accepteren van het besparingsverlies geen effect gehad, aangezien bij de meest recente gasbatenramingen reeds rekening is gehouden met een lagere opbrengst gasprijs tuinders.

Tabel 3: Regeerakkoordombuigingen

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
2. Verkoop agrarische domeinen	45	45	68	68	De maatregel is verwerkt in de ontvangsten uit de verkoop domeinen. In verband met extra ontvangsten in 1999 en 2000 is de taakstelling voor 2001 en 2002 middels een intertemporele compensatie naar beneden aangepast. Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat de taakstelling niet gerealiseerd gaat worden.
Decentralisatie	0	113	170	227	
1. ABW-volume	0	113	170	227	In het Regeerakkoord is afgesproken dat de ingeboekte bezuiniging moet worden gerealiseerd door een verhoging van het gemeentelijk aandeel in de financiering van de bijstand. Met de gemeenten is afgesproken om dit aandeel per 2001 in beperkte mate te verhogen (van 10% naar 25%). Het is twijfelachtig of met deze maatregel de ombuiging (volledig) gerealiseerd zal worden.
Arbeidsvoorwaarden overheid	0	60	121	182	
1. Functioneel Leeftijdsontslag	0	15	30	45	Bij Miljoenennota 1999 is deze maatregel toegeedeeld naar diverse begrotingen, met name de begrotingen van Defensie en BZK (sector Politie). Voor beide sectoren geldt dat overeenstemming is bereikt over maatregelen voor de FLO.
2. Ziektekosten-tegemoetkomingen	0	45	91	136	Bij Miljoenennota 1999 is deze maatregel verwerkt op de aanvullende post arbeidsvoorwaarden. Nadien is een verdeling afgesproken over de sectoren Rijk, Onderwijs en Wetenschappen, Rechterlijke Macht, Politie en Defensie. De op basis van deze verdeling berekende percentages zullen in het desbetreffende jaar als korting op de kabinetsbijdrage voor de arbeidsvoorwaarden worden verwerkt. Concrete maatregelen t.a.v. de ziektekosten-tegemoetkomingen vallen onder het overeenstemmingsvereiste. Voor alle sectoren geldt dat inmiddels concrete maatregelen zijn genomen in de CAO's.
Onderwijs	11	23	34	45	
1. Wacht- en lesgelden	11	23	34	45	De maatregel wachtgelden is taakstellend verdeeld over de onderwijssectoren. De lesgelden worden op basis van de Les- en cursusgeldwet geïndexeerd. Daarnaast is de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek aangepast waarmee de jaarlijkse indexering van collegegeld met ingang van het collegejaar 1999/2000 plaatsvindt. Besparingsverliezen worden niet voorzien.
Volume Sociale Zekerheid	77	152	227	302	
1. Volume WAO/vangnet ZW (keuringspraktijk/arbo)	34	68	102	136	Het kabinet heeft in het najaar van 1998 een plan van aanpak voor terugdringing van het WAO-volume gepresenteerd. De uitwerking verloopt traag. Hervormingen van het poortwachtersmodel zijn in juni 2001 in de Tweede Kamer behandeld zodat het nieuwe Poortwachtersmodel nog niet operationeel is.

Tabel 3: Regeerakkoordombuigingen

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
2. Volume WAO/vangnet ZW a.g.v. reductie wachtlijsten zorg	23	45	68	91	Van deze ombuiging slaat 68 miljoen in 2002 neer bij de geprivatiseerde ziektebewerking (geen onderdeel uitgavenkader). De overige 22,7 miljoen zal gerealiseerd moeten worden door een verkorting van de wachttijden zorg en zorginkoop (verdeling onbekend). Het Platform aanpak wachttijden curatieve zorg (Commissie Dees) werkt mogelijke voorstellen voor realisatie van deze ombuiging verder uit. De zorginkoop loopt in elk geval vertraging op. Voor de verkorting van de wachttijden zijn al wel maatregelen in gang gezet. De effecten hiervan zijn echter nog niet bekend.
3. Volume WW	11	23	34	45	Een aantal van de voorstellen voor realisatie van de ombuiging zijn reeds ingevoerd en een aantal nog niet. Het betreft met name voorstellen voor het activerend ouderenbeleid. Dit heeft geresulteerd in drie regelingen: fiscale facilitering VUT afgeschaft (vanaf 2002), invoering van werkgeversbijdrage werkloosheidslasten oudere werknemers en invoeren van de sollicitatieplicht voor ouderen (per 1/7/2002). De laatste twee zullen op korte termijn gezamenlijk in de Ministerraad behandeld worden.
4. Vrijval ABW en arbeidsongeschiktheidsuitkering (WSW)	9	16	23	29	Als gevolg van de intensivering bij de WSW treedt vrijval op bij de ABW en de arbeidsongeschiktheidsregelingen.
Specifieke maatregelen zorg	0	7	14	20	
1. Verhaalsrecht AWBZ	0	7	14	20	De stand van zaken wordt toegelicht in tabel 4.
Buitenlandbeleid	258	465	715	908	
1. Beperking EU-uitgaven	0	193	420	590	Deze maatregel is reeds volledig gerealiseerd via de uitkomsten van Berlijn.
2. Verbreding begrip internationale samenwerking (non-ODA)	31	45	68	91	De binnenlandse apparaatsuitgaven van Buitenlandse Zaken zijn onder de hglS gebracht, onder aftrek van de in het Regeerakkoord opgenomen budgettaire taakstellingen.
3. Opvang A-statushouders onder ODA	57	57	57	57	Bij Miljoenennota 1999 zijn de uitgaven voor A-statushouders uit ontwikkelingslanden onder de hglS gebracht.
4. Defensie					De maatregel is volledig gerealiseerd. Voor 1999 was dit reeds in de Voorjaarsnota gebeurd, voor 2000 en latere jaren is dit geëffectueerd en geïllustreerd in de Defensienota. In de Defensienota zijn posterioriteiten en nieuwe prioriteiten aangekondigd, die per saldo resulteren in de ombuiging van 170,2 miljoen. Bij Voorjaarsnota 2000 is een deel van de taakstelling de in de Defensienota voorziene opheffing van een F-16 squadron gecompenseerd, nadat de Kamer had aangegeven het squadron te willen behouden (20,4 miljoen vanaf 2000).
Overige ombuigingen	57	196	309	594	
1. Versneld afschaffen BWS	0	0	27	66	Gerealiseerd door een verlaging van de rijks-subsidiëring aan budgethouders en corporaties. Er zal geen besparingsverlies optreden.

Tabel 3: Regeerakkoordombuigingen

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
2. Verrekening lokatiegebonden subsidies	0	23	23	23	In het Regeerakkoord is besloten tot een intertemporele compensatie op de budgetten voor Locatiegebonden Subsidies (BLS) van 2000 t/m 2002 naar 2003 en 2004. De kasverschuiving was ingeboekt met de verwachting dat de woningbouwrealisaties op Vinexlokaties zou achterblijven en zich in latere jaren zou herstellen. Gebleken is dat de realisaties toch op schema liggen en derhalve is de intertemporele compensatie bij Voorjaarsnota 2000 teruggedraaid.
3. Vermindering subsidies en kredieten EZ	18	36	43	50	Invulling heeft plaatsgevonden op diverse artikelen op de begroting van Economische Zaken waar subsidies en kredieten worden verantwoord. De taakstelling is voor het jaar 1999 en 2000 is volledig gerealiseerd. Voor 2001 en later worden geen besparingsverliezen voorzien.
4. Vermindering kredieten FIN	9	18	18	18	De maatregel is verwerkt op het artikel bijzondere financiering.
5. Verhogen boeten en transacties	27	27	27	27	In het Regeerakkoord is de raming voor Boeten en Transacties verhoogd met structureel 27 miljoen. Deze hogere opbrengsten zijn inmiddels meer dan gerealiseerd: de opbrengsten boeten en transacties liggen hoger dan de Regeerakkoordtaakstelling.
6. Fraudeplan	- 10	19	63	129	De besparing wordt gerealiseerd door verschillende fraudebestrijdingsmaatregelen, op de terreinen van SZW, de fiscaliteit en de horizontale fraudebestrijding (i.h.b. politie, magistratuur en bijzondere opsporingsdiensten). De maatregelen worden op dit moment geïmplementeerd. Vooralsnog zijn er geen redenen om aan te nemen dat de ombuiging niet gerealiseerd zal worden.
7. Tegengaan misbruik en oneigenlijk gebruik fiscale regelgeving	0	45	68	227	De Regeerakkoordombuiging wordt ingevuld binnen een integraal pakket voor ondernemers (ondernemerspakket 21e eeuw). Het wetsvoorstel terzake is naar de Tweede Kamer gestuurd en is in werking getreden per 2001. Op dit moment is er geen aanleiding om besparingsverliezen te veronderstellen.
8. Algemene indexatie eigen bijdragen	13	27	40	54	Deze maatregel is bij Miljoenennota 1999 naar rato toegeedeeld aan de diverse begrotingen. De begrotingsramingen zijn structureel verlaagd en er zullen geen besparingsverliezen optreden.
	0	0	0	0	
Totaal	680	1 600	2 500	3 472	

Tabel 4: Regeerakkoordombuigingen Zorg

Ombuigingen (in miljoenen euro's)	1999	2000	2001	2002	Stand van Zaken
1. Koopmans (*) totaal	140	230	455	725	Tijdens het Regeerakkoord 1998 is ter compensatie van de verwachte benodigde groei van het geneesmiddelenkader een pakket maatregelen afgesproken, beter bekend als «Koopmans». Dit pakket bestaat uit vier onderdelen:
Waarvan:					
1a. Poliklinisch voorschrijven		80	160	240	Besloten is tot de maatregel poliklinisch voorschrijven. Dit kwam erop neer dat geneesmiddelen die door specialisten in de polikliniek worden voorgeschreven onder het ziekenhuis worden gebracht. Er is sprake van een besparingsverlies van 45,5 mln.
1b. FTTO's/EVS			135	315	In de meerjarenafspraken is overeengekomen dat de Landelijke Huisartsenvereniging en het Nederlandse Huisartsen Genootschap het Elektronisch Voorschrijfsysteem (EVS) in de huisartsenpraktijken zullen invoeren. Een deel van de taakstelling m.b.t. het EVS is gehaald (25 miljoen), maar de invoering van het EVS heeft niet tot de totaal geboekte besparing geleid. Er zijn aanvullende taakstellingen geformuleerd om het besparingsverlies (61,4 mln) te dekken.
1c. Hardlopers	10	20	30	40	Een klein aantal geneesmiddelen, zoals maagzuurremmers en cholesterolverlagende middelen, heeft de afgelopen jaren een forse (volume)groei gekend. Voor het voorschrijven van deze middelen zijn protocollen ontwikkeld.
1d. Buiten WTG	130	130	130	130	Op aandringen van de Tweede Kamer zijn bij de uitvoering van deze maatregel de chronisch zieken ontzien, waardoor een besparingsverlies van 65 mln is opgetreden.
2. Besparing uitvoeringskosten zorgverzekeraars	23	45	45	45	De besparing op de uitvoeringskosten eigen bijdragen is gerealiseerd.
3. Verhaalsrecht AWBZ	0	7	14	20	Het wetsvoorstel hiertoe is door de Tweede Kamer aangenomen.
4. Doelmatiger inkoop	0	45	91	136	Deze taakstelling is verwerkt in de meerjarenafspraken met de zorginstellingen.
Totaal	303	557	1 060	1 651	

* Voor een uitgebreidere toelichting op de ombuigingen in het geneesmiddelen dossier wordt verwezen naar een separate notitie.

Lijst van gebruikte afkortingen

A&K-analyses	Afhankelijkheids- en Kwetsbaarheidsanalyses
ABW	Algemene Bijstandswet
AMA-beleid	Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers
ANW	Algemene Nabestaandenwet
AOW	Algemene Ouderdomswet
AR	Algemene Rekenkamer
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AWF	Algemene Werkloosheidsfonds
BBP	Bruto Binnenlands Product
BNP	Bruto Nationaal Product
BOR	Bereikbaarheidsoffensief voor de Randstad
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BVE	Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBG	College Beoordeling Geneesmiddelen
CBI	Centrum tot Bevordering van Import uit Ontwikkelingslanden
CDI	Coördinerend Directeur Inkoop
CDM/JI	Clean Development Mechanism Joint Implementation
CRIEM	Criminaliteit in relatie tot integratie van etnische minderheden
CW	Comptabiliteitswet
Def	Ministerie van Defensie
DOREAC	Doorlichting Regelingen op Accountancy-aspecten
DTO	Defensie Telematica Organisatie
EAR	Europese Aanbestedingsregels
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EU	Europese Unie
FES	Fonds Economische Structuurversterking
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
HGIS	Homogene groep Internationale samenwerking
HIPC	Highly Indebted Poor Countries
HRM	Human Resource Management
HSL	Hoge Snelheidslijn
I/D-banen	Instroom- Doorstroombanen
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KPN	Koninklijke PTT Nederland
KvW	Keuringsdienst van Waren

LNV	Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NVVP	Nationale Verkeers- en Vervoers Plan
OC&W	Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
PGB	Persoonsgebonden Budget
PIA	Professioneel Inkopen en Aanbesteden
RAD	Rijksarchiefdienst
RBG	Rijksbegroting
RGD	Rijksgebouwendienst
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
SUWI	Structuur Uitvoering Werk en Inkomen
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TPG	TNT Post Groep
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VBTB	Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording
VIR	Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksoverheid
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZ	Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen
WGF	Wachtgeldfonds
WIW	Wet Inschakeling Werklozen
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
ZFW	Ziekenfondswet

Trefwoordenlijst

Aardgasbaten 23, 39, 40, 93, 113, 133
Agentschappen 27, 28, 37, 49, 53, 54, 55, 132
Algemene Rekenkamer 5, 7, 30, 31, 155
AOW 6, 22, 25, 37, 48, 49, 51, 58, 60, 113, 155
Arbeidsmarktknelpunten 11, 18, 72, 73, 74, 77, 83, 84, 101, 103, 126
Arbeidsmarkt 11, 17, 19, 30, 35, 37, 39, 40, 50, 51, 53, 63, 74, 76, 98, 100, 103, 115, 119, 123, 125, 127, 130, 145
Audit 27, 29, 30, 31, 32
Baseline financieel en materieelbeheer 27, 28, 31
Bedrijfsvoering 7, 27, 28, 29, 30, 33, 37, 71, 80, 93
Begrotingsbeleid 7, 9, 41, 50
Belastingherziening 16, 17, 20
Belastinginkomsten 19, 21
Belastingontvangsten 7, 10, 19, 20, 21, 23, 37, 38, 40, 45, 47, 48, 49, 57
Belasting 49, 53
Beleidsprioriteiten 9, 33, 34
Controleerbaarheid 27, 29, 31
Dechargeverlening 5, 7
Economische groei 9, 14, 21, 22, 23, 82, 86, 118
Eigentijds Begroten 34
EMU-saldo 7, 9, 10, 23, 26, 38, 45, 54, 59
EMU-schuld 7, 9, 10, 23, 26, 38, 45, 59, 140
Financieel beheer 5, 6, 27, 28, 32, 76
Governance 39
ICT 11, 14, 15, 73, 74, 93, 99, 125, 143, 144, 149, 155
Informatiebeveiliging 27, 29, 156
Infrastructuur 6, 10, 11, 13, 15, 20, 39, 46, 48, 73, 88, 90, 91, 103, 109, 113, 121, 139, 143, 144, 150
Inkomensbeleid 11, 12, 145
Inkoop en Europese Aanbestedingsregels 28
Integriteit en fraude 27, 29
Intensivering 7, 10, 11, 14, 16, 18, 37, 41, 143, 147
Internationaal en defensie 11, 15
Materieelbeheer 27, 28, 31
Natuur en milieu 14
Onderschrijding 17, 18, 19, 45, 46, 49, 51, 52
Onderuitputting 9, 19, 98, 99, 123, 124
Onderwijs 6, 10, 11, 12, 15, 18, 35, 39, 40, 46, 48, 62, 70, 72, 73, 75, 78, 104, 105, 143, 144, 149, 151, 155, 156
Overschrijding 17, 18, 19, 127
Premieontvangsten 7, 22, 41, 57, 58, 82
Progressiefactor 21, 22, 23
Rechtspersonen met een wettelijke taak 27, 30
Regerakkoord 7, 10, 15, 24, 40, 41, 77, 86, 107, 113, 143, 144, 154
Reviewbeleid 27, 30
Sociale Zekerheid 17, 18, 37, 39, 40, 49, 51, 58, 63, 115, 117, 119, 123, 129, 130, 151

Staatsbalans 7, 131, 137
Toezichtvisies 30
Uitgavenkader 9, 10, 17, 19, 38, 41, 45, 46, 49, 51, 113, 118, 151
Uitgavenreserve 18, 41, 45, 49, 53
Uitgaventoetsing 7, 17, 18
Uitvoerbaarheid 27, 29
VBTB 5, 27, 31, 33, 34, 61, 156
Veiligheid 10, 11, 15, 16, 18, 71, 74, 83, 84, 89, 90, 94, 96, 103, 105, 111,
144, 146, 147
Vennootschapsbelasting 20, 22, 40, 57, 61, 82, 133
WAO 122
Werkgelegenheid 6, 10, 12, 13, 16, 21, 22, 39, 46, 48, 50, 52, 74, 98, 99,
123, 124, 145, 156
WW 122
Zorg 10, 11, 13, 14, 16, 19, 28, 35, 37, 39, 40, 45, 46, 49, 50, 52, 53, 58, 60,
63, 69, 71, 74, 75, 77, 84, 101, 103, 115, 117, 126, 129, 138, 141, 142, 145,
147, 149, 151, 152, 154